

Доклад „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (*Subnational Business Ready*)
в Европейския съюз за 2024 г.:

БЪЛГАРИЯ

WORLD BANK GROUP
Development Economics | Global Indicators

**SUBNATIONAL
BUSINESS READY**

С финансиране от

Някои права запазени
1 2 3 4 19 18 17 16

Настоящото проучване е изготвено от служителите на Световната банка със съдействието на външни сътрудници. Констатациите, интерпретациите и заключенията, изразени в настоящата разработка, не отразяват непременно възгледите на Световната банка, на нейния Съвет на изпълнителните директори или на правителствата, които те представляват. Световната банка не гарантира точността на данните, включени в настоящата разработка. Границите, цветовете, деноминациите и останалата информация, показана на картите в настоящата разработка, не отразяват възгледите от страна на Световната банка относно правния статут на която и да е територия или одобрението или приемането на подобни граници. Всички карти в тази разработка са одобрени от Картографския отдел на Групата на Световната банка.

Нищо в настоящата разработка не може да представлява или да се счита за ограничение или отказ от привилегиите и имунитетите на Световната банка, които са изрично запазени.

Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на тази публикация не представлява одобрение на нейното съдържание, което отразява само възгледите на авторите, и Комисията не носи отговорност за използването на съдържанието в нея информация под каквато и да е форма.

Права и разрешения

Настоящата разработка е достъпна с лиценз за споделяне Creative Commons Attribution 3.0 IGO (CC BY 3.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/igo/>. Съгласно лиценза Creative Commons Attribution можете свободно да копирате, разпространявате, предавате и адаптирате тази разработка, включително за търговски цели, при следните условия:

Признание—моля, цитирайте разработката по следния начин: Световна банка. 2024 г. Доклад „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) в Европейския съюз за 2024 г.: БЪЛГАРИЯ. Вашингтон, окръг Колумбия: Световна банка. Лиценз: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO.

Преводи—ако създадете превод на тази разработка, моля, добавете следния отказ от отговорност заедно с признанието на авторството: *Този превод не е създаден от Световната банка и не трябва да се счита за официален превод на Световната банка. Световната банка не носи отговорност за съдържание или грешки в този превод.*

Адаптации—ако създадете адаптация на тази разработка, моля, добавете следния отказ от отговорност заедно с признанието на авторството: *Това е адаптация на оригинална разработка на Световната банка. Възгледите и мненията, изразени в адаптацията, са отговорност единствено на автора или авторите на адаптацията и не са одобрени от Световната банка.*

Съдържание на трети страни—Световната банка не притежава непременно всеки компонент от съдържанието, съдържащо се в разработката. Поради това Световната банка не гарантира, че използването на отделни компоненти или части, собственост на трети страни, съдържащи се в разработката, няма да наруши правата на тези трети страни. Рискът от искове, произтичащи от такова нарушение, се поема единствено от Вас. Ако желаете да използвате повторно даден компонент от разработката, Ваша отговорност е да определите дали е необходимо разрешение за това повторно използване и да получите разрешение от собственика на авторските права. Примери за компоненти могат да включват, но не се ограничават до таблици, фигури или изображения.

Всички запитвания относно правата и лицензите трябва да бъдат адресирани до World Bank Publications, The World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, САЩ; имейл: pubrights@worldbank.org.

Съдържание

Предговор.....	2
Благодарности.....	4
Обобщение	6
Методология	12
1. Преглед	16
1.1 Общи резултати	17
1.2 Констатации от събраните данни от Проучвания на предприятията.....	22
1.3 Стартиране на бизнес	25
1.4 Местоположение на бизнеса.....	28
1.5 Свързване към комунални услуги.....	35
1.6 Разрешаване на спорове.....	43
1.7 Търговска несъстоятелност	46
2. Стартиране на бизнес в детайли	50
3. Местоположение на бизнеса в детайли.....	60
3.1 Разрешителни за строеж	61
3.2 Екологични разрешителни	74
3.3 Прехвърляне на собственост върху имот	82
4. Свързване към комунални услуги в детайли	94
4.1 Електроснабдяване	95
4.2 Водоснабдяване	108
4.3 Достъп до интернет	118
5. Разрешаване на спорове в детайли	128
6. Търговска несъстоятелност в детайли	143
Библиография	156

Предговор

В условията на потиснат бизнес растеж, безработица и множество социално-икономически кризи значението на познаването и подобряването на бизнес климата остава изключително важно. Стартирането на проучванията „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) се случва в ключов момент в контекста на икономическия пейзаж на Европа – те предоставят строг и всеобхватен преглед на бизнес средата в различни региони в шест държави членки на Европейския съюз: България, Португалия, Румъния, Словашката република, Хърватия и Унгария. Тази инициатива не е само с аналитични цели – тя е фундаментално трансформираща, като има за цел да катализира реформи в законодателната сфера и да даде тласък на частния сектор чрез използване на различните регионални предимства в рамките на Европейския съюз.

Ефективното сътрудничество между Световната банка и Европейската комисия, по-специално Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ (DG REGIO), е от съществено значение за подпомагане на държавите членки при постигането на съгласувани политически цели. Това сътрудничество доведе и до създаването на значими в световен мащаб анализи и разпространение на знания. Стартирането на настоящите проучвания B-READY на поднационално ниво се основава на предишни проучвания, финансирани от ГД „Регионална и селищна политика“, в които 115 населени места от 16 държави членки бяха обект на сравнителен анализ между 2017 г. и 2022 г.

Ангажиментът на Световната банка за насърчаване на икономическото развитие и намаляване на пречките пред растежа на частния сектор е в тясна връзка с нейната цел за изкореняване на бедността на обитаема планета. Това е отразено в методичния подход на еки-

па на B-READY на поднационално ниво – анализиране и сравняване на бизнес средата на местно равнище с цел насърчаване на устойчив и приобщаващ икономически растеж. Като включва аспекти на екологичната устойчивост в оценките си, проектът на поднационално ниво пряко подкрепя мандата на Групата на Световната банка за планета, подходяща за обитаване. С постоянната подкрепа на Европейската комисия проектът предоставя преглед на регулаторните процеси в страните, като подчертава регионалните различия в нормативното регулиране на стопанската дейност, както и тяхното практическо прилагане. Проучванията на поднационално ниво предоставят възможности за разработване на ефективни регулаторни рамки и усъвършенствани административни процеси, които са от ключово значение за икономическите устойчивост и растеж.

Като се фокусира върху редица теми, включително „Стартиране на бизнес“, „Местоположение на бизнеса“, „Свързване към комунални услуги“, „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“, проектът на поднационално ниво осигурява цялостна оценка на факторите, които влияят върху бизнес климата. Улесненият процес за „Стартиране на бизнес“ е от ключово значение за създаването на работни места и икономическия растеж, като простите процеси на регистрация и прозрачността гарантират почтеността на бизнеса. Сигурните права на собственост и ефективното управление на земите насърчават инвестициите и пазарната ефективност, а стабилната екологична рамка за строителство защитава обществото и гарантира устойчивост. Надеждното „Свързване към комунални услуги“, особено към електроснабдяването и водоснабдяването, са от решаващо значение за дейността и рентабилността. Ефективното „Разрешаване на спорове“ и силните съдебни системи насърчават инвестициите, като осигуряват навременни

и рентабилни процеси. И накрая, стабилните рамки за „Търговска несъстоятелност“ са от съществено значение за икономическата стабилност, устойчивостта и запазването на работните места. Разбирането и оптимизирането на тези области е от решаващо значение за създаването на среда, благоприятстваща устойчиви и приобщаващи стопански дейности.

Нещо повече, съвместният характер на поднационалните проучвания B-READY – проведени в съответствие с приоритетите на националните и местни власти – гарантира, че заключенията от проучванията са както уместни, така и приложими. Този ангажимент е доказателство за споделените усилия на различни правителствени нива за подобряване на бизнес практиките с цел засилване на икономическото въздействие.

Целта на тези проучвания е не само да се установят несъответствията, но и да се дадат насоки на законодателите и да се насърчи диалогът между местните и националните власти и частния сектор. Обменът на най-добри практики и успешни примери има за цел да предизвика иновативни и ефективни реформи сред различните региони, като създаде прецедент за бъдещи икономически подобрения.

По същество проучванията на поднационално ниво B-READY за тези шест държави представляват нещо повече от обикновени доклади – те са ръководство за по-интелигентни и по-ефективни политики, които предоставят възможности за бизнеса и насърчават съществен икономически растеж. Убедени сме, че констатациите от тези проучвания ще допринесат за значителен напредък в развитието на частния сектор и разработването на икономически политики както на регионално, така и на национално ниво.

Издаваме най-дълбоката си благодарност на всички сътрудници, партньори и заинтересовани страни, чиито опит и непоколебима отдаденост бяха от съществено значение за изготвянето на тези всеобхватни проучвания. Вашата постоянна ангажираност и задълбочена обратна връзка са от решаващо значение за изпълнението на нашата мисия за подобряване на бизнес средата в световен мащаб, проправяйки пътя към ера на нов растеж и просперитет.

Норман В. Лойаза
Директор, Икономика на развитието
Група за глобални индикатори, Световна банка

Благодарности

Проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) в България е осъществено под егидата на Министерски съвет на Република България и е финансирано от Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ на Европейската комисия.

Настоящият доклад е изготвен от екип на Световната банка, ръководен от Тримор Мици. Екипът включва: Разван Антонеску, Калина Бей, Джина Карденас Варон, Едгар Чавес, Антония Дончева, Ана Сантиляна Фаракос, Лиля Фордос, Боян Грифен, Марко Груйич, Максим Яворский, Михир Нихил Мадхекар, Андрей Моаркъш, Мадалина Папааги, Алберто Пеликано, Дамян Пилков, Томазо Румс, Алдо Санчес, Бен Солис, Предраг Сутановац, Бурак Туркюлю, Мария Стоянова, Жулиен Вилкин и Магдалена Златкова. Екипът е благодарен за ценните коментари, предоставени от партньорските проверки от цялата Група на Световната банка. Марсел Йонеску-Хероуи, Арвинд Джаин, Клаус Адолфо Кох-Салдариага, Андрес Федерико Мартинес, Нина Павлова Мочева, Серхио Ариел Мурро и Пилар Салгадо Отонел прегледаха пълния текст. Норман Лоайза, Марина Уес, Горан Тинджич, Анна Ахалкаци, Ласе Мелгард, Джехан Арулпрагасам и Рина Бадиани-Магнусон предоставиха насоки и ръководство. Джовани Бо, Адела Делчева, Алина Грес, Корина Григоре, Ирина Ковал, Габриела Момчилова, Моник Пелу, Жюли Бьо, Силвия Стоянова и Серж Рандриамихарисоа предоставиха ценна помощ и принос на различни етапи от проекта.

Докладът е редактиран от Матю Робърт Золър, Девия Мачиманда Апая, Чарлз Хагнър и Сюзън Буланже, а оформлението е дело на Луис Лисеага.

Екипът на проучванията на поднационално ниво B-READY изказва специални благодарности за подкрепата на проекта на общинските власти на шестте български града,

Министерството на финансите, Министерството на околната среда и водите, Министерството на правосъдието, Комисията за регулиране на съобщенията, Дирекцията за национален строителен контрол, Комисията за енергийно и водно регулиране, Агенцията по геодезия, картография и кадастър, Националното сдружение на общините в Република България, Националната агенция за приходите, Регионалните инспекции по околната среда и водите в шестте града, обект на сравнителния анализ, Агенцията по вписванията, Висшия съдебен съвет, както и на местните дружества за комунални услуги и районните съдилища.

Събирането на данни беше осъществено в сътрудничество с Цветкова, Бебов и партньори (дружество член на Eversheds Sutherland), HESPA Ltd. и Българската финтех асоциация. В проучването участваха повече от 220 бизнес консултанти, инженери, юристи, електроинженери, архитекти, строителни експерти, експерти по информационни технологии, доставчици на комунални услуги, държавни служители, съдии и съдебни изпълнители. Екипът би искал да изрази специалната си благодарност на държавните служители на национално и местно ниво и на представителите на съдебната власт, които участваха в проекта и които предоставиха коментари по време на консултациите и прегледа на данните.

Проучването на поднационално ниво B-READY е продукт на заместник-председателството по икономика на развитието (DECVP), ръководено от Индермит Гил, старши вицепрезидент и главен икономист на Групата на Световната банка. B-READY е в рамките на Групата за глобални индикатори, Икономика на развитието (DECIG), и се ръководи от Норман Лоайза (директор на DECIG). Проектите на поднационално ниво B-READY се изпълняват от екип, ръководен от Мадалина Папааги (стар-

ши специалист за частния сектор, DECSN) и Валентина Салтане (мениджър, DECSN), в сътрудничество с други звена на DECIG („Готови за бизнес“, ръководено от Валерия Пероти, и „Анализ на предприятията“, ръководено от Хорхе Родригес Меза).

Екипът на „Анализ на предприятията“ събра всички данни на ниво фирма в проучването B-READY чрез прилагането на разширените „Проучвания на предприятията“ и предостави безценни съвети относно разработването на въпросници и показатели. Екипът се ръководи от Хорхе Родригес Меза (управител) и се състои от Гемечу Ага, Несма Али, Дейвид К. Франсис, Норма Жанет Гомес

Касерес, Каролине Гомес Ногейра, Арвинд Джаин, Филип Йолевски, Нона Каралашвили, Хибрет Маемир, Евгения Аурора Родригес Куниоло, Давиде Салваторе Маре, Уилям Сох, Назим Тамкоч, Кохей Уеда, Доменико Виганола, Роуз Вайриму Гачина и Джошуа Уимпи.

Екипът поднася своите извинения на всички лица или организации, които по невнимание са пропуснати в този списък, и изказва своята благодарност на всички, които са допринесли за проучванията на поднационално ниво B-READY в Европейския съюз, включително и на тези, чиито имена може да не са посочени тук.

Обобщение

Готови за бизнес на поднационално ниво (Subnational B-READY) в Европейския съюз: Цялостна оценка на регионалния бизнес климат

Поредицата „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) в Европейския съюз (ЕС) е проект, ръководен от Световната банка в партньорство с Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ (DG REGIO) на Европейската комисия, насочен към оценка и подобряване на бизнес средата в различните региони на ЕС. Тази година поредицата проучвания на поднационално ниво B-READY обхваща 40 града в шест държави членки на ЕС – България, Португалия, Румъния, Словашката република, Хърватия и Унгария – и обхваща 36 европейски региона. Този етап се основава на предходните проучвания на Световната банка на поднационално ниво, проведени в тези държави между 2017 г. и 2022 г. В по-широк план предишните доклади на поднационално ниво в ЕС оценяваха бизнес средата в България, Румъния и Унгария (2017 г.); Португалия, Словашката република, Унгария и Хърватия (2018 г.); Гърция, Ирландия и Италия (2020 г.); Австрия, Белгия и Нидерландия (2021 г.); и Дания, Финландия и Швеция (2022 г.), като обхващаха 115 населени места в 16 държави членки на ЕС. Тези проучвания положиха основите за идентифициране на регулаторни пропуски и обмен на най-добри практики за укрепване на регионалното икономическо сближаване в ЕС. Като част от продължаващите усилия екипът започва втория кръг проучвания, който ще обхване над 60 града от Гърция, Ирландия, Испания, Италия, Полша и Чешката република. Третият кръг ще започне през 2025 г., като ще обхване повече държави членки на ЕС.

Цел

Основната цел на проучванията на поднационално ниво B-READY е да се установят и преодолеят регионалните различия в регулаторната среда и да се насърчат реформи, които подпомагат растежа на частния сектор, създаването на работни места и устойчивостта. Поредицата доклади на поднационално ниво B-READY предоставя строг, основан на данни анализ на бизнес климата на местно равнище, предлагайки изпълними идеи на законодателната власт. Чрез разглеждане на ключови области от жизнения цикъл на фирмата – „Стартиране на бизнес“, „Местоположение на бизнеса“ (включително издаване на разрешителни за строеж, екологични разрешителни и прехвърляне на собственост върху имоти), „Свързване към комунални услуги“ (електроснабдяване, водоснабдяване и достъп до интернет), „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“ – настоящият доклад предлага пътна карта за подобряване на административните процеси и регулаторните

рамки, които пряко засягат фирмите на местно ниво в шест български града: Бургас, Варна, Плевен, Пловдив, Русе и София.

Целева аудитория

Настоящата поредица от доклади на поднационално ниво B-READY е предназначена за широка аудитория – държавни служители от национално до местно ниво, заинтересовани страни от частния сектор до агенции за развитие, участници в законодателния процес и изследователи. Констатациите имат за цел да помогнат на тези групи да идентифицират най-добрите практики, да намалят регулаторните пречки и да насърчат по-универсална и ефективна бизнес среда в различните региони. Освен това събраните данни служат като ефективен инструмент за местните власти, който им дава възможност да сравняват и проследяват изпълнението във времето не само спрямо националните стандарти, но и спрямо международните критерии за сравнение. Изчерпателните базисни набори от данни за отделните държави предоставят широки възможности за по-нататъшни изследвания в областта на развитието и растежа на частния сектор.

Значението на регионалните данни

Познаването на регионалната динамика позволява икономиката да бъде по-приобщаваща и устойчива в икономическия си растеж. Докладите на поднационално ниво B-READY предоставят на правителствата необходимите данни за разработване на целенасочени реформи, които позволяват на регионите да подобрят своя бизнес климат и да преодолеят различията в резултатите. Надяваме се, че основните констатации ще насърчат взаимното обучение в регионите чрез разпространяване на добрите практики, наблюдавани в градовете с високи резултати. Очаква се подобен обмен на най-добри практики да доведе до междурегионални подобрения и в крайна сметка да стимулира конкурентоспособността в целия ЕС.

Като подчертават както постиженията, така и областите за подобрение, тези проучвания имат за цел да подпомогнат създателите на национални и регионални политики в провеждането на значими реформи. По този начин проектът е пример за споделяния ангажимент на Световната банка и ГД „Регионална и селищна политика“ (DG REGIO) за засилване на икономическото сближаване и устойчивостта в ЕС чрез задълбочен анализ и препоръки за политики, базирани на доказателства.

Основни заключения

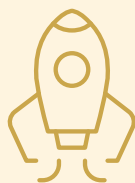
- ▶ Регулаторната рамка е хармонизирана във всичките шест оценявани български градове и във всички теми, които се измерват в настоящия доклад. Прилагането на бизнес регулациите и свързаните с тях публични услуги, обаче, може да варира значително, най-вече в областта на „Търговска несъстоятелност“ и „Разрешаване на спорове“, където се наблюдава най-голямо изоставане сред българските градове.
- ▶ Всички български градове се представят най-добре по отношение на „Стартиране на бизнес“ – 92,8 от 100 точки – като се отличават с придържане към добрите международни регулаторни практики, високо ниво на внедряване на цифрови технологии в публичните услуги и високоефективни процедури на регистрация на дружествата.
- ▶ Най-ниският резултат за измерваните градове е регистриран в областта на „Разрешаване на спорове“ – 71,3 точки – главно поради по-слабото представяне в областта на „Публичните услуги“ (Столб II).
- ▶ Всички български градове имат какво да споделят и да научат едни от други. Плевен например, има високи резултати по отношение на „Стартиране на бизнес“, но изостава в сферата на „Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаване на спорове“. Варна е сред отличниците в областта на „Разрешаване на спорове“, но има по-слаби резултати в сферата на „Търговска несъстоятелност“. София се справя добре в повечето оценявани теми, но също така има какво да подобри в областта на „Търговска несъстоятелност“.
- ▶ Няма видима връзка между размера на града и резултатите. Така, например, сравнително по-малкият град Русе си поделва лидерството в областта на „Свързване към комунални услуги“ с много по-големия град София. От друга страна, голям град като Пловдив е начело в областта на „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“, докато изостава от Русе в областта на „Свързване към комунални услуги“. Тези констатации също така показват, че по-големите градове могат да работят ефективно въпреки предизвикателствата, породени от по-голямата натовареност.
- ▶ Има тенденция българските градове да постигат по-добри резултати по отношение на „Оперативната ефективност“ (Столб III), отколкото по отношение на силата на „Регулаторната рамка“ (Столб I) и качеството и надеждността на „Публичните услуги“ (Столб II), което означава, че те са ефективни въпреки всички предизвикателства, свързани с регулаторната рамка и предоставянето на публични услуги.
- ▶ С изключение на „Стартиране на бизнес“, в практиката не се наблюдава последователно прилагане на националното законодателство по всички теми – логичен резултат в контекста на Европейския съюз, където регулаторните рамки и предоставянето на множество публични услуги обикновено са еднакви в различните региони на дадена страна, докато прилагането и ефективността не са такива.
- ▶ Предприемачите могат да регистрират ново ООД в шестте български града в рамките на 12 дни, като имат възможност да завършат процеса онлайн. От въвеждането ѝ през 2009 г., използването на онлайн регистрацията непрекъснато нараства. През 2023 г. 83% от всички нови ООД в България са били регистрирани онлайн.
- ▶ Времето, необходимо за получаване на разрешителни за строеж, варира от 92 дни в Пловдив до 103 дни в София, а разходите за получаване на разрешителни за строеж варират от 32% от дохода на глава от населението в Плевен до 141% в София. Разликите във времето за чакане и разходите в различните градове се дължат главно на общинските разрешения. При издаването на екологични разрешителни срокът за получаване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) варира от 44 дни в Плевен до два пъти повече в София. По отношение на прехвърлянето на собственост върху имот 8% от фирмите в Югоизточния регион (включително Бургас) отчитат достъпа до земя като пречка, докато най-ниските проценти са отчетени в Северозападния и Южния централен регион (включително Плевен и Пловдив) – само 3%.
- ▶ Времето за присъединяване към комуналните мрежи варира значително при електроснабдяването – от 229 дни в Плевен до 270 дни в Пловдив, и при водоснабдяването – от 121 дни в София до 150 дни във

Варна. Разликата при електроснабдяването се дължи главно на времето, необходимо за издаване на местни разрешителни и получаване на разрешителни за строеж, докато разликата при водоснабдяването се дължи главно на бързината, с която общините издават разрешения за изкопни работи и одобряват планове на проектите. Също така прекъсването на доставката на услугата е различно при различните доставчици на комунални услуги. По отношение на електрическата енергия електроразпределителните предприятия в Бургас и Пловдив докладват най-редки прекъсвания на електрозахранването – средно 2,6 на година, като всяко от тях е със средна продължителност 2,6 часа. Близко 1 от 10 фирми съобщават за недостиг на вода в Североизточния регион (включително Варна), а 27% от фирмите съобщават за прекъсвания на услугите за достъп до интернет в Северозападния регион (включително Плевен) – и двете най-високи нива в страната.

- В областта на „Разрешаване на спорове“ най-голямата разлика между българските градове е в общата продължителност на производството по търговски спорове, от първоинстанционния съд до обжалването. В Русе и Плевен делата се решават за десет месеца, което е най-краткото време в страната, докато в съдилищата в София са необходими повече от две години.
- По отношение на „Търговска несъстоятелност“ съдилищата в Пловдив са по-ефективни – производствата по ликвидация продължават 24 месеца, което е с 18 месеца по-кратко, отколкото във Варна, а производствата по реструктуриране отнемат 6 месеца, което е наполовина по-малко от времето, необходимо в повечето български градове. По подобен начин пловдивските съдилища, наред с тези в Бургас и Плевен, са и най-евтините в страната за производства по ликвидация и реструктуриране.

Области за подобрене

Стартиране на бизнес

Въвеждането на доброволна регистрация по ДДС при учредяването на ново-създадени дружества е стъпка напред в опростяването на откриването на нови фирми. За да се улесни допълнително процесът, България може да обмисли

оптимизиране на процедурата за оценка на риска, за да се съкрати времето за регистрация по ДДС, което според експертите понастоящем отнема осем дни. В Румъния, например, доброволната регистрация по ДДС се извършва незабавно, а след регистрацията властите извършват анализ на риска; ако властите открият проблеми със заявлението и предоставената информация, те могат да отменят регистрацията. Други области на подобрене за „Стартиране на бизнес“ в България включват премахване на изискването за начален капитал за дружествата с ограничена отговорност. Няколко държави членки на ЕС, включително Белгия, Ирландия, Нидерландия и Финландия, са премахнали това изискване.

Местоположение на бизнеса

Областите на подобрене в областта на издаването на разрешителни за строеж включват подобряване на координацията между административните органи чрез цифровизиране на процеса на издаване на разрешения.

Българските власти могат да придобият ценни познания, като се поучат от най-добрите практики в други страни от ЕС, като например платформите, разработени в Унгария, Хърватия и някои градове в Португалия. Освен това изясняването и по-доброто съобщаване на изискванията и таксите за получаване на разрешителни за строеж би повишило ефективността. И накрая, интегрирането на платформите за пространствени данни между административните органи ще позволи на строителите да намират цялата необходима информация онлайн на едно централно място, като по този начин ще се премахне необходимостта от множество предварителни одобрения.

За да се подобри издаването на екологични разрешителни в България, властите биха могли да разработят и внедрят интегрирана онлайн платформа за издаване на екологични

разрешителни. Тази платформа би могла да повиши ефективността при обработката на разрешителни чрез осигуряване на онлайн плащания, интерактивна комуникация, автоматизиране на уведомленията и онлайн система за подаване на документи при спорове. По-нататъшната интеграция и цифровата комуникация между разрешаващите административни органи като Регионалната инспекция по околната среда и водите, Басейновата дирекция, Здравната инспекция и общините, може да рационализира процеса на одобрение и да подобри видимостта на статуса на заявлението за всички участващи страни. Българските власти биха могли допълнително да рационализират процеса и да премахнат ненужните проверки, като възприемат изцяло подход, основан на риска, към екологичните одобрения, подобно на практиките в Белгия и Дания, където по-простите проекти са освободени от задълбочени екологични оценки. Този подход би включвал споделяне на критерии с разрешаващите органи и разработване на по-точни карти, базирани на географска информационна система (ГИС), с които общините да се консултират при разглеждане на заявления за издаване на разрешителни за строеж.

За по-нататъшно подобряване на поземлената администрация и подобряване на прехвърлянето на собственост върху имоти, българските власти биха могли да се съсредоточат върху завършването на цифровизацията и автоматизацията на процесите в имотния регистър и кадастъра. Пълната цифровизация, заедно с осигуряването на безпроблемен обмен на данни между базите данни на имотния регистър и кадастъра и създаването на оперативна съвместимост с други ключови участващи административни органи, ще подобри ефективността и сигурността на целия процес на прехвърляне на собственост върху имоти. Освен това, ако се гарантира, че всички частни имоти в страната са надлежно картографирани, това ще засили правните гаранции и ще осигури по-голяма сигурност по отношение на правата на собственост върху имоти. И накрая, от голяма полза би било повишаването на прозрачността на системата за поземлена администрация чрез предоставяне на цялата необходима информация за сделките с недвижими имоти онлайн, включително списъци с необходимите документи, както и поддържането на статистически данни за споровете, свързани с недвижими имоти, и времето за тяхното разрешаване.

Свързване към комунални услуги

Потенциалните области за подобряване на предоставянето на комунални услуги и ефективността в сектора на електроснабдяването включват въвеждането и усъвършенстването на онлайн платформи за заявления за

присъединяване към електроразпределителната мрежа във всички градове, подкрепени от онлайн помощ за клиентите, ясни насоки и кампании за повишаване на осведомеността. Повишаването на прозрачността и отчетността чрез събиране и публикуване на статистически данни за времето за обработка, разходите за присъединяване и надеждността на услугата ще спомогне за създаване на ясни очаквания и ще стимулира подобряването на работата. Освен това би било полезно да се въведе платформа, която да оптимизира процеса на подаване на заявления и да улеснява сътрудничеството между административните органи за дейности като одобряване на разрешителни за изкопни работи. Създаването на обща, споделена база данни за мрежовите линии на множество доставчици на комунални услуги би подобрило допълнително координацията. И накрая, обработването на едно гише на разрешителни за строеж или изкопни работи и други предварителни одобрения би намалило значително закъсненията и би повишило ефективността.

В областта на водоснабдителните услуги могат да бъдат проучени няколко възможности за подобрене. Въвеждането на цялостни онлайн платформи за подаване на заявления за свързване с водоснабдителните мрежи ще оптимизира процеса и ще намали необходимостта от лични посещения. Публикуването онлайн на предвидените срокове за свързване и предоставянето на ясна и достъпна информация за процеса и разходите ще повиши прозрачността и ще подобри опита на клиентите. Координацията между доставчиците на комунални водоснабдителни услуги може да се подобри чрез въвеждане на онлайн система за одобряване на разрешителни за изкопни работи и чрез внедряване на географска информационна система (ГИС) за съществуващите водоснабдителни мрежи, като тези, използвани в София и Варна. Освен това въвеждането на изисквания и стимули за ВиК (Водоснабдяване и канализация) дружествата да прилагат мерки за пестене на вода, като например инсталиране на водоспестяващи уреди и спазване на цели за пестене на вода, може да насърчи устойчивостта.

Разрешаване на спорове

Подобряването на разрешаването на спорове в България може да бъде постигнато чрез няколко основни стъпки. На първо място, би било полезно да се разшири настоящата подготвителна фаза, така че да се подобри воденето на дела и да се организират подготвителни съдебни заседания с всички участващи страни. Второ, установяването на ясни правила за максималния брой отлагания при разглеждане на търговски спорове, като се посочат

изключенията, би подобрило ефективността на разрешаване на търговските спорове. И накрая, създаването на специализирани съдилища за искове с малък материален интерес или въвеждането на процедури за искове с малък материален интерес в рамките на настоящата система ще ускори съдебните производства за по-малките предприятия с по-ниска цена на исковете.

прехвърлянето на активи, което се извършва непосредствено преди образуването на производството по несъстоятелност. Второ, би било от полза пълно и хомогенно внедряване на технологични инструменти във всички съдилища. И накрая, важно е да се повиши прозрачността при назначаването на синдици и да се укрепи техния капацитет чрез първоначално и текущо обучение.

Търговска несъстоятелност

Предложените подобрения в производството по несъстоятелност в България засягат няколко ключови области. На първо място, за да се гарантира справедливо третиране на кредиторите, е необходимо да се извършва по-строг контрол върху

Таблица 1. Обобщение на потенциалните възможности за подобряване на нормативната уредба в България

Тема	Области за подобрене	Съответни заинтересовани страни
Стартиране на бизнес	Премахване на изискването за начален капитал за дружествата с ограничена отговорност	- Министерство на правосъдието - Агенция по вписванията
	Извършване на анализ на риска след доброволна регистрация по ДДС	- Министерство на правосъдието - Агенция по вписванията - Национална агенция по приходите
Местоположение на бизнеса	Издаване на разрешителни за строеж	
	Преглед на структурата на разходите за разрешителни за строеж	- Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК) - Общини
	Разясняване и по-добро съобщаване на изискванията и таксите за процеса на издаване на разрешителни за строеж	
	Подобряване на координацията между административните органи чрез цифровизиране на процеса на издаване на разрешителни за строеж	
	Екологични разрешителни	
	Разработване и внедряване на интегрирана онлайн платформа за издаване на екологични разрешителни	- Министерство на околната среда и водите - Регионална инспекция по околната среда и водите
	По-нататъшно рационализиране на комуникацията между разрешаващите административни органи	
	Пълно възприемане на основан на риска подход към екологичните одобрения	
	Прехвърляне на собственост върху имот	
	Пълна цифровизация и автоматизация на процесите в имотния регистър и кадастъра	- Агенция по вписванията (Имотен регистър) - Агенция по геодезия, картография и кадастър - Министерство на правосъдието - Министерство на регионалното развитие и благоустройството
	Гаранции, че всички частни имоти са картографирани	Агенция по геодезия, картография и кадастър
	Повишаване на прозрачността чрез предоставяне на цялата необходима информация за сделките с имоти онлайн	- Агенция по вписванията (Имотен регистър) - Министерство на правосъдието
	Публикуване на годишни статистически данни за имотните спорове и данни за собствеността, разделени по пол	- Агенция по вписванията (Имотен регистър) - Министерство на правосъдието

Таблица 1. Обобщение на потенциалните възможности за подобряване на нормативната уредба в България

Тема	Области за подобрене	Съответни заинтересовани страни
Свързване към комунални услуги	Електроснабдяване	
	Укрепване на онлайн платформите за подаване на заявления и повишаване на осведомеността за онлайн услугите	- Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР) - Електроразпределителни дружества - Общини
	Подобряване на надеждността на доставките на електрическа енергия и повишаване на прозрачността чрез събиране и публикуване на съответните ключови показатели за надеждност на доставките на електрическа енергия	- Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР) - Електроразпределителни дружества
	Повишаване на прозрачността и отчетността чрез събиране и публикуване на статистически данни	
	Оптимизиране на процеса на получаване на разрешителни за строеж и други предварителни одобрения	- Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР) - Електроразпределителни дружества - Общини - Други съответни доставчици на комунални услуги
	Замяна на проверката на място с декларация за съответствие	- Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК) - Електроразпределителни дружества - Общини - Други съответни доставчици на комунални услуги
	Водоснабдяване	
	Възможност за онлайн заявления за присъединяване към водоснабдителната мрежа	- Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР) - ВиК (Водоснабдяване и канализация) дружества
	Публикуване онлайн на предвидените стандартни срокове за присъединяване към водоснабдителната мрежа	ВиК дружества
	Внедряване на географска информационна система (ГИС) за идентифициране на съществуващите мрежи за водоснабдителни комунални услуги	
	Оптимизиране на издаването на разрешителни между доставчиците на комунални услуги и местните власти	- ВиК дружества - Общини
	Въвеждане на изисквания и стимули за предприятията да прилагат практики за пестене на вода	Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)
Разрешаване на спорове	Създаване на съд за икове с малък материален интерес или ускорени процедури за икове с малък материален интерес	- Министерство на правосъдието - Висш съдебен съвет
	Въвеждане на подготвителни съдебни заседания като техника за водене на делата	
	Регулиране на максималния брой отлагания	
Търговска несъстоятелност	Да се повиши прозрачността на прехвърлянето на активи, като се обмисли въвеждането на по-строг надзор над длъжниците в процеса на продажба или даряване на активи	- Министерство на правосъдието - Търговски регистър
	Осигуряване на цялостно и хомогенно внедряване на технологични инструменти в българските съдилища	- Министерство на правосъдието - Висш съдебен съвет
	Укрепване на капацитета на синдиките и участниците в производството по несъстоятелност, включително по-голяма прозрачност на процеса на назначаване	
	Приемане на специализирани програми за обучение на съдии, които разглеждат производства по несъстоятелност	

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Методология

Като част от всеобхватните усилия на Световната банка за насърчаване на развитието на частния сектор, докладът на поднационално ниво B-READY предоставя данни за бизнес средата в избрани градове в рамките на оценяваните икономики с цел да се очертаят географските различия. Проучванията възприемат цялостен поглед върху частния сектор, тъй като отчитат всички заинтересовани страни в развитието на частния сектор, включително съществуващите фирми, потенциалните участници и гражданите като цяло, като оценяват аспекти като прозрачност и екологични изисквания. Констатациите се основават на оригинални данни, събрани от екипа на проучването на поднационално ниво B-READY, и се публикуват в доклади и онлайн.

Като нов продукт, докладът на поднационално ниво B-READY използва методологията на глобалния доклад B-READY, като я адаптира към специфичните условия на проекта въз основа на нуждите на клиента. С течение на времето географският обхват на проекта ще се разширява, а методологията му ще се усъвършенства. В първата фаза на проекта на поднационално ниво в Европейския съюз (ЕС) бяха изготвени проучвания B-READY на поднационално ниво за 40 града в шест икономики на ЕС – България, Португалия, Румъния, Словашката република, Хърватия и Унгария.

Изборът на градове за оценяване в B-READY на поднационално ниво в ЕС се основава на географския обхват и размера след обсъждане с Европейската

комисия и националните правителства. В България докладът B-READY на поднационално ниво обхваща шест града в шест региона¹: Бургас (Югоизточен), Варна (Североизточен), Плевен (Северозападен), Пловдив (Южен централен), Русе (Северен централен) и София (Югозападен) (Карта 1).

Проучванията B-READY на поднационално ниво в ЕС са организирани в пет теми, които следват жизнения цикъл на фирмата: „Стартиране на бизнес“, „Местоположение на бизнеса“, „Свързване към комунални услуги“,

Карта 1. Градове в България, обхванати от проучването на поднационално ниво B-READY

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

¹ Номенклатура на териториалните единици за статистически цели (NUTS) е стандарт за геокод за обозначаване на административното деление на държавите за статистически цели, разработен и регулиран от Европейския съюз. Съществуват три основни категории административни подразделения: NUTS1 (основни социално-икономически региони), NUTS2 (основни региони за регионални политики) и NUTS3 (малки региони за специфични цели). За повече информация вижте <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>.

„Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“ (фигура 1). В петте теми на проучванията се включва и междусекторно оценяване, свързано с въвеждането на цифрови технологии, екологична устойчивост и равенството между половете.

Всяка от петте теми в доклада на поднационално ниво B-READY се основава на три стълба: „Регулаторна рамка“, „Публични услуги“ и „Оперативна ефективност“ (фигура 2). Стълбът „Регулаторна рамка“ включва правилата и разпоредбите, които фирмите трябва да спазват при откриването, функционирането и закриването на дружествата. „Публични услуги“ се отнася както до средствата, които правителствата предоставят, за да подпомогнат спазването на нормативните изисквания, така и до институциите и инфраструктурата, които дават възмож-

ност за осъществяване на стопанска дейност. В проекта „Публични услуги“ се ограничават до областите на бизнес средата, свързани с жизнения цикъл на фирмата. „Оперативна ефективност“ се отнася както до лесното спазване на регулаторната рамка, така и до ефективното използване на публичните услуги, които имат пряко отношение към бизнесите.

Методологията B-READY на поднационално ниво обединява голям набор от показатели за всеки стълб в рамките на всяка тема, следвайки глобалната категоризация на B-READY.² Изборът на показатели се основава на тяхната значимост, добавена стойност и допълняемост. Тези показатели имат пет основни характеристики: те са индикатори за утвърдени добри практики; те са количествено измерими и могат да се прилагат чрез реформи в законо-

Фигура 1. Теми в доклада на поднационално ниво B-READY

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Фигура 2. Стълбове в доклада на поднационално ниво B-READY

Източник: Готови за бизнес

² Направени са корекции на глобалните показатели B-READY, за да станат по-подходящи за поднационалните оценки B-READY: два показателя от стълба „Оперативна ефективност“ за „Стартиране на бизнес“ са изключени поради това, че не са релевантни на регионално ниво, а един показател от стълба „Оперативна ефективност“ за „Местоположение на бизнеса“ е изключен поради недостатъчно регионално покритие.

дателната сфера; те се стремят да балансират мерките *де юре* и *де факто* в рамките на темите; те са сравними между икономиките и представителни в рамките на всяка икономика; и обхващат най-важните аспекти на всяка тема.

В стълба „Регулаторна рамка“ показателите се отнасят до качеството на правилата и разпоредбите, като се прави разграничение между тези, които водят до яснота, справедливост и устойчивост на бизнес средата, и тези, които налагат ненужни ограничения на предприемаческата дейност. В стълба „Публични услуги“ показателите акцентират върху цифровизацията, оперативната съвместимост, прозрачността и адекватността на услугите, насочени към улесняване на спазването на нормативните изисквания и създаване на условия за стопанска дейност. В стълба „Оперативна ефективност“ показателите по различните теми оценяват опита на фирмата на практика по отношение на бизнес средата.

Докладът B-READY на поднационално ниво комбинира първични данни от анкетиране на експерти с данни, събрани чрез „Проучвания на предприятията“ (фигура 3). В контекста на ЕС за всеки град са използвани данни от „Проучвания на предприятията“, обобщени на ниво регион NUTS2. Подробните данни, които спомогнаха за изготвянето на показателите за „Регулаторна рамка“ и „Публични услуги“, бяха събрани изключително чрез анкетиране на експерти. Данните за показателите за „Оперативна ефективност“ бяха събрани чрез комбинация от анкетиране на експерти и „Проучвания на предприятията“ за „Местоположението на бизнеса“,

„Свързването към комунални услуги“ и „Разрешаването на спорове“³. За теми, свързани с проблеми, с които фирмите не се сблъскват обичайно, като например „Стартиране на бизнес“ или „Търговска несъстоятелност“, процесът на събиране на данни се основава единствено на анкетиране на експерти.

Подобно на глобалната методология B-READY, в поднационалната методология B-READY данните, събрани чрез експертни проучвания, се валидират спрямо проучванията, получени от публичните институции. Всички отговори, които водят до противоречиви или неубедителни данни, се проследяват от експертите. Освен това в случая на методологията B-READY на поднационално ниво процесът на съгласуване продължава, докато точката на данните не бъде категорично установена чрез неопровержими доказателства, основаващи се на допълнителни проучвания, задълбочени интервюта с участници или валидиране на данните с публични структури.

В проучването B-READY на поднационално ниво се прилага методология за оценяване, която обединява отделните показатели в подкатегории, категории и стълбове, следвайки методологията на глобалното проучване B-READY (фигура 4). Методологията дава възможност за сравнение между стълбовете и икономиките чрез съответно претегляне на всяка подкатегория. От показателите към стълбовете резултатите се обобщават чрез сумиране на претеглените резултати. Всеки стълб се оценява със 100 точки, а резултатът на темата се получава чрез осредняване на резултатите на стълбовете.

Фигура 3. Източници на данни за B-READY на поднационално ниво

Анкетиране на експерти	Проучвания на предприятия
- Данни от експерти, които редовно работят с нормативната база, свързана със стопанската дейност, и съответните публични услуги и институции. - Предоставя се предимно информация <i>де юре</i>, но също и <i>де факто</i>. - Събиране на данни чрез въпросници по конкретни теми, предоставени на трима до петима експерти за всеки въпросник и град. - От експерти в частния сектор и публичните административни органи.	- Събиране на данни от собствениците или управителите на представителна извадка от регистрирани фирми. - Предоставяне на информация <i>де факто</i>. - Събиране на данни, имплементирано в „Проучвания на предприятията“ - Световната банка (разширено от 15 на 65 проучвания на предприятия годишно). - Актуализира се на всеки три години за всяка икономика.

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

3 За един показател в стълб „Оперативна ефективност“ на тема „Свързване към комунални услуги“ са използвани данни от експертни проучвания, а не от „Проучвания на предприятията“, за разлика от глобалния B-READY, поради ограничения на данните от „Проучванията на предприятията“ на регионално ниво.

Фигура 4. Каскада на резултатите в проучването B-READY на поднационално ниво

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) се ръководи от най-високите стандарти за интегритет на данните, включително стабилни процеси за събиране на данни, надеждни мерки за защита на данните и ясни протоколи за одобрение, които са подробно описани в [Наръчник и Ръководство за проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ \(B-READY\)](#), които са публично достъпни на уебсайта на проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (B-READY). Освен това в [Наръчник за методологията B-READY](#) са описани подробно както показателите

B-READY, така и подходът за оценяване. Всички отклонения от Наръчника за методологията B-READY са описани подробно в Наръчник и Ръководство за B-READY на поднационално ниво. Документите за управление на проекта ще бъдат актуализирани и усъвършенствани с напредването на проекта през началните му фази. Крайгълният камък на управлението на B-READY е прозрачността и възможността за възпроизвеждане; затова всички данни на ниво отделен град, използвани за изчисляване на резултатите, ще бъдат публично достъпни на интернет страницата на проекта.

Доклад „Готови за бизнес на поднационално
ниво“ (*Subnational Business Ready*)
в Европейския съюз за 2024 г.:

БЪЛГАРИЯ

1. Преглед

1.1 Общи резултати

Прилагането на бизнес регулациите и свързаните с тях публични услуги може да се различава значително в различните български градове в зависимост от темата (фигура 5). „Търговска несъстоятелност“ и „Разрешаване на спорове“ са областите, в които се наблюдава най-голяма разлика в резултатите на градовете. Резултатите за „Търговска несъстоятелност“ варират от 69,4 точки във Варна до 76,4 точки в Пловдив. Разликите в областта на несъстоятелността се дължат на ефективността на местните съдилища. Пловдив се откроява като най-ефективния град както по отношение на времето, така и по отношение на разходите, свързани с производствата по ликвидация⁴ и реструктуриране.⁵ Във Варна процедурите по ликвидация и реструктуриране отнемат два пъти повече време, отколкото в Пловдив. При „Разрешаване на спорове“ резултатите варират от 68,9 точки в Плевен до 72,8 точки в Пловдив. Разликите се дължат както на наличните услуги, така и на ефективността.

Темата „Свързване към комунални услуги“ също показва значителни разлики между българските градове, като варира от 76,6 точки в Плевен до 79 точки в София. Разликите са явни и в трите подтеми на тази област, а именно Електроснабдяване, Водоснабдяване и Достъп до интернет. Това не е изненадващо предвид разнообразието на доставчиците на комунални услуги в различните региони. Що се отнася до общата оценка на темата

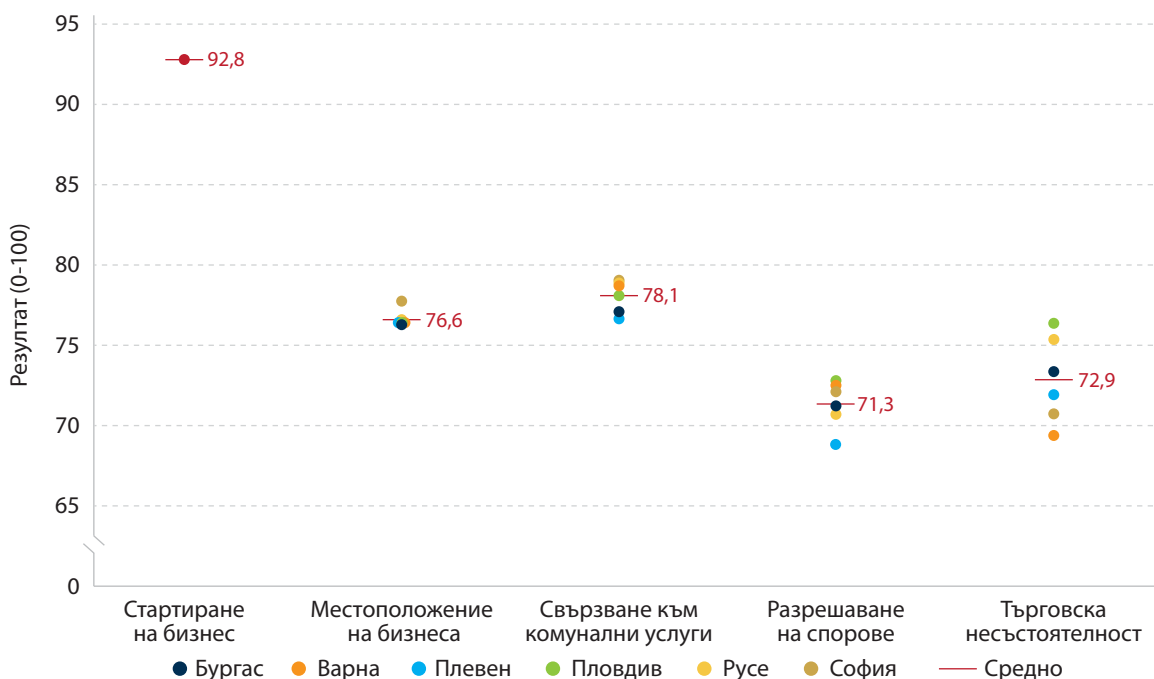
„Местоположение на бизнеса“ съществуват незначителни разлики в трите ѝ подтеми: Разрешителни за строеж, Екологични разрешителни и Прехвърляне на собственост върху имот. Въпреки че почти не се наблюдават различия в областта на Екологичните разрешителни и Прехвърлянето на собственост върху имот, те са минимални и в подтемата Разрешителни за строеж, където изпълнението обикновено е в компетенциите на местните власти. Резултатите по отношение на „Местоположение на бизнеса“ показват силна степен на сближаване между българските градове, както по отношение на „Регулаторната рамка“ и „Публичните услуги“, където всички градове имат еднакви резултати, с изключение на София, която се представя по-добре по отношение на „Публичните услуги“, а също така и по отношение на ефективността на прилагането на нормативната уредба на местно равнище, където всички градове имат сходни резултати. Като цяло резултатите по тази тема варират от 76,2 от 100 в Бургас до 77,7 в София.

От петте теми, включени в настоящото сравнително проучване, българските градове имат най-висок среден резултат в темата „Стартиране на бизнес“ – 92,8 точки (фигура 5). Не се наблюдават различия между отделните градове, което показва, че процесите по учредяване на дружества се прилагат с еднаква ефективност в цялата страна. Темата се характеризира и с висока степен на цен-

4 Ликвидацията е процесът на събиране и продажба на активите на несъстоятелен длъжник с цел прекратяване на дружеството и разпределение на приходите между кредиторите му. Ликвидацията може да включва продажба на части на активите на длъжника или продажба на всички или на по-голямата част от активите на длъжника като действащо предприятие. Терминът „ликвидация“ се отнася само за официални съдебни производства по несъстоятелност и не включва доброволното прекратяване на дружеството.

5 Реструктурирането се отнася до колективните производства, чрез които финансовото благосъстояние и платежоспособността на предприятието на длъжника могат да бъдат възстановени въз основа на план за реструктуриране, така че предприятието да продължи да функционира като действащо предприятие, включително опрощаване на дългове, разсрочване на дългове, преобразуване на дългове в собствен капитал и продажба на предприятието (или на части от него). Терминът „реструктуриране“ се отнася изключително до официалните съдебни производства, които са на разположение на всички търговски длъжници, и не включва схеми за споразумение и извънсъдебни споразумения с кредиторите

Фигура 5. Обща оценка по темите, по градове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

трализация на процесите и изискванията. Регулаторната рамка в страната следва добрите международни практики. Публичните услуги за учредяване и започване на стопанска дейност предлагат онлайн инструменти и обмен на данни между съответните административни органи. Намалените разходи насърчават предприемачите да използват онлайн платформи за регистрация. И накрая, процесът на стартиране на бизнес в българските градове е изключително ефективен и отнема само 12 дни при незначителни разходи.

Най-ниският среден резултат в българските градове е регистриран в темата „Разрешаване на спорове“ – 71,3 от 100 точки. Това се дължи главно на по-слабото представяне по Стълб II „Публични услуги“, където всички български градове имат възможност за подобрение. Например, в нито един град в България няма съд за иски с малък материален интерес и не се предлагат ускорени процедури за иски с малък материален интерес. Освен това българските съдилища изостават в областта на цифровизацията, особено що се отнася до издаването на съдебни решения в електронна форма, провеждането на онлайн публични аукциони или предоставянето на изчерпателни статистически данни онлайн за съдилищата, арбитража и медиацията.

Констатациите на доклада показват, че повечето български градове имат какво да споделят и да научат едни от

други. Например, Плевен се справя сравнително добре в някои области, но изостава в областта на „Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаването на спорове“. Варна е сред отличниците в областта на „Разрешаването на спорове“, но показва по-слаби резултати в областта на „Търговската несъстоятелност“. Пловдив е начело при „Разрешаването на спорове“ и „Търговската несъстоятелност“, докато изостава от Русе и София при „Свързване към комунални услуги“.

Няма видима връзка между размера на града и резултатите. По-малък град като Русе си поделва лидерството с много по-големия град София в областта на комуналните услуги, докато голям град като Пловдив води както в областта на „Разрешаването на спорове“, така и в областта на „Търговската несъстоятелност“. Тези констатации сочат, че по-големите градове все пак могат да се представят добре въпреки предизвикателствата, с които могат да се сблъскат поради по-голямата натовареност.

Плевен има най-голяма разлика между най-високите („Стартиране на бизнес“) и най-ниските („Разрешаване на спорове“) резултати по темите – около 24 точки. От друга страна, Пловдив показва най-голямо сближаване по отношение на резултатите между темите, като разликата между най-високия и най-ниския резултат е 20 точки. И накрая, докато всички градове имат най-добри резултати в областите „Стартиране на бизнес“ и „Свързване

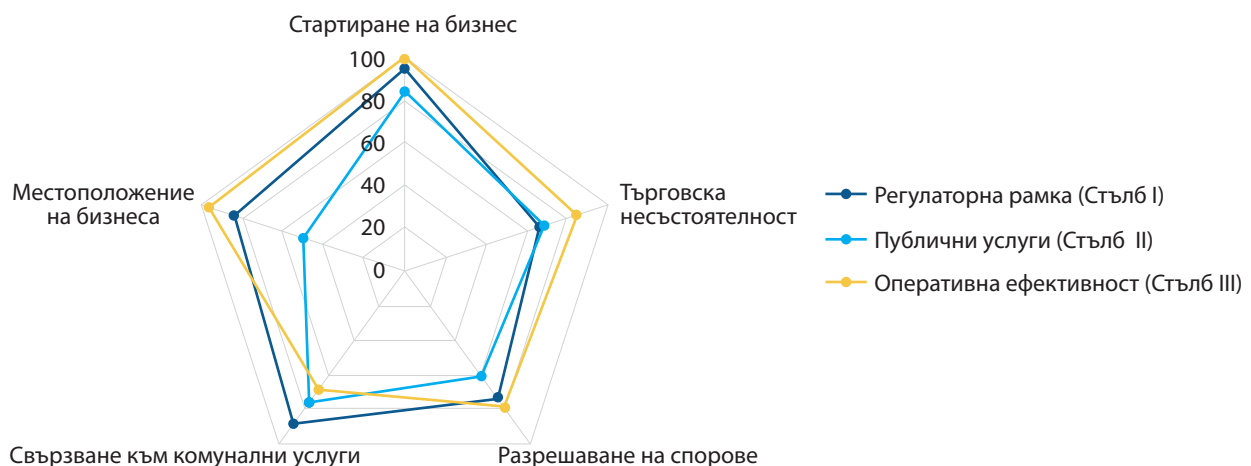
към комунални услуги“, двата най-ниски резултата по темите варират главно между „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“. По-конкретно, най-ниските резултати за Бургас, Плевен, Пловдив и Русе са в областта „Разрешаване на спорове“. За разлика от другите градове, включени в настоящия доклад, местните съдилища в Бургас, Плевен и Русе нямат отделни търговски отделения, в които съдиите да разглеждат единствено търговски дела.⁶ Този фактор оказва влияние върху техните резултати по стълба „Публични услуги“ на темата. София и Варна получават най-ниски резултати по отношение на „Търговска несъстоятелност“, тъй като местните съдилища в тези градове са по-малко ефективни от тези в другите градове при разглеждането на производства по ликвидация и реструктуриране.

Налице е тенденция българските градове да се представят по-добре по отношение на „Оперативна ефективност“ (Стълб III) в четири от петте оценявани теми – изключение правят „Свързване към комунални услуги“ – отколкото съответно по отношение на силата на „Регулаторната рамка“ (Стълб I) и качеството и надеждността на предоставяните „Публични услуги“ (Стълб II) (фигура 6). Може да се заключи, че българските градове могат да бъдат ефективни въпреки предизвикателствата в „Регулаторната рамка“ и предоставянето на „Публични услуги“. И накрая, предоставянето на „Публични услуги“ като цяло изостава от другите два стълба, най-вече в областите „Местоположение на бизнеса“, „Разрешаване на спорове“ и „Стартиране на бизнес“. Най-ярък пример е в областта „Местоположение на бизнеса“, където

българските градове получават средно само 50 точки от 100 по стълба „Публични услуги“, докато по стълбовете „Регулаторна рамка“ и „Оперативна ефективност“ получават средно 84 и 97 точки. Ниските резултати по стълба „Публични услуги“ се дължат на липсата на налични и надеждни цифрови услуги, като например онлайн платформи за подаване на заявления за разрешителни за строеж или за екологични разрешителни. Като цяло българските градове имат възможност да подобрят методите си за предоставяне на публични услуги по различните теми.

Разбивката на резултатите на градовете по стълбове показва, че с изключение на „Стартиране на бизнес“ вариациите са последователни при прилагането на националното законодателство по всички теми (Стълб III) (фигура 7). Този резултат е логичен, особено в контекста на Европейския съюз, където регулаторната рамка и предоставянето на множество публични услуги обикновено са еднакви на национално и поднационално ниво, докато прилагането не е такова. При резултата по Стълб III („Оперативна ефективност“) за „Търговска несъстоятелност“ разликата между Пловдив (94,5 точки) и Варна (73,5 точки) е повече от 20 точки – най-голямата сред всички теми. По подобен начин в областта на „Разрешаване на спорове“ Бургас получава най-висок резултат (83,1 точки), докато Плевен получава почти 10 точки по-малко (73,4 точки). Стълбът „Оперативна ефективност“ се характеризира с вариации по отношение на времето и разходите за получаване на услуги по повечето теми. При „Свързване към комунални услуги“

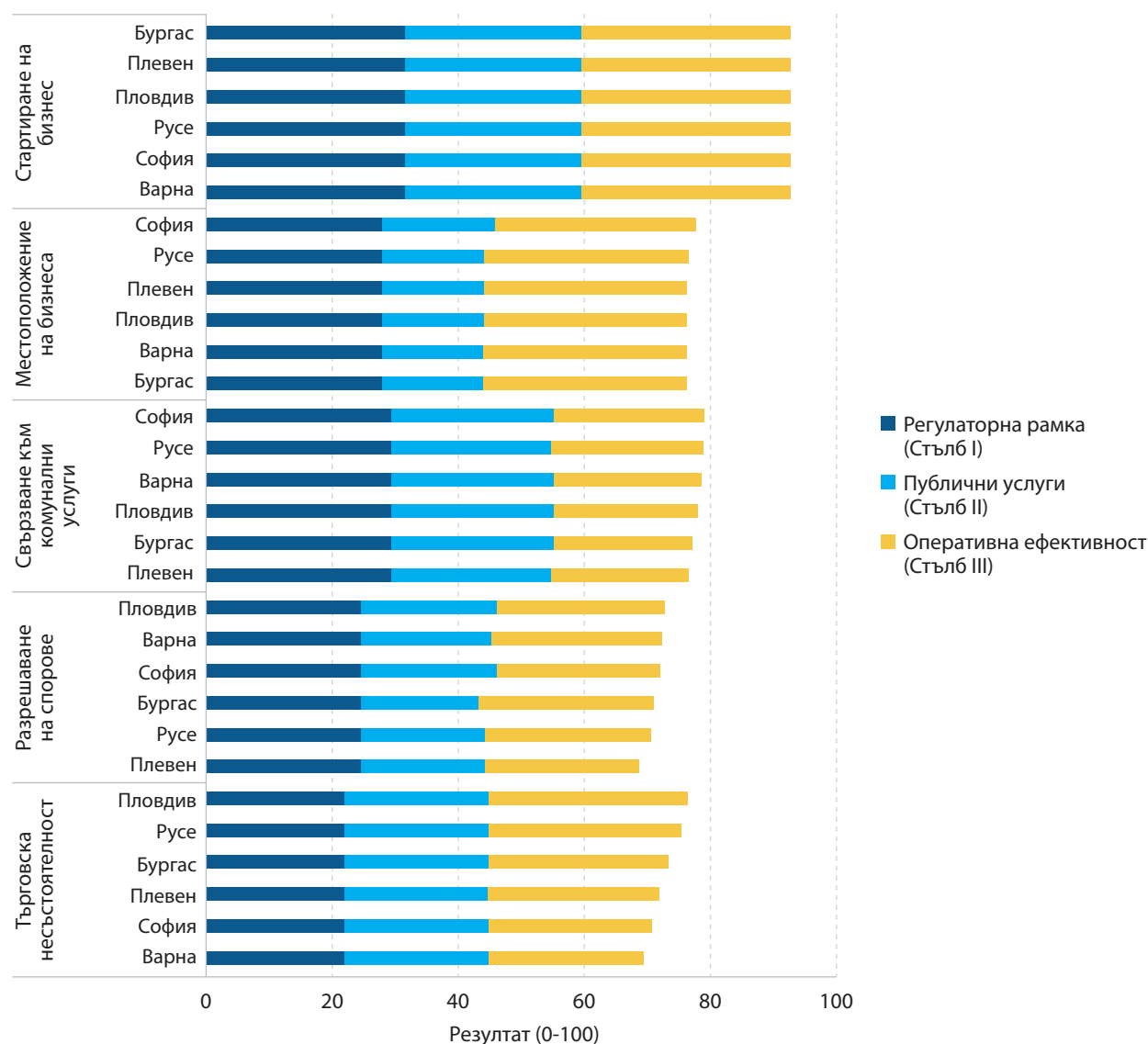
Фигура 6. Средни резултати по стълбове, по теми

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

⁶ Окръжният съд в Русе е създал отделно търговско отделение, но според сътрудниците от публичния сектор, интервюирани за целите на настоящото проучване, четирима съдии от търговското отделение в Русе продължават да разглеждат както търговски, така и граждански дела.

Фигура 7. Резултати по теми, по градове и стълбове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

също се наблюдават вариации по отношение на нивото на прекъсванията на услугите въз основа на статистическите показатели ИСППС и ИСБПС (SAIDI и SAIFI) за електроенергия и, както е съобщено от фирмите, за достъп до интернет и вода. Фирмите в Северозападния и Югоизточния регион (включващи съответно Плевен и Бургас) не изпитват недостиг на вода, но почти всяка десета фирма в Североизточния регион (включващ Варна) изпитва такъв. И накрая, стълбът „Оперативна ефективност“ в областта на „Разрешаване на спорове“, съгласно данните от фирмите, показва разлики между българските региони както по отношение на съдилищата, така и по отношение на надеждността и безпристрастността на алтернативните процедури за разрешаване на спо-

рове. В Северозападния регион (включително Плевен) е най-голям делът на фирмите (62%), които не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни, и е най-голям делът на фирмите (25%), които не смятат, че арбитражът е надеждна алтернатива на съдилищата. От друга страна, в Югоизточния регион (включително Бургас) 30% от фирмите не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни, а в Североизточния регион (включително Варна) 13% от фирмите не смятат, че арбитражът е надеждна алтернатива на съдилищата.

Въпреки че ефектът е по-слабо изразен, отколкото при „Оперативната ефективност“ (Сълб III), вариациите между българските градове са повлияни и от предос-

тавянето на „Публични услуги“ (Стълб II) в три области: „Местоположение на бизнеса“, „Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаване на спорове“. Тук се открояват някои градове, като София е начело в класацията по Стълб II и в трите теми, а Пловдив – в две от тях („Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаване на спорове“). В областта „Местоположение на бизнеса“ София е единственият град, в който пространствените планове и изискванията за зонироване са достъпни под формата на географска информационна система (ГИС) или други платформи за пространствени данни, достъпни за всички заинтересовани страни. Това показва, че по-големите градове с много по-голямо натоварване могат да се равняват или да надминат градовете с по-малко натоварване в предоставянето на публични услуги. Най-голямата разлика в резултатите по Стълб II се наблюдава при „Разрешаване на спорове“, където Пловдив и София водят с 64,6 от 100 точки, докато Бургас получава с около 8 точки по-малко (56,3 точки). Вариациите се дължат изключително на темата, свързана с „Разрешаване на спорове“, която измерва (1) организационната структура, (2) цифровизацията и (3) прозрачността (включително равенството между половете). И в Пловдив, и в София има специализирани отделения на съдилищата, които се занимават единствено с разглеждането на търговски дела на първа инстанция. Тези съдилища провеждат и виртуални съдебни заседания по спешни въпроси, ко-

гато това е поискано от дадена страна. Що се отнася до прозрачността на съдилищата, нито един съд в България не предоставя публично достъпна информация за назначаването и повишаването на съдиите или статистически данни за броя решени дела като процент от общата натовареност, броя решени дела, разделен на броя входящи дела, броя на съдиите, разпределени по пол, или за ефективността на изпълнителните производства.

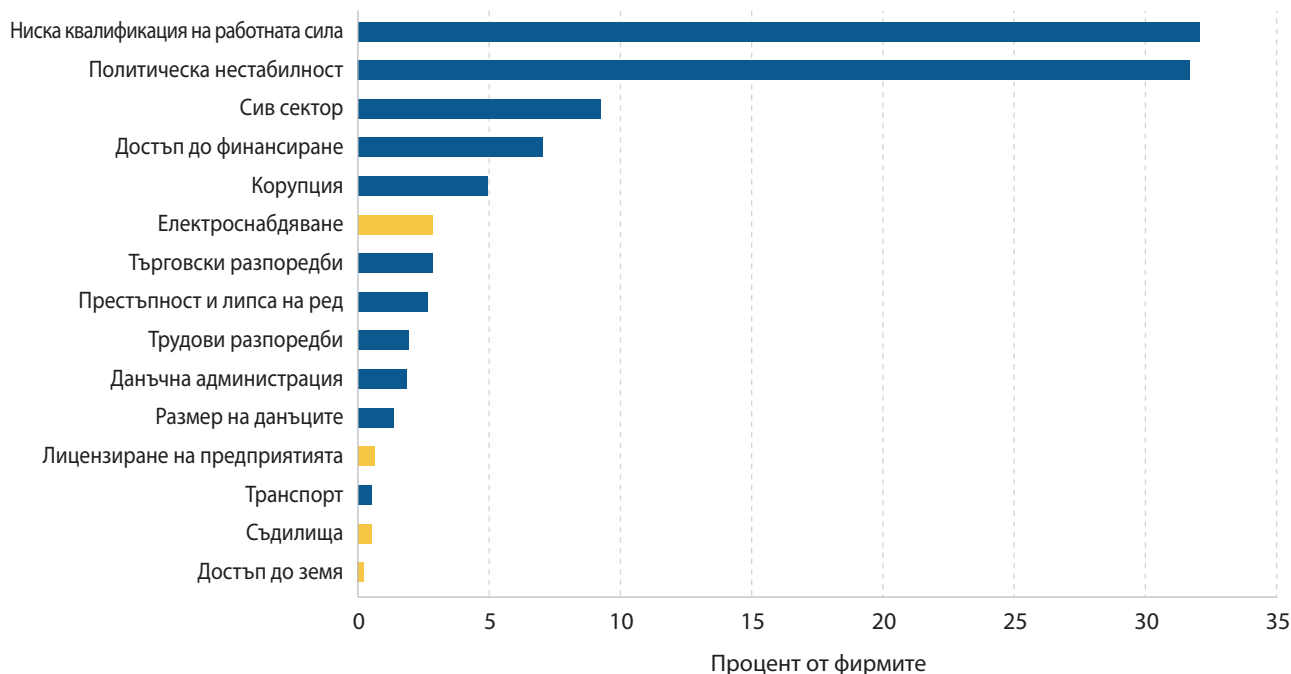
Най-добре представилата се тема по Стълб I е „Стартиране на бизнес“ (95 точки), следвана от „Свързване към комунални услуги“ (88,5 точки), докато „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“ изостават. Относно „Разрешаване на спорове“ има възможност за подобрение в областите, засягащи процесуалната сигурност, където липсват правни стандарти за връчване на иски молби и за определяне на максималния брой отлагания. Освен това може значително да се подобрят разпоредбите относно правните гаранции за арбитраж и медиация. По-ниският резултат в областта на „Търговска несъстоятелност“ е повлиян, наред с други фактори, от липсата на (1) механизми за извънсъдебно пресструктуриране, (2) електронно гласуване по плановете за пресструктуриране, (3) изключения или облекчения в случаите на автоматично спиране на производствата и (4) специализирани производства по несъстоятелност за микро-, малки и средни предприятия (ММСП).

1.2 Констатации от събраните данни от Проучвания на предприятията

Резултатите на Световната банка от Проучвания на предприятията,⁷ осъществени в България през 2023 г., показват, че трите основни пречки пред бизнес средата, с които се сблъскват фирмите в страната, са данъчните ставки, липсата на квалифицирани работници и неформалният сектор (фигура 8). Сред отговорите, пряко свързани с об-

ластите, измервани в доклада „Готови за бизнес на поднационално ниво“, електроснабдяването е класирано най-високо, на шесто място, като около три процента от фирмите го смятат за най-голяма пречка, докато лицензирането на бизнеса, съдилищата и достъпът до земя са класирани в долната четворка.

Фигура 8. Най-големите пречки пред бизнеса, докладвани от фирмите

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

Забележка: Респондентите бяха помолени да изберат най-голямата пречка от списък с 15 пречки. Жълтите стълбове показват отговорите, които са пряко свързани с областите, изследвани в проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready).

⁷ За повече информация посетете уебсайта на „Проучвания на предприятията“ на адрес <https://www.enterprisesurveys.org/>

Висшите ръководства на компаниите отделят средно 7,1% от времето си за справяне с регулаторните изисквания (фигура 9). Това е под средната стойност за Европа и Централна Азия, която е 8,5%. Резултатите от проучването обхващат всеки от регионите на ниво NUTS2 в България, като повечето от тях се представят сходно по този показател – около 7-8%. Изключение прави Югоизточният регион (включително Бургас), където фирмите съобщават, че висшето ръководство на компаниите отделя средно по-малко от 4% от времето си за справяне с нормативните изисквания. Макар че е трудно да се заключи защо фирмите в Югоизточния регион отчитат такива резултати, трябва да се отбележи, че подобна тенденция се наблюдава и при друг показател, данни за който са събрани от „Проучвания на предприятията“: процент на фирмите, които са посетили или са били задължени да се срещнат с данъчни служители. Само 17,9% от фирмите в Югоизточния регион съобщават, че са направили това, докато повечето други региони в страната съобщават за стойности, близки до 40% или повече.

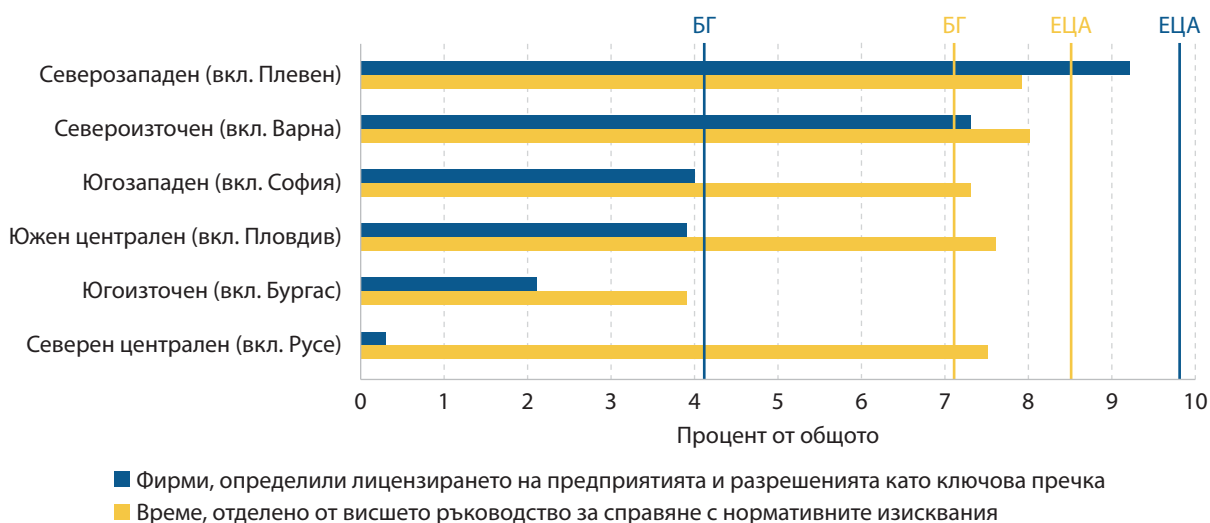
Около 4% от фирмите в България определят лицензирането на бизнеса и разрешителните като основно ограничение – по-малко от половината от средната стойност за Европа и Централна Азия. Анализът на данните в отделните региони на страната обаче показва смесени резултати. В Северозападния регион (включително Плевен) този дял е 9,2%, най-високият в страната и много близък до средния за Европа и Централна Азия. От друга страна, Северният

централен регион (включително Русе) се отличава с това, че почти няма фирми, които да определят лицензирането и разрешителните за бизнес като основно ограничение.

Друг аспект на бизнес средата, анализиран от Световната банка в Проучванията на предприятията, е инфраструктурата. Електроенергията е добър пример и се оказва област, която значителен брой български фирми определят като основно ограничение – почти 27%. Тази стойност е близка до средното за Европа и Централна Азия (25,8%) (фигура 10). В рамките на България резултатите се различават значително по региони; например, само 10% от фирмите определят електроснабдяването като основен ограничител в Южния централен регион (включително Пловдив), докато това е така за 40% от фирмите в Северозападния и Северния централен региони (включващи съответно Плевен и Русе). В цялата страна около 34% от големите фирми определят електроенергията като основно ограничение, следвани от средните фирми с 28,5% и малките фирми с 25%.

Около 20% от фирмите съобщават за прекъсвания на електрозахранването в цялата страна, което е по-малко от средната стойност за Европа и Централна Азия (27,5%). Информацията от всички български региони показва силна връзка между броя на фирмите, които посочват електроснабдяването като основно ограничение, и броя на фирмите, които съобщават за прекъсвания на електрозахранването. Фирмите в Югоизточния и Южния централен

Фигура 9. Процент на фирмите, които определят лицензирането и разрешителните като пречка, и процент на времето, отделено за спазване на нормативните изисквания, по региони

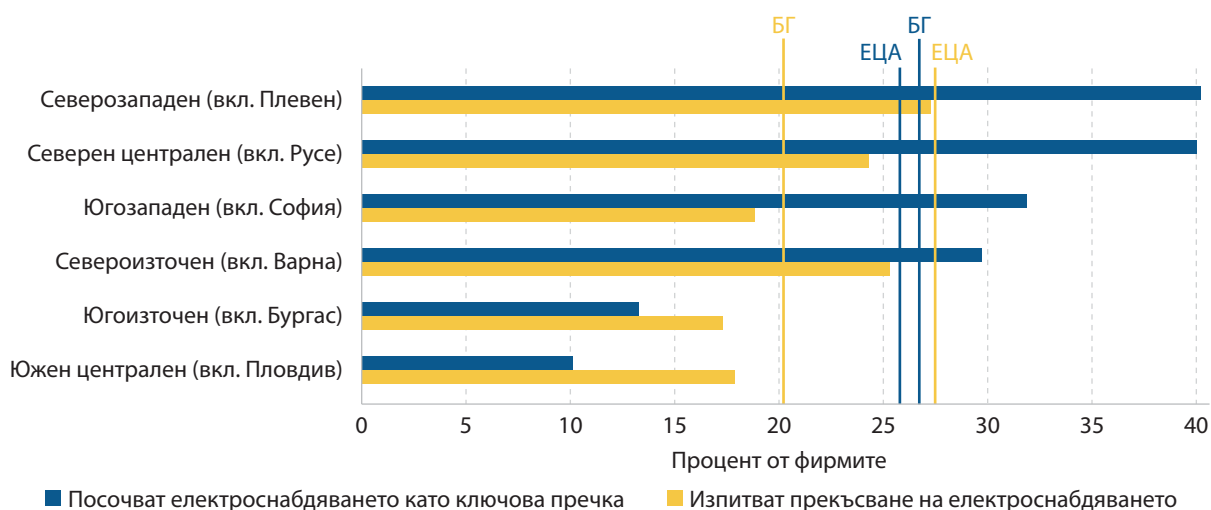
Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

Забележка: Вертикалните линии показват средните стойности на показателите за цялата страна и за целия регион. БГ = България. ЕЦА = Европа и Централна Азия).

регион (включващи съответно Бургас и Пловдив), например, отчитат най-ниските стойности и по двата показателя в цялата страна. Обратно, фирмите в Северозападния регион (включително Плевен) отчитат най-високите стойности в страната. Предизвикателство е да се оцени степента, в която резултатите по тези показатели са повлияни от работата на операторите на електроразпределителни системи във всеки регион. Трима дистрибутори покриват по два града. Бургас и Пловдив, които се намират в регионите с най-ниски отчетени стойности, имат един и същ доставчик на електрическа енергия: Група EVN.

Отчетените средни загуби, дължащи се на прекъсвания на електрозахранването, варират от 0,4% от годишните продажби за средните предприятия до 1,7% от годишните продажби за големите предприятия. Малките фирми отчитат средни загуби от 0,9% от годишните продажби. Въпреки че прекъсванията на електрозахранването са доста редки, около 22,5% от големите, 17,4% от средните и 4,6% от малките фирми притежават или ползват генератор. Когато се използват, генераторите произвеждат средно 13% от електроенергията.

Фигура 10. Процент на фирмите, които изпитват прекъсвания на електрозахранването и които определят електрозахранването като пречка, по региони

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г

Забележка: Вертикалните линии показват средните стойности на показателите за цялата страна и за целия регион. БГ = България. ЕЦА = Европа и Централна Азия).

1.3 Стартиране на бизнес⁸

Предприемачите в България се възползват от разпоредби за „Стартиране на бизнес“, които следват добрите международни практики по отношение на изискванията за вписване и опростените процеси. Това включва изисквания за вписване на пълна информация за новите дружества, както и за всички последващи промени в тази информация. За да се подобри финансовата прозрачност и да се води борба с незаконните дейности, с реформата на регулаторната рамка от 2018 г. беше въведено допълнително задължение за вписване на информация за действителните собственици⁹ в Търговския регистър. По подобен начин нормативната уредба позволява опростена регистрация на дружествата и осигурява основан на риска подход за лицензиране на фирмите. България следва и добрите международни практики по отношение на ограниченията за стартиране на бизнес. Въпреки това националните разпоредби поддържат изискване за внасяне на незначителен като размер минимален капитал за откриване на ново дружество с ограничена отговорност (ООД), което се прилага както за местни, така и за чуждестранни инвеститори.

Наличието на електронни услуги и инфраструктура в България улеснява процеса на стартиране на бизнес. Регистрите на дружествата са цифровизирани и се съхраняват в изцяло електронна база данни с национално покритие, а предприемачите могат да регистрират своите дружества чрез стандартни регистрационни формуляри лично или онлайн. В този процес новите дружества се регистрират в данъчната и осигурителната система в една и съща стъпка, тъй като Агенцията по вписванията и

Националната агенция за приходите автоматично обменят информация за новите регистрации на предприятия, както и за актуализациите на информацията за дружествата. Освен това на дружествата се присвоява единен идентификационен код (ЕИК), който се използва от други съответни административни органи за идентифициране на дружеството и който служи за основа на номера по ДДС, издаван от Националната агенция за приходите. Въпреки че съществуват възможности за електронен подпис и удостоверяване на автентичност, в България липсва напълно автоматизиран процес за проверка на документите за самоличност.

Наличната и прозрачна онлайн информация включва официални интернет страници, които предлагат подробна информация за документите, необходими за създаване на ново дружество, свързаните с това такси и стандартите за обслужване. Електронното търсене осигурява публичен достъп до фирмени документи и информация за публични програми в подкрепа на малките и средните предприятия (МСП). Информацията за изискванията за екологични разрешителни за предприятия с нисък риск и програмите за подпомагане на МСП, ръководени от жени, обаче не е достъпна публично. Също така онлайн се публикуват и статистически данни за новорегистрираните дружества, но те не включват данни, разбити по пол.

Предприемачите в шестте български града могат да регистрират ново ООД в рамките на 12 дни. Стъпките за откриване на ново дружество и изпълнението на всички

⁸ За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 2, „Стартиране на бизнес в детайли“.

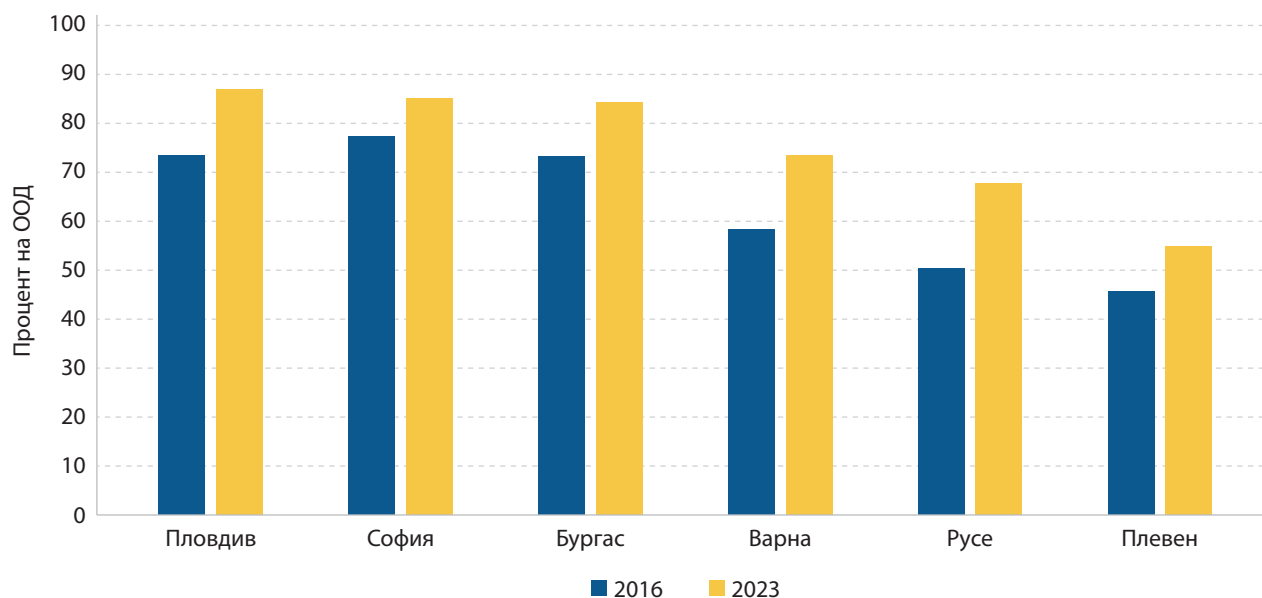
⁹ За действителен собственик се счита физическото лице, което в крайна сметка притежава или контролира дадено дружество, дори ако правото на собственост е на друго име (т.е. собствеността или контролът се упражняват чрез верига от собственици или чрез контрол, различен от прякото притежание на акции).

формалности включват нотариална заверка на фирмените документи, откриване на набирателна сметка, регистрация в Агенцията по вписванията и регистриране на служителите в Националната агенция по приходите. През 2023 г. 83% от новите ООД в България са регистрирани онлайн. Използването на опцията за онлайн регистрация непрекъснато се увеличава, откакто тя стана достъпна през 2009 г. и след последното проучване на поднационално ниво, проведено в страната през 2017 г. Все пак между шестте града остават разлики, тъй като в някои от тях използването на електронни подписи е по-ограничено. В Плевен малко повече от половината предприемачи са избрали онлайн регистрация, докато в Пловдив този процент е 87 (фигура 11). Въпреки това методът на регистрация не оказва влияние върху времето, необходимо за нейното извършване, тъй като на практика се спазват разпоредбите, определящи сроковете, в които Агенцията по вписванията трябва да приключи процеса. През 2019 г. доброволната регистрация по ДДС стана достъпна за нови дружества, като позволява на фирмите да се регистрират по ДДС, когато подават заявление за регистрация в Агенцията по вписванията – като

отбележат поле в регистрационните формуляри – и преди да достигнат прага за задължителна регистрация по ДДС. Разходите, свързани с откриването на ново ООД, се равняват на 0,6% от дохода на глава от населението.¹⁰

В таблица 2 е представен подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на резултатите на българските градове по темата за стартиране на бизнес. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от измерваните области. Например, в рамките на стълб I (Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес), категория 1.2 (Ограничения за регистриране на бизнес), подкатегория 1.2.1 (Местни фирми), градовете получиха 22,5 точки (от 25 възможни точки) поради наличието на изискване за внесен минимален капитал за откриване на ново ООД. Обратно, всички градове получават максимален брой точки по някои от другите подкатегории, като например, изискванията за подаване на информация за фирмата (15 от 15) и оценката, основана на риска, за лицензи за извършване на стопанска дейност и за опазване на околната среда¹¹ (10 от 10).

Фигура 11. Регистрация на нови ООД онлайн, по градове

Източник: Агенция по вписванията.

Забележка: ООД = дружество с ограничена отговорност.

10 Брутният национален доход (БНД) на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

11 Подходът, основан на риска, за лицензиране на предприятия и опазване на околната среда дава приоритет на ресурсите и надзора въз основа на нивото на риска, свързан с конкретни стопански дейности или сектори.

Таблица 2. Резултати за Стартиране на бизнес

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
Съдеб I: Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес									
1.1	Информационни и процедурни стандарти	18	50	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
1.1.1	Изисквания за подаване на информация за дружеството	7	15	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
1.1.2	Изисквания за подаване на информация за действителните собственици	6	15	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
1.1.3	Наличие на опростена регистрация	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.1.4	Оценка, основана на риска, за лицензи за стопанска дейност и опазване на околната среда	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.2	Ограничения за регистриране на бизнес	19	50	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0
1.2.1	Местни фирми	9	25	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5
1.2.2	Чуждестранни фирми	10	25	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5
	Общо	37	100	95,0	95,0	95,0	95,0	95,0	95,0
Съдеб II: Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията за стартиране на бизнес									
2.1	Цифрови услуги	11	40	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
2.1.1	Процес на създаване на дружество	6	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.1.2	Съхраняване на информация за дружеството и действителните собственици	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.1.3	Проверка на самоличността	2	10	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.2	Оперативна съвместимост на услугите	4	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.2.1	Обмен на информация за дружеството	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.2.2	Уникална идентификация на дружеството	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.3	Прозрачност на онлайн информацията	9	40	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0
2.3.1	Създаване на дружество (включително данни по пол и околна среда)	5	20	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
2.3.2	Наличие на обща информация за дружеството	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.3.3	Обща статистика и статистика, разпределена по пол, за новорегистрираните фирми	2	10	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
	Общо	24	100	84,0	84,0	84,0	84,0	84,0	84,0
Съдеб III: Оперативна ефективност на стартирането на бизнес									
3.1	Местни фирми	2	100	99,5	99,5	99,5	99,5	99,5	99,5
3.1.1	Общо време за регистрация на нова местна фирма	1	50	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5
3.1.2	Общи разходи за регистрация на нова местна фирма	1	50	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
	Общо	2	100	99,5	99,5	99,5	99,5	99,5	99,5

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.

1.4 Местоположение на бизнеса

Издаване на разрешителни за строеж¹²

Строителните норми в България включват ясни разпоредби относно стандартите за безопасност; например в една от наредбите се разглеждат строителни материали, които представляват риск за здравето. Сертифицирани инженери или архитекти от публични административни органи или частни организации са отговорни по закон за осигуряване на съответствието на строителните планове със съществуващите строителни разпоредби. Законодателството задължава да се извършват базирани на риска или поетапни проверки на безопасността в строителството, както и окончателна проверка. Отговорността за нередности в строителството е определена от закона. Специалистите, отговарящи за надзора на строителството, трябва да имат университетска диплома (архитект или инженер), определен брой години практически опит и регистрация в съответната професионална асоциация; не се изисква полагане на сертификационен изпит. Освен това решенията за разрешителни за строеж могат да се оспорват пред издаващия орган.

Стандартите за енергийни норми в България отговарят на най-добрите международни практики, като минималните стандарти за енергийна ефективност са определени със закон. Доказателство за съответствие с тези стандарти се изисква при подаване на заявление за разрешително за строеж. Стимули съществуват за насърчване на стандартите за екологично строителство.

Нормативната уредба за земеползване и зонирание в България включва изисквания за основни инфраструктурни услуги като водоснабдяване, електроснабдяване и канализация. Налични са карти, на които са обозначени зоните, предназначени за използване като жилищни, търговски, селскостопански и обществени/институционални цели. Картите на опасностите очертават зоните, в които строителството е забранено поради природни опасности или съображения, свързани с ресурсите.

Понастоящем не съществува онлайн система за издаване на разрешителни за строеж или за подаване на спорове относно разрешенията за строеж, което води до нисък общ резултат по отношение на цифровите публични услуги и прозрачността на информацията в българските градове. София е единственият град, който предоставя на всички заинтересовани страни пространствени планове и изисквания за зонирание под формата на географска информационна система (ГИС) или други платформи за пространствени данни. Поради това София е единственият град, който постига добри резултати в категорията оперативна съвместимост на услугите, свързани конкретно с разрешенията за строеж.

Времето, необходимо за получаване на разрешително за строеж, варира леко в шестте български града – от 92 дни в Пловдив до 103 дни в София (фигура 12). Общинските разрешения са причина за разликите във времето в различните градове. Най-много време отнема получаването на одобрения на проекта от доставчиците на комунални услуги и на разрешителното за строеж. Разходите за получаване на разрешения, свързани със строителството,

¹² За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 3.1 „Местоположение на бизнеса в детайли – разрешителни за строеж“.

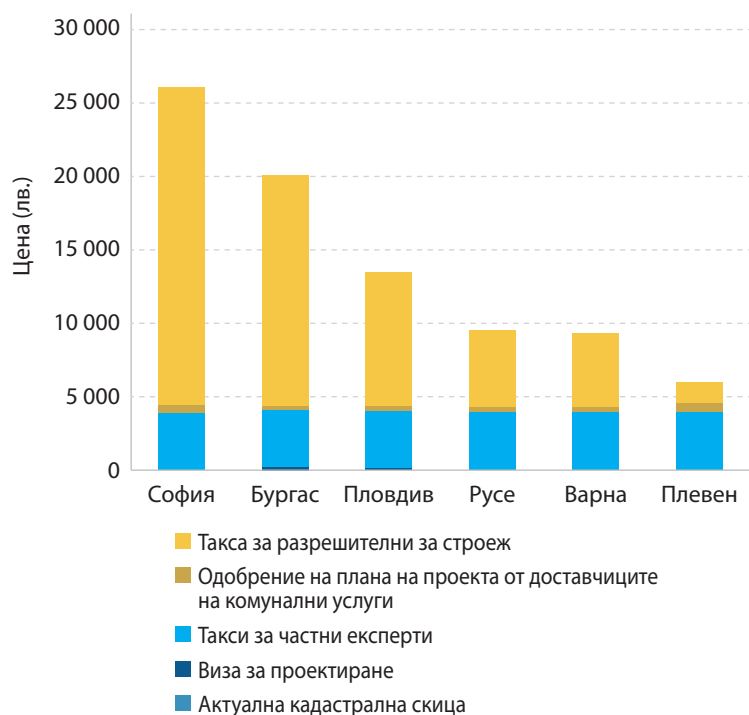
Фигура 12. Време за получаване на разрешителни за строеж, по градове и етапи

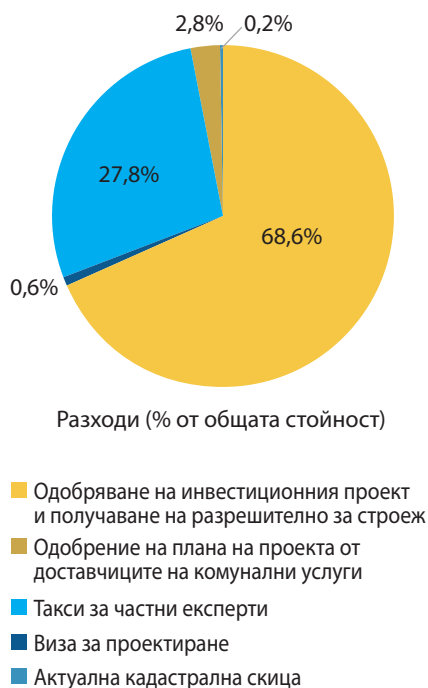
Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Фигура 13. Разходи за получаване на разрешителни за строеж, по градове и етапи

а. Разходи за получаване на разрешителни за строеж, по градове и етапи

б. Средни разходи като процент от общата стойност

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)
Забележка: лв. = български лев.

варира между 32% от дохода на глава от населението¹³ в Плевен (6017 лв.) и 141% в София (26 065 лв.) (фигура 13(a)). Средно таксата за разрешително за строеж съставлява над две трети от общите разходи за получаване на разрешения, свързани със строителството (фигура 13(б)).

Екологични разрешителни¹⁴

Разпоредбите за издаване на екологични разрешителни, прозрачността на информацията и наличието на цифрови публични услуги са последователни в шестте града в България, обект на сравнителен анализ. Националните разпоредби за околната среда, които се прилагат по време на строителните дейности, се актуализират редовно, за да включат последните екологични и технологични постижения в строителния сектор. Налагат се санкции или глоби за неспазване на разпоредбите, а рисковете за околната среда са ясно определени в правната рамка.

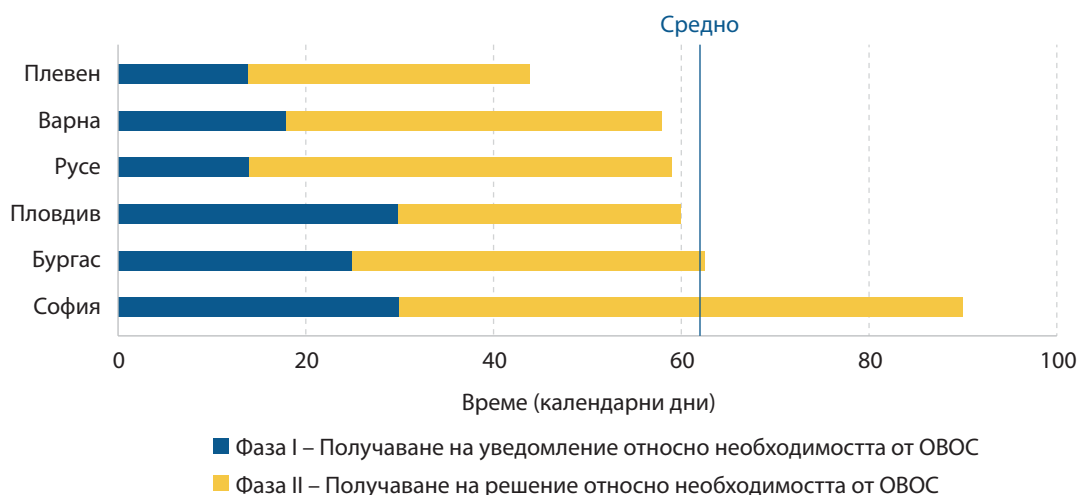
Използването на квалифицирани специалисти или агенции за извършване на оценки на въздействието върху околната среда (ОВОС) е задължително по закон, както и специфичните критерии за задействане на ОВОС. В правната рамка обаче не са определени дейности и подходи (като например проучвания и анкети за събиране на информация и обратна връзка от заинтересованите

страни, обучение, ресурси и техническа помощ за засегнатите от проекта страни), които да улеснят приноса на заинтересованите страни към процеса на вземане на решения. Въпреки че регулаторната рамка позволява оспорване на екологични оценки и разрешителни пред органа, издаващ разрешителното, няма механизми за извънсъдебно решаване на екологични спорове.

Информацията относно екологичните разрешителни е прозрачна, включително изискванията за получаване на екологични разрешителни за строителни проекти и актуален график на таксите за получаване на оценки по електронен път. В България обаче липсва цялостна онлайн система за издаване на екологични разрешителни с няколко функционалности и онлайн система за подаване на спорове. Понастоящем страната е в процес на преход към онлайн подаване на документи за ОВОС, но предприемачите в България все още подават документацията, необходима за оценката на нуждите от ОВОС, на хартия или по електронна поща.

Предприемачите плащат национална фиксирана такса за оценка на необходимостта от извършване на ОВОС, но на поднационално равнище остават разлики във времето, необходимо за изпълнение на етапите за получаване на решение по ОВОС. В София предприемачите изразходват два пъти повече време (90 дни) за получаване на решение по ОВОС, отколкото в Плевен (44 дни) (фигура 14).

Фигура 14. Получаване на решение относно необходимостта от ОВОС, по градове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: ОВОС = оценка на въздействието върху околната среда.

¹³ БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

¹⁴ За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 3.2 „Местоположение на бизнеса в детайли – екологични разрешителни“.

Прехвърляне на собственост върху имот¹⁵

След последното проучване на поднационално ниво, проведено в България през 2017 г., фокусът на подобренията в поземлената администрация и регистрацията на собственост е върху цифровизацията. Както Агенцията по вписванията, така и Кадастрално-административната информационна система (КАИС) вече предлагат на потребителите възможността да влязат в съответните онлайн портали и да заявят електронни административни услуги или да направят справка в техните бази данни. Гражданите, които притежават електронен подпис, вече могат да получават удостоверения за липса на тежести по електронен път. По същия начин нотариусите вече не трябва да получават удостоверение за липса или наличие на данъчни задължения от Националната агенция за приходите и могат да получават удостоверения за актуално състояние на страните от Търговския регистър онлайн и безплатно. Тези подобрения рационализираха процеса на прехвърляне на собственост върху имот в България, а Министерството на финансите съкрати законовия срок за издаване на удостоверения за данъчна оценка от общините от 14 на 5 дни. Разходите за прехвърляне на собственост върху имот обаче са се увеличили в повечето от оценените градове.

Регулаторната рамка¹⁶ за прехвърляне на собственост върху имот се прилага еднакво в цялата страна и е на нивото на добрите международни практики по отношение на стандартите за прехвърляне на собственост върху имот. Законът задължава да се проверява законността на документите за сделки с недвижими имоти, да се потвърждава самоличността на участващите страни и да се извършва регистрация на имотите в имотния регистър,¹⁷ въпреки че електронните и хартиените документи нямат еднаква правна сила при сделките. Местните и чуждестранните фирми не се сблъскват с ограничения за отдаване под наем или притежаване на собственост върху имоти, с изключение на собствеността върху земеделска земя. Законът предвижда и механизми за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) между частни лица във връзка с регистрирани права на собственост чрез медиация и помирение. Въпреки това не съществува арбитраж, а също така в системата на поземлената администрация липсват правни разпоредби за гаран-

тиране на правата, тъй като регистрираните права на собственост не подлежат на гаранция и понастоящем не съществува механизъм за извънсъдебно обезщетение за грешки в имотния регистър.

Всичките шест оценени града в България имат сходни характеристики по отношение на качеството на публичните услуги за прехвърляне на собственост върху имоти и свързаната с тях прозрачност на информацията. Достъпни са някои цифрови публични услуги за прехвърляне на собственост, като например електронните платформи за надлежна проверка и проверка на тежести, както и онлайн механизмът за подаване на жалби в Кадастъра. В Имотния регистър обаче няма онлайн механизм за подаване на жалби, нито електронна платформа за регистриране на собственост. Създадена е ГИС, а Имотният регистър и Кадастърът използват уникален идентификатор за имотите, но базите данни на тези институции са отделни и не са свързани.

Сроковете за обслужване и тарифите за таксите са достъпни онлайн на уебсайтовете на Имотния регистър и Кадастъра, както и статистическите данни за броя и видовете сделки, свързани с недвижими имоти. На интернет страниците на тези институции обаче не е публикуван списъкът с изисквания за прехвърляне на собственост върху имоти, нито пък са публикувани статистически данни за имотните спорове, времето, необходимо за разрешаването им, и разделени по пол данни за собствеността върху имоти.

Данните събрани от Световната банка от „Проучвания на предприятията“ показват, че делът на фирмите, които отчитат достъпа до земя като пречка, е най-висок в Югоизточния регион (включително Бургас) – 8%, и най-нисък в Северозападния и Южния централен регион (включително Плевен и Пловдив, съответно) – 3% (карта 2). В цялата страна средно 5% от българските фирми съобщават, че достъпът до земя е пречка, което е най-ниският процент сред шестте държави, включени в сравнителния анализ в ЕС.

Времето за прехвърляне на недвижим имот варира от 9 дни в Бургас и София до 11 дни в Плевен и Варна (фигура 15). Разходите за вписване на прехвърляне на собственост върху имот варират от 2,5% от стойността на имота (45 575 лв.) в Русе до 3,3% от стойността на имо-

¹⁵ За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 3.3, „Местоположение на бизнеса в детайли – прехвърляне на собственост върху имот“.

¹⁶ Регулаторната рамка включва [Закон за кадастъра и имотния регистър](#), [Закон за нотариусите и нотариалната дейност](#), [Закон за задълженията и договорите](#).

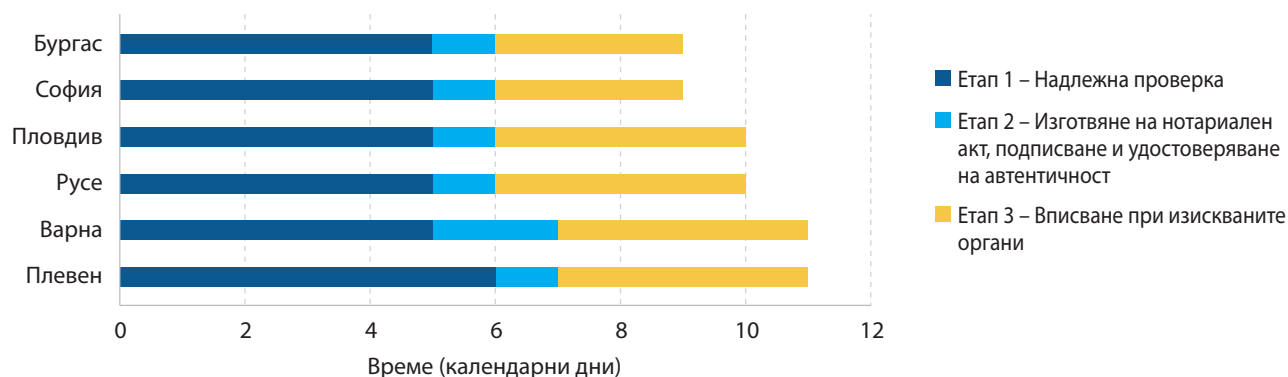
¹⁷ Имотният регистър е официален публичен регистър, който документира и поддържа информация за собствеността върху недвижими имоти чрез вписване на титули (права на собственост върху недвижими имоти) или актове (документи, отнасящи се до промени в правното състояние на недвижимите имоти).

Карта 2. Дял на фирмите, които отчитат достъпа до земя като пречка, по региони

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

Фигура 15. Време за вписване на прехвърляне на собственост върху имот, по градове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

та (60 407 лв.) в София.¹⁸ По-голямата част от разходите за прехвърляне на собственост върху имот се състои от данъка върху прехвърлянето на имота, който съставлява 89% от общите разходи в Русе и 92% от общите разходи във Варна. Данъкът за прехвърляне на собственост върху имот варира в зависимост от общината – от 2,2% от стойността на имота в Русе до 3% в Бургас, Варна, Пловдив и София.

Таблица 3 предоставя подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на представянето на българските градове по темата „Местоположение на бизнеса“. Темата включва три подтеми: Прехвърляне на собственост върху имот, Разрешителни за строеж и Екологични разрешителни, описани подробно по-долу. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от измерва-

¹⁸ За имот на стойност 1 852 256 лева, което се равнява на 100 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

ните области. Например по Стълб I (Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес), категория 1.1 (Прехвърляне на собственост върху имот и управление на имотите), подкатегория 1.1.2 (Механизъм за разрешаване на имотни спорове), нито един от градовете не по-

лучава общия възможен максимум от 15 точки. Обратно, в подкатегория 1.1.3 (Система за администриране на земята) всички градове получават максимален брой точки – 10 от 10. Най-голяма разлика между градовете се наблюдава при Стълб III.

Таблица 3. Резултати за Местоположение на бизнеса

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
Стълб I: Качество на нормативната уредба за местоположение на бизнеса									
1.1	Прехвърляне на собственост и имотна администрация	11	40	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3
1.1.1	Стандарти за прехвърляне на собственост върху имот	4	15	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5
1.1.2	Механизъм за разрешаване на имотни спорове	4	15	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
1.1.3	Система за поземлена администрация	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.2	Строителство, зонирание и използване на земята	20	40	39,6	39,6	39,6	39,6	39,6	39,6
1.2.1	Строителни стандарти	11	15	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6
1.2.2	Енергийни стандарти за сгради	4	15	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
1.2.3	Правила за зонирание и използване на земята	5	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.3	Ограничения за притежаване и наемане на недвижими имоти	19	10	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5
1.3.1	Местни фирми – собственост	4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1.3.2	Местни фирми – наемане	5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1.3.3	Чуждестранни фирми – собственост	5	2,5	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
1.3.4	Чуждестранни фирми – наемане	5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1.4	Екологични разрешителни	12	10	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
1.4.1	Екологични разрешителни за строителство	10	5	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
1.4.2	Механизми за разрешаване на спорове във връзка с екологични разрешителни, свързани със строителството	2	5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
	Общо	62	100	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6
Стълб II: Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за местоположение на бизнеса									
2.1	Наличност и надеждност на цифровите услуги	21	40	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1
2.1.1	Прехвърляне на собственост върху имот – цифрови публични услуги	6	8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
2.1.2	Прехвърляне на собственост – цифрова система за управление и идентификация на недвижимите имоти	5	8	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
2.1.3	Прехвърляне на собственост – покритие на Имотния регистър и АГКК	4	8	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
2.1.4	Разрешителни за строеж – цифрови публични услуги	4	8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.1.5	Екологични разрешителни – цифрови публични услуги	2	8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	Оперативна съвместимост на услугите	6	20	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	10,0
2.2.1	Оперативна съвместимост на услугите за прехвърляне на собственост върху имот	4	10	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.2.2	Оперативна съвместимост на услугите за разрешителни за строеж	2	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0

Таблица 3. Резултати за Местоположение на бизнеса

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
2.3	Прозрачност на информацията	19	40	28,6	28,6	28,6	28,6	28,6	28,6
2.3.1	Недвижима собственост (с разбивка по пол)	9	20	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1
2.3.2	Строителство, зонирание и използване на земята	8	15	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
2.3.3	Екологични разрешителни	2	5	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
	Общо	46	100	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7	53,7
Сгълб III: Оперативна ефективност на установяването на местоположение на бизнеса									
3.1	Прехвърляне на собственост и имотна администрация	3	40	38,0	38,0	38,3	38,1	38,9	38,0
3.1.1	Основни ограничения пред достъпа до земя	1	13,3	13,2	13,2	13,3	13,3	13,3	13,2
3.1.2	Време за извършване на прехвърляне на недвижим имот	1	13,3	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2
3.1.3	Разходи за извършване на прехвърляне на недвижим имот	1	13,3	11,6	11,6	11,7	11,6	12,4	11,6
3.2	Разрешителни за строеж	2	40	38,4	38,6	38,4	38,6	38,4	38,0
3.2.1	Време за получаване на разрешителни за строеж	1	20	18,6	18,8	18,6	18,8	18,6	18,4
3.2.2	Разходи за получаване на разрешителни за строеж	1	20	19,8	19,8	19,8	19,8	19,8	19,6
3.3	Екологични разрешителни	2	20	19,9	20,0	20,0	19,9	20,0	19,9
3.3.1	Време за получаване на екологично разрешително	1	10	9,9	10,0	10,0	9,9	10,0	9,9
3.3.2	Разходи за получаване на екологично разрешително	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	Общо	7	100	96,3	96,6	96,7	96,6	97,3	95,9

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.

1.5 Свързване към комунални услуги

Електроснабдяване¹⁹

Властите в България приеха неотдавнашни реформи, насочени към оптимизиране на процеса на присъединяване към електрическата мрежа и подобряване на качеството на услугите. По-специално, процесът на присъединяване към електроразпределителната мрежа е опростен, като е премахнато изискването клиентите да подписват предварителен договор с доставчика на комунални услуги. Освен това измененията в Закона за енергията от възобновяеми източници през 2022 г. опростяват процеса на изграждане на нови енергийни съоръжения, произвеждащи енергия от възобновяеми източници. От 2017 г. насам всички електроснабдителни дружества в България са постигнали известен напредък в цифровизацията, като са въвели онлайн платформи за подаване на заявления за нови присъединявания. Степента на функционалност на тези онлайн платформи обаче се различава в зависимост от електроразпределителното предприятие.

Регулаторната рамка за електрическата енергия се прилага еднакво във всички български градове.²⁰ В нея са заложили ясни насоки за ефективно използване на електрическите връзки и качество на доставките. Целта на разпоредбите е да се гарантира, че присъединяването

към електрическата мрежа се осъществява ефективно и че доставките са надеждни и с високо качество. Рамката налага специфични изисквания за техническите стандарти, които трябва да бъдат спазвани при монтажа и експлоатацията на електрическите съоръжения за присъединяване към съответната мрежа, и включва строги изисквания за професионалните сертификати, режимите за проверка и стандартите за отговорност, като по този начин се поддържат високи нива на безопасност.

Екологичните разпоредби налагат устойчиви практики при производството, преноса и разпределението на електроенергия. Съществуват законово регламентирани екологични стандарти, които имат за цел да намалят екологичното въздействие на електроенергийната инфраструктура. Законът за енергийната ефективност и Законът за енергията от възобновяеми източници осигуряват рамка за насърчаване на енергийната ефективност и използването на възобновяеми енергийни източници.

В регулаторната рамка обаче липсват финансови механизми за възпиране и стимулиране, насочени към ограничаване на прекъсванията на електроснабдяването, спазването от страна на предприятията на целите за енергоспестяване, както и нефинансови стимули за възприемане на практики за енергийна ефективност.

¹⁹ За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 4.1 „Свързване към комунални услуги в детайли – електроснабдяване“.

²⁰ Законът за енергетиката и Наредба № 6 от 24 февруари 2014 г. определят процеса на присъединяване към съответната електрическа мрежа, включително присъединяването на производители и клиенти на електрическа енергия към преносната и разпределителната мрежа. Законът за енергийната ефективност и Законът за енергията от възобновяеми източници уреждат държавната политика и прилагането на мерки, насочени към подобряване на енергийната ефективност при производството, преноса, разпределението и потреблението на енергия, както и към насърчаване на екологичната устойчивост при използването на енергия. Законът за устройство на територията определя правилата и процесите за териториално планиране, инвестиционно проектиране, строителство и разгръщане на инфраструктурата.

В българските градове съществуват значителни различия в качеството на публичните услуги. Качеството на управлението и прозрачността на услугите в областта на електрическата енергия осигуряват мониторинг на надеждността и качеството на доставките на електрическа енергия чрез ключови показатели за ефективност (КПЕ). Наличието в интернет на тези ключови показатели за ефективност не е еднакво в различните градове. Бургас и Пловдив са водещи по отношение на прозрачността, като предоставят електронни заявления, чрез които предприемачите могат да изпълнят всички стъпки по присъединяването. Другите градове изостават в тази област, като за част от процеса на кандидатстване се изисква лично посещение в офисите на електроразпределителното предприятие.

Въпреки че механизмите за подаване на жалби и изискванията за присъединяване са публикувани онлайн, все още има пропуски в прозрачността относно планираните прекъсвания и показателите за екологична устойчивост. Липсва и обща база данни за мрежовите линии на различните доставчици на комунални услуги, както и онлайн система за координиране на одобренията за разрешителни за изкопни работи между различните органи.

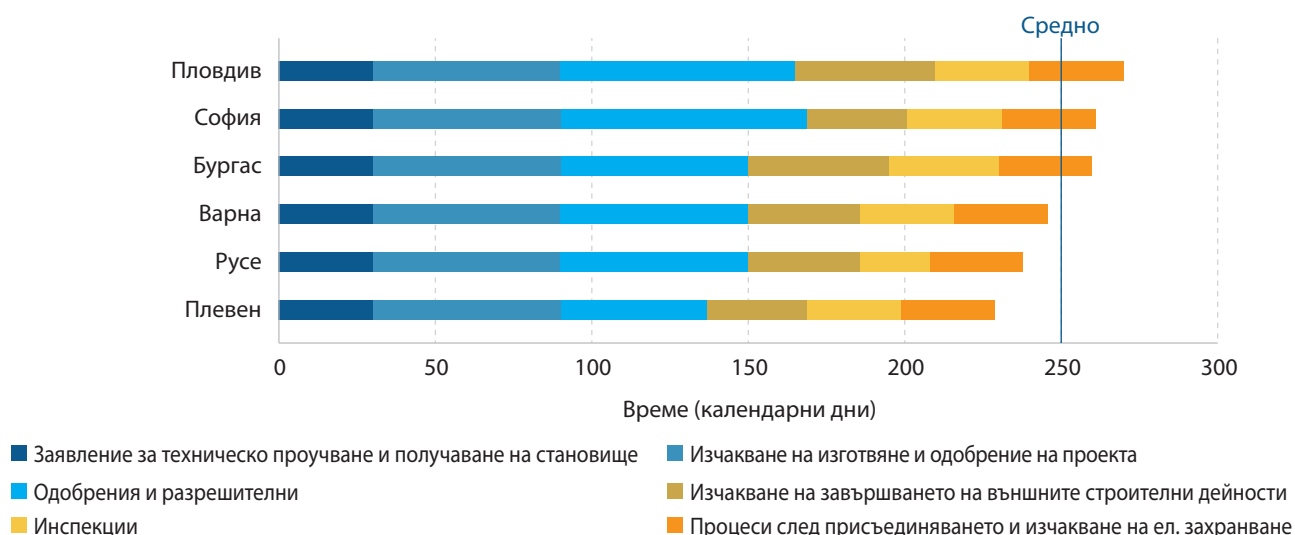
Ефективността на процеса на присъединяване към електрическата мрежа в България варира значително в

различните градове, което се отразява на общото време и разходи, необходими за получаване на нова връзка. Регулаторната рамка стандартизира процеса на национално ниво, но местните административни практики водят до различия в прилагането ѝ.

Присъединяването към електрическата мрежа отнема между 229 дни в Плевен и 270 дни в Пловдив (фигура 16). Средно срокът за присъединяване на нова връзка в цялата страна е 251 дни. Различните срокове се дължат главно на издаването на местни разрешителни и разрешителни за строеж. Например времето, свързано с получаването на съгласуване от други доставчици на комунални услуги и разрешителни за строеж, варира от 47 дни в Плевен до 79 дни в София. Разходите за присъединяване на нова електрическа връзка също варират от 62,2% от дохода на глава от населението (11 516 лв.) в Бургас и Пловдив до 66,8% от дохода на глава от населението (12 378 лв.) в София.²¹

Що се отнася до надеждността на доставката на електрическа енергия, Бургас и Пловдив отчитат най-малко прекъсвания, средно 2,6 на година, всяко от които продължава средно 2,6 часа.²² За разлика от тях в Русе и Варна се наблюдават около 4 прекъсвания годишно, всяко от които продължава близо 6,5 часа. По данни от проучванията на Световната банка за предприятията в цялата страна

Фигура 16. Време за ново присъединяване към електроразпределителната мрежа, по градове и етапи

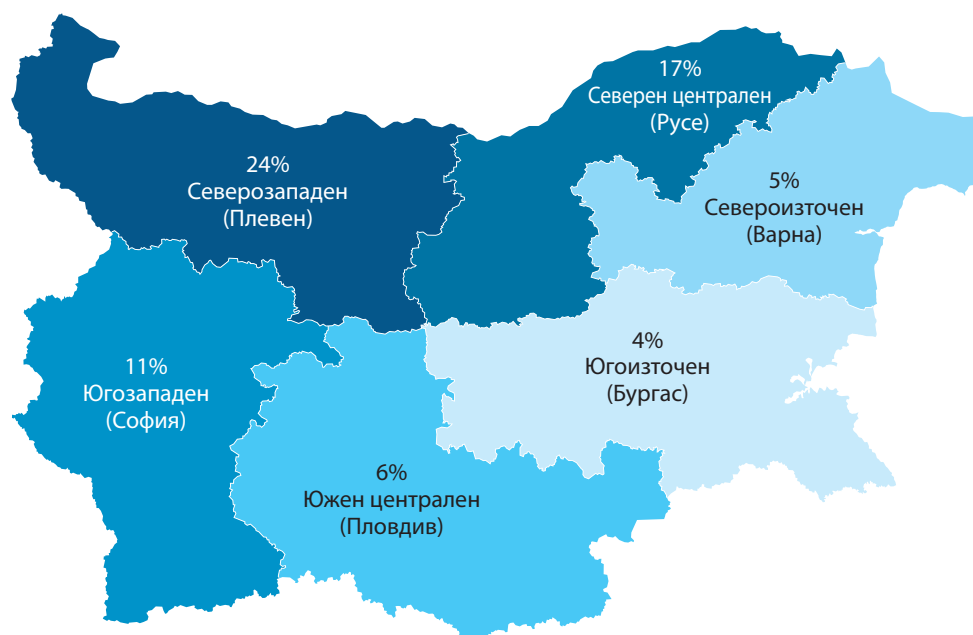
Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Вертикалната линия показва средното общо време за ново присъединяване към електрическата мрежа.

21 БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

22 Стойностите се основават на показателите ИСППС (SAIDI, индекс на средната продължителност на прекъсванията за системата) и ИСБПС (SAIFI, индекс на средния брой на прекъсванията за системата), получени от всяко електроснабдително предприятие в България.

Карта 3. Дял на фирмите, притежаващи или използващи общ генератор, по региони

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

само 10% от българските фирми притежават генератор или използват общ генератор. Двадесет и четири процента от фирмите в Северозападния регион (включително Плевен) притежават генератор или ползват общ такъв, докато в Югоизточния регион (включително Бургас) този дял е само 4 процента (карта 3). Забележително е, че българските фирми не отчитат загуби в годишните си продажби поради прекъсвания на електрозахранването, което показва устойчивост на стопанските дейности въпреки евентуалните проблеми с доставките.

Водоснабдяване²³

Регулаторната рамка на България налага ясни насоки за съвместно ползване на инфраструктурата и съвместно планиране, като например подхода „dig once“ (стратегия, която цели да минимизира многократното разкопаване на пътища и други инфраструктурни зони), за да се оптимизира използването на ресурсите и да се сведат до минимум прекъсванията. Рамката включва строги правила за безопасност, изискващи професионални сертификати за монтажниците и задължителни проверки на вътрешните и външните инсталации, подкрепени от регламентирани режими на отговорност, за да се гаранти-

ра отчетността. Правната рамка налага стандарти за осигуряването и използването на вода, устойчиви практики за отвеждане и повторна употреба на отпадъчни води, въпреки че има какво да се подобри по отношение на стимулирането на предприятията да прилагат тези практики. Понастоящем на предприятията не се предлагат конкретни финансови или нефинансови стимули за придържане към целите за пестене на вода или за инсталиране на водоспестяващи уреди. Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) следи за контрола на тарифите и качеството на услугите, като гарантира спазването на изискванията и надеждността чрез финансови механизми за възпиране, които насърчават непрекъснатото водоснабдяване.

Качеството на управлението и прозрачността на водоснабдителните услуги се характеризират с малки различия в отделните български градове. Ключовите показатели за ефективност (КПЕ) следят за качеството, надеждността и екологичната устойчивост в цялата страна, а всички български градове се придържат към международно признати добри практики по отношение на наличието на информация и прозрачността на комуналните водоснабдителни услуги. Цифровите услуги и оперативната съвместимост между доставчиците на

²³ За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 4.2 „Свързване към комунални услуги в детайли – водоснабдяване“.

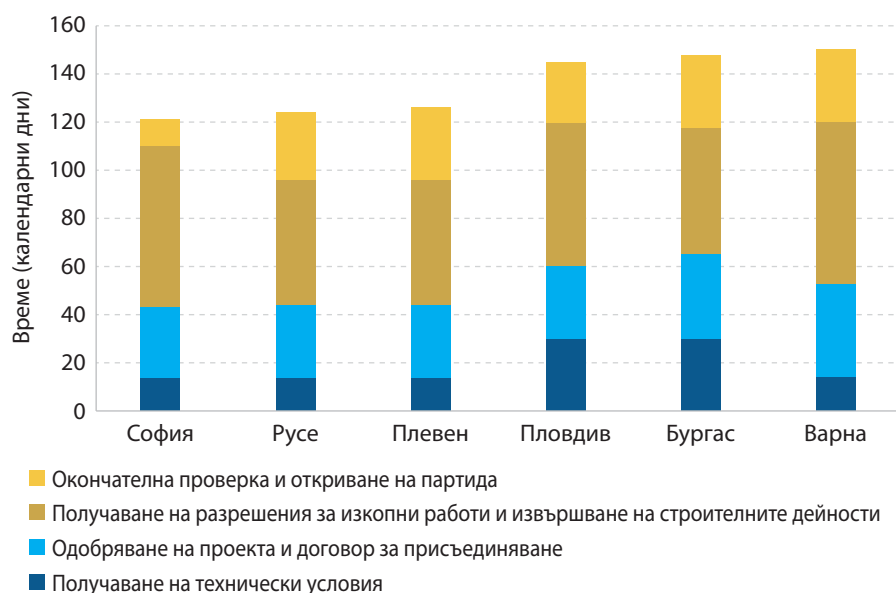
комунални услуги обаче се различават в отделните градове. Водоснабдителните дружества в София и Варна разполагат с онлайн бази данни, позволяващи идентифицирането на съществуващите водопроводни мрежи, докато в останалите градове няма такива. Прозрачността се повишава чрез публикуване онлайн на планираните прекъсвания, тарифите и изискванията за присъединяване, като се предоставят ясни насоки и се насърчава отчетността. Механизмите за подаване на жалби са добре установени, както в рамките на доставчиците на водоснабдителни услуги, така и независимо от тях, с подробна онлайн информация, насочваща клиентите в процеса на подаване на жалби. Освен това оперативната съвместимост на цифровите услуги при различните водоснабдителни дружества е висока, особено в София и Варна, където са въведени географски информационни системи (ГИС) за съществуващите ВиК (Водоснабдяване и канализация) мрежи.

Ефективността на процеса на присъединяване към водоснабдителната мрежа в България варира значително в различните градове, като това се отразява както на времето, необходимо за присъединяване към ВиК мрежата, така и на надеждността на водоснабдяването. Присъединяването към водоснабдителната мрежа отнема между 121 дни в София и 150 дни във Варна (фигура 17). Тази разлика се дължи до голяма степен на скорост-

та, с която общините издават разрешения за изкопни работи и одобряват планове на проектите. В Русе и Плевен тези стъпки се изпълняват за 52 дни, докато в София и Варна отнемат повече от два месеца. Разходите за присъединяване към водоснабдителната мрежа също варират – от 13,6% от дохода на глава от населението (2512 лв.) в София²⁴ до 42,3% от дохода на глава от населението (7836 лв.) в Плевен.²⁵ Разликата в разходите се дължи главно на разходите за строителните дейности за присъединяване. В столицата дружествата разчитат на водоснабдителното дружество „Софийска вода“ да извърши строителните дейности за присъединяване, докато в останалите градове клиентите обикновено наемат частен изпълнител за извършване на строително-монтажните дейности за присъединяване, което води до по-високи разходи.

Надеждността на водоснабдяването в страната като цяло е висока. Според данните от проучванията на Световната банка за предприятия в Северозападния и Югоизточния регион (включващи съответно Плевен и Бургас) няма фирми, които да съобщават за недостиг на вода (карта 4). От друга страна, почти 1 от 10 фирми съобщават за недостиг на вода в Североизточния регион (включително Варна). Тези регионални различия подчертават необходимостта от подобряване на инфраструктурата и конкуренцията между водоснабдителните дружества.

Фигура 17. Време за присъединяване към водоснабдителната мрежа, по градове и етапи

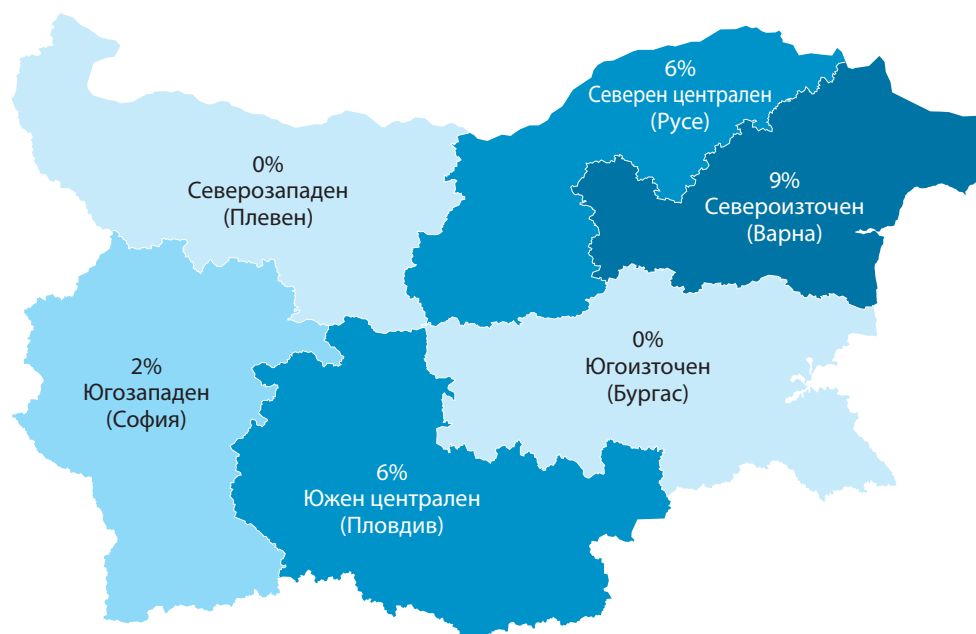

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

²⁴ Разходите за присъединяване към водопроводната мрежа в София се поемат от дружеството Софийска вода.

²⁵ БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Карта 4. Дял на фирмите, които съобщават за недостиг във водоснабдяването, по региони

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

Достъп до интернет²⁶

България поддържа последователни стандарти за регулиране на интернет във всички региони. Регулаторната рамка на България включва изчерпателни насоки за ефективно разгръщане на интернет връзките и качество на доставките.²⁷ Комисията за регулиране на съобщенията (КРС) играе ключова роля в осигуряването на ефективно разгръщане и високо качество на интернет услугите чрез строг регулаторен мониторинг. КРС контролира тарифите за свързаност на едро и може да разследва антиконкурентни практики, за да гарантира справедливо ценообразуване и конкуренция, като установява и следи за спазването на стандартите за надеждна и висококачествена интернет услуга. Това включва съвместно планиране и подхода „dig once“ (стратегия, която цели да минимизира многократното разкопаване на пътища

и други инфраструктурни зони) за оптимизиране на развитието на инфраструктурата.

Регулаторната рамка задължава операторите да споделят достъпа до пасивна или активна инфраструктура, гарантира равен достъп до държавна инфраструктура и установява права на преминаване за доставчиците на цифрови услуги. Тя включва също така строги правила за безопасност и опазване на околната среда, налага отговорност и обезщетяване за нарушения на защитата на данните и определя екологични стандарти като докладване на емисиите на парникови газове и спазване на стандарта ISO 50001.²⁸ Държавната агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) координира политиката за киберсигурност на национално ниво, като извършва оценки на риска и обучения. Финансови механизми за възпиране, като например санкции за прекъсване на услугата и ком-

26 За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 4.3 „Свързване към комунални услуги в детайли – достъп до интернет“.

27 Законът за електронните съобщения регулира сектора на електронните съобщения, като урежда функционирането на електронните съобщителни мрежи и услуги и гарантира, че тези услуги се предоставят по конкурентен, прозрачен и недискриминационен начин. Законът за електронните съобщителни мрежи и физическата инфраструктура улеснява развитието и разширяването на електронните съобщителни мрежи, по-специално на широколентовата инфраструктура. Тя има за цел да рационализира процесите за разгръщане на телекомуникационни мрежи, като осигури по-лесен достъп до съществуващата физическа инфраструктура и намали регулаторните бариери.

28 ISO 50001 е стандарт за управление на енергията, разработен от Международната организация по стандартизация (ISO). Този стандарт на ISO е предназначен за организации от всички сектори и предоставя практически начин за подобряване на използването на енергия чрез разработване на система за управление на енергията (EnMS). ISO обединява световни експерти, които да се споразумеят за най-добрите практики във всичко – от производството на продукт до управлението на процес. Повече информация можете да намерите на адрес

<https://www.iso.org/iso-50001-energy-management.html>

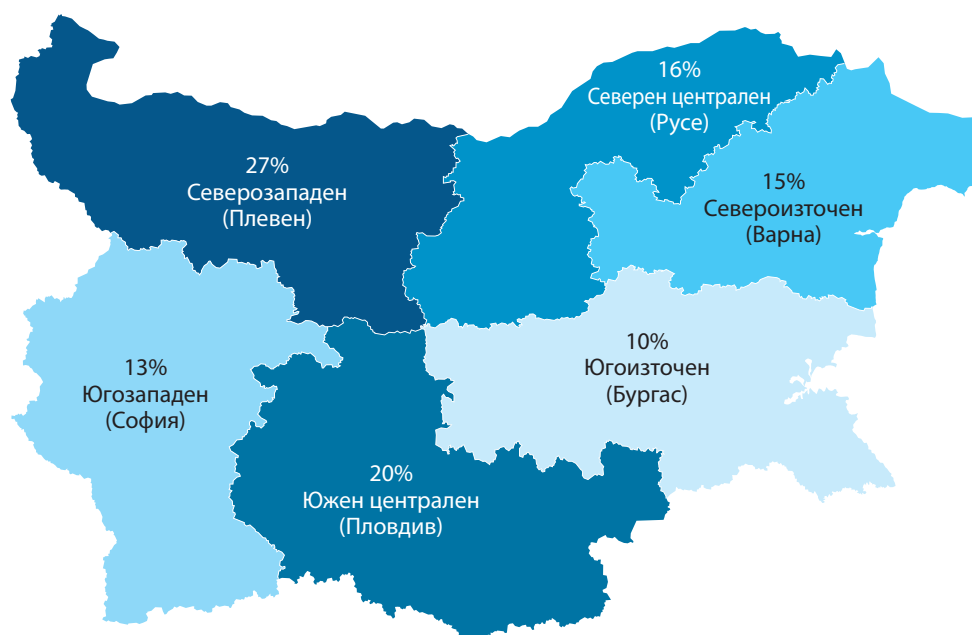
пенсации за клиентите, гарантират, че доставчиците на интернет услуги поддържат високи стандарти.

Качеството на управление и прозрачността на интернет услугите в България се характеризират със стабилни цифрови услуги и оперативна съвместимост, като много доставчици на интернет услуги предлагат електронни заявления и онлайн проследяване за ново свързване за достъп до интернет. Общинските власти играят ключова роля в координирането на разрешителните за изкопни работи, въпреки че липсва онлайн система за координиране на одобренията на различните доставчици на комунални услуги. Прозрачността се поддържа чрез публикуването на планираните прекъсвания и наличието на механизми за подаване на жалби, както към доставчиците на интернет услуги, така и независимо от тях. Изчерпателна онлайн информация насочва клиентите в процеса на подаване на жалби, като повишава отчетността. Ключовите показатели за качество на услугите, като например скорост на изтегляне/качване и латентност, се публикуват онлайн. Все още обаче има какво да се желае по отношение на прозрачността на тарифите, тъй като формулите за определяне на тарифните нива не се оповестяват. Протоколите за киберсигурност са стабилни, с редовни одити, тренировки за реакция при инциденти и ясни разпоредби за докладване на нарушения на сигурността на данните. Въпреки тези силни страни остава необходимостта от анкетни проучвания

на клиентите, разделени по пол, за да се разбере по-добре качеството на услугите от гледна точка на жените предприемачи.

Ефективността на предоставянето на интернет в България е различна в различните региони, което се отразява на времето, необходимо за осигуряване на нова връзка, и на надеждността на услугата. Времето за получаване на връзка за достъп до интернет се различава с малко в отделните градове – от три дни във Варна, Пловдив, Русе и София до пет дни в Бургас и Плевен. Респондентите от частния сектор обясняват по-дългото време за свързване с интернет в някои региони с по-ниските нива на конкуренция между доставчиците на услуги. Въпреки незначителните разлики във времето, повечето български градове превъзхождат другите държави от ЕС, включени в сравнителния анализ, по отношение на скоростта на ново присъединяване към мрежата. Процесът на присъединяване към мрежата за доставка на интернет обикновено включва свързване с денонощния офис за обслужване на клиенти на доставчиците на интернет услуги или подаване на онлайн заявление, последвано от проверка на покритието и изготвяне на договор. Физическата инсталация обикновено отнема по-малко от един ден, ако сградата вече е свързана с интернет. Таксите за инсталиране обикновено отпадат при планове за лоялност, въпреки че потенциалните потребители без планове за лоялност плащат номинална такса.

Карта 5. Дял на фирмите, които изпитват смущения в услугите за достъп до интернет, по региони

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

В цялата страна 15% от фирмите съобщават за смущения, като надеждността на услугите за достъп до интернет варира в зависимост от региона, според информацията предоставена от българските фирми. Десет процента от фирмите в Югоизточния регион (включително Бургас) съобщават за прекъсвания на услугите за достъп до интернет, докато за такива прекъсвания съобщават 27 процента от фирмите в Северозападния регион (включително Плевен) (карта 5).

Таблица 4 предоставя подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на представянето на българските градове по темата „Свързване към комунални услуги“. Темата включва три подтеми: Електроснабдяване, Водоснабдяване и Достъп до интернет, които са описа-

ни по-долу. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от оценяваните подтеми. Например в рамките на Стълб I (Качество на нормативната уредба за комунални услуги), категория 1.1 (Електроснабдяване), подкатегория 1.1.2 (Механизми за споделяне на комунална инфраструктура и осигуряване на качество) нито един от шестте града не получава максималния възможен брой точки – 8,3. Обратно, всички градове получават максимален брой точки (8,3) в две други подкатегории: 1.1.1 (Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите) и 1.1.3 (Безопасност на комуналните връзки). Най-големи различия между градовете се наблюдават при Стълб III.

Таблица 4. Резултати за Свързване към комунални услуги

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
Стълб I: Качество на нормативната уредба за комунални услуги									
1.1	Електроснабдяване	10	33,3	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0
1.1.1	Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.1.2	Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството	2	8,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
1.1.3	Безопасност на комуналните връзки	3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.1.4	Устойчивост по отношение на околната среда	3	8,3	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2
1.2	Водоснабдяване	12	33,3	29,2	29,2	29,2	29,2	29,2	29,2
1.2.1	Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.2.2	Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.2.3	Безопасност на комуналните връзки	3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.2.4	Устойчивост по отношение на околната среда	5	8,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
1.3	Достъп до интернет	11	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3
1.3.1	Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.3.2	Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството	4	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3
1.3.3	Безопасност на комуналните връзки	3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.3.4	Устойчивост по отношение на околната среда	2	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
	Общо	33	100	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5	88,5
Стълб II: Качество на управлението и прозрачност на комуналните услуги									
2.1	Електроснабдяване	15	33,3	25,3	24,2	24,2	25,3	24,2	24,2
2.1.1	Цифрови услуги и оперативна съвместимост	4	8,3	6,3	5,2	5,2	6,3	5,2	5,2
2.1.2	Наличие на информация и прозрачност	6	8,3	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7

Таблица 4. Резултати за Свързване към комунални услуги

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
2.1.3	Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)	3	8,3	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.1.4	Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
2.2	Водоснабдяване	15	33,3	25,5	26,5	25,5	25,5	25,5	26,5
2.2.1	Цифрови услуги и оперативна съвместимост	4	8,3	4,2	5,2	4,2	4,2	4,2	5,2
2.2.2	Наличие на информация и прозрачност	6	8,3	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
2.2.3	Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)	3	8,3	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.2.4	Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
2.3	Достъп до интернет	13	33,3	26,5	26,5	26,5	26,5	26,5	26,5
2.3.1	Цифрови услуги и оперативна съвместимост	4	8,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
2.3.2	Наличие на информация и прозрачност	5	8,3	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7
2.3.3	Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)	2	8,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
2.3.4	Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
	Общо	43	100	77,2	77,2	76,1	77,2	76,1	77,2
Столб III: Оперативна ефективност на предоставянето на комунални услуги									
3.1	Електроснабдяване	5	33,3	22,0	23,0	23,7	21,2	23,3	21,7
3.1.1	Време за получаване на връзка	1	16,7	5,5	6,8	8,3	4,7	7,5	5,5
3.1.2	Надеждност на доставките	4	16,7	16,5	16,1	15,4	16,5	15,8	16,2
3.2	Водоснабдяване	2	33,3	16,8	15,5	17,5	16,3	17,2	17,7
3.2.1	Време за получаване на връзка	1	16,7	0,2	0,2	0,8	0,2	1,0	1,2
3.2.2	Надеждност на доставките	1	16,7	16,7	15,3	16,7	16,2	16,2	16,5
3.3	Достъп до интернет	2	33,3	26,7	31,7	24,0	31,2	31,5	31,8
3.3.1	Време за получаване на връзка	1	16,7	10,2	15,3	10,2	15,3	15,3	15,3
3.3.2	Надеждност на доставките	1	16,7	16,5	16,3	13,8	15,8	16,2	16,5
	Общо	9	100	65,5	70,1	65,2	68,7	72,0	71,2

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.

1.6 Разрешаване на спорове²⁹

Основните разлики между градовете в България се наблюдават при предоставянето на публични услуги и при продължителността на съдебните производства по търговски дела. Например, от шестте съдилища само в трите, намиращи се в градовете с най-голяма натовареност, има съдии, специализирани в търговските спорове. В същото време виртуалните съдебни заседания не са разпространени във всички съдилища, като в две от шестте изобщо не се провеждат. Освен това, въпреки че разходите са хомогенизирани и не показват различия между отделните градове, времето, необходимо за съдебни производства, варира значително, тъй като по-голямата натовареност в някои градове води до по-дълго време за решаване на делата.

Що се отнася до интегритета на съдебната власт, от съдиите се изисква да си правят самоотвод и да оповестяват публично имуществото си, а за съдиите и служителите на правоприлагащите органи са въведени етични кодекси. По подобен начин процесуалната сигурност се влияе от законите, определящи сроковете за подаване на отговор на исковата молба, допускане на нови доказателства и издаване на съдебни решения и експертни становища. За връчването на отговор на исковата молба на ответника, обаче, не се прилага никакъв срок и максималният брой отлагания не е регламентиран. По отношение на механизмите за алтернативно разрешаване на спорове България има какво да подобри; в страната няма установена арбитражност на спорове за недвижими имоти, нито специален режим за изпълнение на споразумения по спорове, уредени чрез медиация.

Публичните услуги са достъпни във всички градове в България, като съдилищата разполагат с подходящи

цифрови платформи, необходими за ежедневните им процеси. Услуги като електронно подаване на документи, електронна комуникация, електронен обмен на документи и онлайн плащане на такси са въведени във всички оценявани градове. Само в София, Пловдив и Варна, обаче, има специализирани търговски отделения, в които съдиите не разглеждат други граждански или наказателни дела. По същия начин се наблюдават различия и при използването на виртуални съдебни заседания в различните съдилища. Въпреки че всички съдилища разполагат с необходимата инфраструктура от информационни технологии за провеждане на виртуални заседания, само съдилищата в Плевен, Пловдив, София и Русе правят това постоянно. За разлика от тях съдилищата в Бургас и Варна все още не са провели виртуални съдебни заседания.

Най-голямата разлика между българските градове е в общата продължителност на производствата по търговски спорове, от първоинстанционния съд до обжалването включително. В Русе и Плевен делата се решават за 10 месеца, докато в съда в София – за повече от 2 години. Големите забавяния започват от първоинстанционния съд в София, където решаването на спора отнема повече от 15 месеца, докато в съдилищата в Русе и Плевен този срок е 6 месеца. Забавяния се наблюдават и при подаването и връчването на исковите молби, което отнема 50 дни в София, но само 30 дни в Русе и 23 дни в Плевен. Освен това времето, което минава до първото съдебно заседание в София, е 75 дни, докато в Русе то е само 30 дни. Тези стойности отразяват моделите на натовареност на тези съдилища. Съдиите разглеждат около 11 дела на месец в Пловдив и 18 дела на месец в София. В същото

²⁹ За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 5, „Разрешаване на спорове в детайли“.

време съдиите в Плевен и Русе съответно разглеждат средно по 9 и 8,5 дела на месец. Като се има предвид, че първоинстанционният съд в София разглежда около 38% от всички търговски дела в страната, тази по-висока натовареност е разбираема.

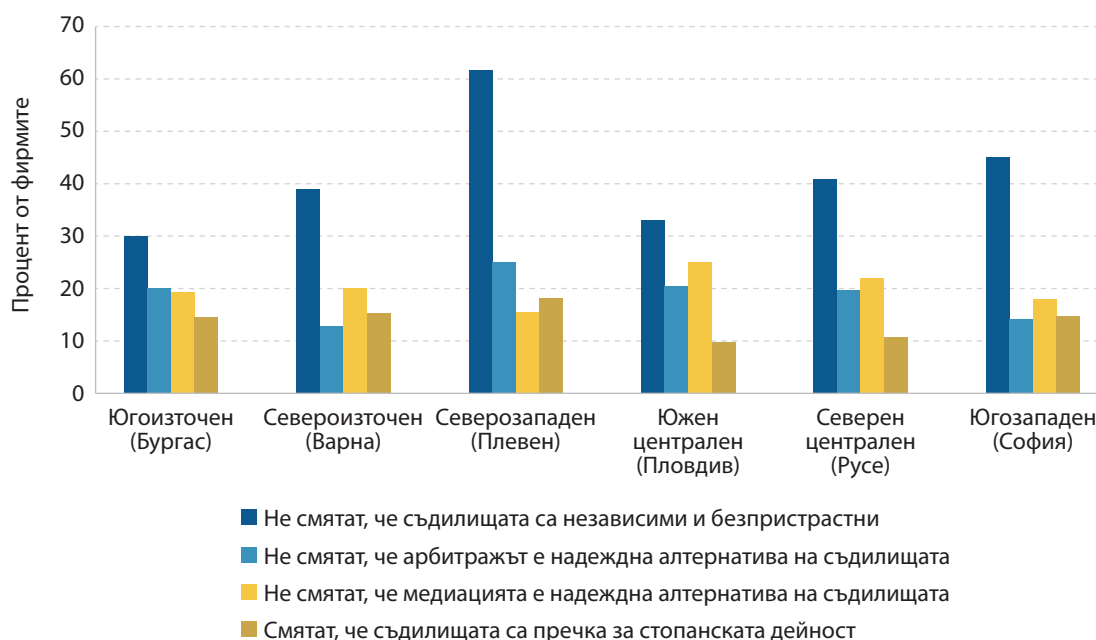
Продължителността на принудителното изпълнение в българските градове отразява тенденцията, наблюдавана при продължителността на производствата, като варира от 20 дни в Плевен до 37 дни в София. Големите забавяния са резултат най-вече от сътрудничеството на съдебните изпълнители с трети лица при принудителното изпълнение на решението. Принудителното изпълнение обикновено включва прехвърляне на активите на длъжника от банката на съдебния изпълнител, който след това превежда средствата на кредитора. Най-голямото различие се дължи на готовността на търговските банки да приемат електронни съобщения за заповед от съдебните изпълнители, тъй като някои банки настояват за връчване на хартиен носител, което удължава процеса на принудително изпълнение.

От друга страна, разходите за съдебни спорове и принудително изпълнение са еднакви за всички градове и

са стандартизирани централно от регулаторната рамка. Съдебните такси са в размер на 4% от цената на иска³⁰ на първа инстанция и 2% на въззивно ниво. Адвокатските хонорари, регламентирани с наредба на Висшия адвокатски съвет, са определени на минимум 5,26% от цената на иска, колкото начисляват повечето адвокати съгласно наредбата. Разходите за принудително изпълнение също са еднакви и възлизат на 2,7% от цената на иска.

Възприемането на съдилищата и APC, както е докладвано от фирмите, е различно в различните държави. Според данните от проучванията на Световната банка за предприятията, в Северозападния регион (включително Плевен) има най-голям дял фирми, които не смятат съдилищата за независими и безпристрастни и не намират механизмите за APC за надеждни (фигура 18). В национален мащаб 41% от българските фирми не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни, но само 14% от българските фирми смятат, че съдилищата са пречка за стопанската дейност. Средно фирмите в София и Варна са склонни да възприемат най-положително механизмите за APC за арбитраж и медиация.

Фигура 18. Начин на възприемане на съдилищата и други процеси за разрешаване на спорове, по категории и региони

Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

30 За цена на иска от 370 451 лева, което се равнява на 20 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Таблица 5 представя подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на представянето на оценяваните градове по темата за „Разрешаване на спорове“. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от оценяваните области. Например, нито един от оценяваните градове не получава общия възможен максимален резултат от 40 точки по стълб I (Качество на

нормативната уредба за разрешаване на спорове), категория 1.1 (Съдебни производства), подкатегория 1.1.1 (Процедурна сигурност (която включва спорове, свързани с околната среда)). Всички градове, обаче, получават максимален резултат от 26,7 точки по същия стълб и категория за подкатегорията 1.1.2 (Съдебен интегритет (която включва равенство между половете)).

Таблица 5. Резултати за Разрешаване на спорове

	Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
Стълб I: Качество на нормативната уредба за разрешаване на спорове								
1.1 Съдебни производства	14	66,7	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9
1.1.1 Процедурна сигурност (включва околната среда)	9	40	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3
1.1.2 Интегритет на съдебната система (включително по пол)	5	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7
1.2 Алтернативно разрешаване на спорове (АРС)	10	33,3	20,1	20,1	20,1	20,1	20,1	20,1
1.2.1 Правни гаранции при арбитраж	6	16,7	13,9	13,9	13,9	13,9	13,9	13,9
1.2.2 Правни гаранции при медиация	4	16,7	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
Общо	24	100	74,1	74,1	74,1	74,1	74,1	74,1
Стълб II: Публични услуги за разрешаване на спорове								
2.1 Съдебни производства	19	66,7	38,8	44,3	41,5	47,1	41,5	47,1
2.1.1 Организационна структура на съдилищата	4	22,2	11,1	16,7	11,1	16,7	11,1	16,7
2.1.2 Цифровизация на съдебните процеси	8	22,2	13,9	13,9	16,7	16,7	16,7	16,7
2.1.3 Прозрачност на съдилищата (включително по отношение равенството на половете)	7	22,2	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8
2.2 Алтернативно разрешаване на спорове (АРС)	9	33,3	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5
2.2.1 Публични услуги за арбитраж (включително по пол)	4	16,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7
2.2.2 Публични услуги за медиация (включително по пол)	5	16,7	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8
Общо	28	100	56,3	61,8	59,0	64,6	59,0	64,6
Стълб III: Лекота на разрешаване на търговски спорове								
3.1 Съдебни производства	8	66,7	57,0	53,0	48,2	56,3	53,7	48,9
3.1.1 Надеждност на съдилищата	2	26,7	20,0	15,3	10,3	19,6	15,6	13,3
3.1.2 Оперативна ефективност на съдебните процеси	6	40	37,0	37,7	38,0	36,7	38,1	35,5
3.2 Алтернативно разрешаване на спорове (АРС)	6	33,3	26,0	28,4	25,2	23,5	25,3	28,8
3.2.1 Надеждност на АРС	2	13,3	6,5	8,7	6,1	4,0	5,4	9,5
3.2.2 Оперативна ефективност на арбитражните процеси	4	20	19,5	19,6	19,1	19,5	19,9	19,4
Общо	14	100	83,1	81,4	73,4	79,8	78,9	77,7

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.

1.7 Търговска несъстоятелност³¹

Производствата по търговска несъстоятелност в България се уреждат от Търговския закон (част IV) и се прилагат еднакво в цялата страна (Стълб I). Българската правна рамка признава два вида производства по несъстоятелност на предприятия: (i) производство, предшествашо производство по несъстоятелност (стабилизация), което се открива в случай на вероятна неспособност на длъжника да изплати задълженията си и включва опити за реструктуриране на дружеството; и (ii) производство по несъстоятелност (оздравяване и ликвидация), което се открива, когато длъжникът не е в състояние да изпълни изискуеми парични задължения, свързани с търговска сделка, и включва опити за възстановяване на платежоспособност на длъжника на пазара или, ако не успее, за ликвидация на дружеството.³² Съобщава се, че опитите за стабилизиране са по-чести от тези за оздравяване, въпреки че те също са рядкост (по-малко от 10 опита през последните две години).³³ По същия начин качеството на институционалната и оперативната инфраструктура за съдебните производства по несъстоятелност е еднакво в цялата страна. Въпреки че цифровите услуги и електронните платформи са достъпни в цяла България, остават някои разлики в начина, по който тези инструменти функционират в българските градове. Този и други фактори обуславят значителни разлики в ефективността на съдебните производства по несъстоятелност.

По-конкретно, продължителността и разходите в производството по несъстоятелност се различават значител-

но в различните градове. По-големите градове с по-голям брой дела в съдилищата като Варна и София имат по-дълги срокове за процедурите по ликвидация (фигура 19). Силно развитите сектори на недвижимите имоти и туризма във Варна бяха силно засегнати от кризата COVID-19, което доведе до сравнително голям брой дела и ограничаване на ресурсите. Градът е един от градовете с най-голям брой дела за несъстоятелност, а съдилищата разполагат с по-малко персонал в сравнение със съдилищата в други градове.³⁴ Тези фактори се отразяват на ефективността на производството по ликвидация във Варна, което го прави най-бавното в страната. Съдът в София се сблъсква със значителни забавяния поради големия брой сложни дела и ограниченото използване на цифрови платформи; производството по ликвидация може да отнеме повече от 35 месеца. За разлика от тях съдилищата в Пловдив и Русе решават въпроса за ликвидацията за 24 месеца. Производствата по реструктуриране обикновено са по-малко на брой поради строгите изисквания за допустимост съгласно правната рамка, което гарантира, че само платежоспособни дружества се опитват да се възползват от тези процедури. Продължителността на производството по реструктуриране варира от 6 месеца в Пловдив до 12 месеца в Бургас, Плевен, Русе и Варна.

Въпреки еднакво регулираните съдебни такси на национално равнище, разходите за производствата по ликвидация и реструктуриране се различават в отделните региони. В градовете с по-капитализирани дружества

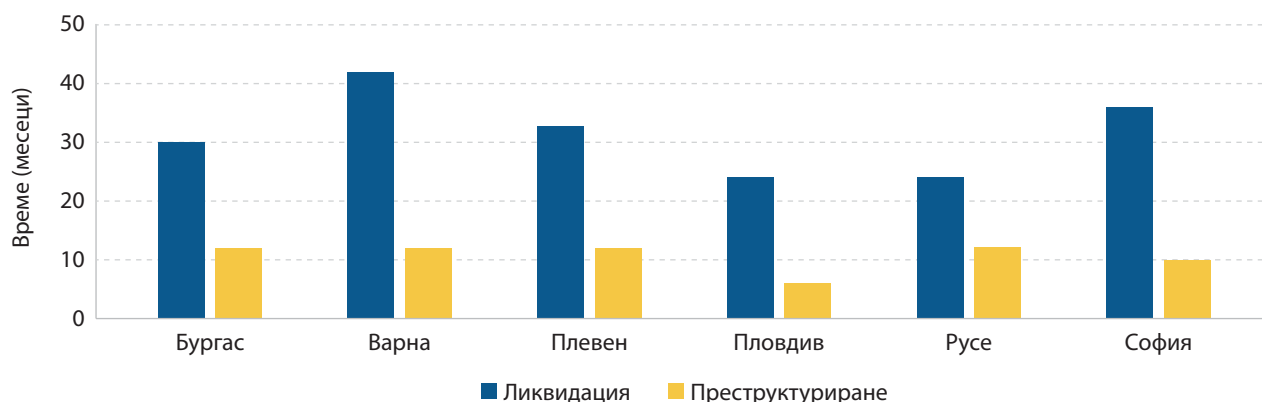
31 За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 6, „Търговска несъстоятелност в детайли“.

32 Европейска банка за възстановяване и развитие (2022 г.).

33 Статистическите данни са достъпни на адрес <https://vss.justice.bg/page/view/1082> [последен достъп: 11 септември 2024 г.].

34 Всички статистически данни за броя на делата са достъпни на уебсайта на Министерството на правосъдието: <https://aistn.mjs.bg/statistics-and-reports> [последен достъп: 11 септември 2024 г.].

Фигура 19. Продължителност на производства по ликвидация и реструктуриране, по градове

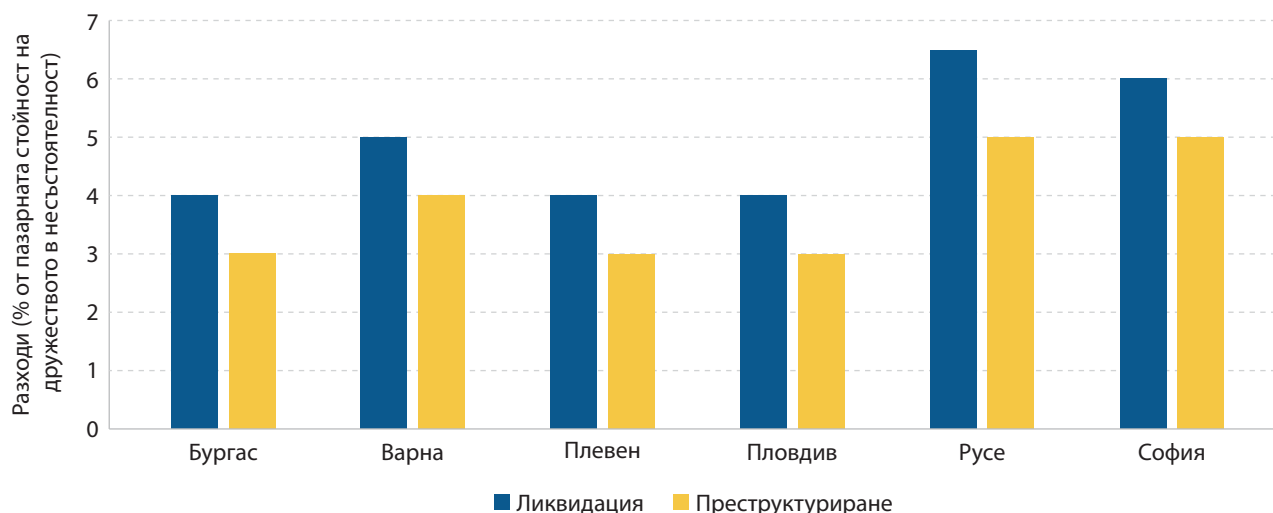
Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

като Русе и София разходите са по-високи, като разходите за ликвидация възлизат съответно на 6,5% и 6% от пазарната стойност на дружеството в несъстоятелност,³⁵ докато в Бургас, Плевен и Пловдив разходите са 4% (фигура 20). Различията в разходите се дължат основно на различните възнаграждения на синдиките, които зависят от стойността на ликвидирания активи, което води до по-високи такси в градовете с активи на висока стойност. Подобен модел се наблюдава и при разходите за производства по реструктуриране, които варират от 3% в Бургас, Плевен и Пловдив до 5% в Русе и София.

Най-голямото предизвикателство при изчисляването на разходите за производства по реструктуриране идва от липсата на практически опит в това отношение, въпреки законодателните промени през 2023 г., насочени към стабилизиране на този процес.

Както беше споменато, цифровизацията на публичните услуги се подобри значително след широкото внедряване на съвременни технологии в българските съдилища, предизвикано от пандемията COVID-19 и последващите програми за правителствена подкрепа; тези усилия

Фигура 20. Разходи за процедури по ликвидация и реструктуриране, по градове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

³⁵ За пазарна стойност от 2 778 384 лева на дружество в несъстоятелност, която се равнява на 150 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

помогнаха да се намали възможността за натрупване на забавени дела в повечето от оценените градове. Създаването на портал за електронно правосъдие освен това повиши цялостната ефективност, като даде възможност за електронно подаване на документи и комуникация за всички участници в процеса, както и за целенасочено обучение на съдиите и синдиците. Тази нова електронна система, въведена през юли 2020 г., обединява всички съдилища и дава възможност за оперативна съвместимост с държавните органи. Важно е да се отбележи, че порталът е свързан с Търговския регистър, който следи за публикуването на информация за дружества в несъстоятелност. Тази система предлага актуализации на делата в реално време и включва функция за електронен подпис. Въпреки някои продължаващи трудности в големи градове като София, порталът е вече широко достъпен. Въпреки че функциите за електронно подаване, електронна комуникация и електронно водене на делата са въведени успешно, липсата на виртуални публични продани все още представлява предизвикателство за пълната цифровизация на съдилищата. Остава възможност и за по-широка хомогенизация, тъй като ниският ширококолов достъп и липсата на свързаност понякога

възпрепятстват функционалността на съществуващите електронни инструменти.

Таблица 6 предоставя подробен преглед на резултатите на градовете по стълб, категория и подкатегория по темата „Търговска несъстоятелност“. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от измерваните области. Например, нито един от градовете не получава общия възможен максимален резултат от 15 точки по Стълб I (Качество на нормативната уредба на съдебните производства по несъстоятелност), категория 1.1 (Правни и процедурни стандарти в производствата по несъстоятелност), подкатегория 1.1.1 (Стандарти преди започване на производството и при започване на производството по ликвидация и реструктуриране). Обратно, всички градове получават максималния брой точки от 10 точки в категория 1.2 (Активи на длъжника и участие на кредиторите в производството по несъстоятелност), подкатегория 1.2.3 (Избор и освобождаване на синдици). Разликата в резултатите между градовете се наблюдава изцяло при Стълб III (Оперативна ефективност при решаване на съдебни производства по несъстоятелност).

Таблица 6. Резултати за Търговска несъстоятелност

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
Стълб I: Качество на нормативната уредба на съдебните производства по несъстоятелност									
1.1	Правни и процесуални стандарти в производствата по несъстоятелност	10	30	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5
1.1.1	Стандарти преди започване на процедурата и при започване на процедурата по ликвидация и реструктуриране	5	15	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5
1.1.2	Стандарти след започване на процедурата при ликвидация и реструктуриране	5	15	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
1.2	Активи на длъжника и участие на кредиторите в производството по несъстоятелност	14	50	36,8	36,8	36,8	36,8	36,8	36,8
1.2.1	Третиране и защита на активите на длъжника по време на ликвидация и реструктуриране (включително във връзка с опазването на околната среда)	6	20	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
1.2.2	Права на кредиторите при ликвидация и реструктуриране (включително във връзка с опазването на околната среда)	5	20	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8
1.2.3	Избор и освобождаване на синдика	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.3	Специализирани производства по несъстоятелност и международна несъстоятелност	5	20	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.3.1	Специализирано производство по несъстоятелност за микро- и малки предприятия (ММП)	3	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3.2	Трансгранична несъстоятелност	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	Общо	29	100	66,3	66,3	66,3	66,3	66,3	66,3

Таблица 6. Резултати за Търговска несъстоятелност

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
Съдеб II: Качество на институционалната и оперативната инфраструктура за съдебните производства по несъстоятелност									
2.1	Цифрови услуги (електронни съдилища) в производства по несъстоятелност	7	40	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
2.1.1	Електронни услуги при ликвидация и реструктуриране	4	20	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.1.2	Електронни системи за водене на дела при ликвидация и реструктуриране	3	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.2	Оперативна съвместимост в производства по несъстоятелност	2	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.2.1	Свързаност на цифровите услуги с външни системи при ликвидация и реструктуриране	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.2.2	Взаимовръзка между системата за електронно управление на делата и системите за електронно подаване на документи при ликвидация и реструктуриране	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.3	Публична информация за производства по несъстоятелност и регистър на участниците в производства по несъстоятелност	5	20	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3
2.3.1	Публична информация за броя и продължителността на ликвидацията и реструктурирането, както и за съдебните решения по несъстоятелност	3	10	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
2.3.2	Наличие на публичен регистър на участниците в производства по несъстоятелност	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.4	Държавни служители и синдици	3	20	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.4.1	Специализация на съдилищата, компетентни по производства по реструктуриране и ликвидация	2	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.4.2	Експертиза на синдика в практиката	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	Общо	17	100	68,3	68,3	68,3	68,3	68,3	68,3
Съдеб III: Оперативна ефективност на решаването на съдебните производства по несъстоятелност									
3.1	Производства по ликвидация	2	50	37,3	25,5	33,0	44,8	44,0	29,3
3.1.1	Време за провеждане на процедура по ликвидация	1	25	12,5	1,0	8,3	20,0	20,0	5,0
3.1.2	Разходи за провеждане на процедура по ликвидация	1	25	24,8	24,5	24,8	24,8	24,0	24,3
3.2	Производства по реструктуриране	2	50	48,3	48,0	48,3	49,8	47,5	48,3
3.2.1	Време за провеждане на процедура по реструктуриране	1	25	23,5	23,5	23,5	25,0	23,5	24,3
3.2.2	Разходи за провеждане на процедура по реструктуриране	1	25	24,8	24,5	24,8	24,8	24,0	24,0
	Общо	4	100	85,5	73,5	81,3	94,5	91,5	77,5

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.

2. Стартиране на бизнес в детайли

Стартиране на бизнес в България

Съълб I:
Регулаторна рамка

Резултат
(всички
градове): **95/100**

Съълб II:
Публични услуги

Резултат
(всички
градове): **84/100**

Съълб III:
Оперативна
ефективност

Резултат
(всички
градове): **99,5/100**

Време (дни): **12**

Разходи (% от
дохода на глава от
населението*): **0,6%**

*БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- Процесът на стартиране на бизнес е хармонизиран в шестте града в България.
- Предприемачите в България се ползват от правила за стартиране на бизнес, които следват добрите международни практики по отношение на изискванията за регистрация, опростените процедури на регистрация и регулаторните ограничения.
- Публичните услуги за регистрация на дружества улесняват процесите на учредяване и започване на дейност чрез онлайн инструменти и обмен на данни между съответните административни органи.
- Основателите на бизнес могат да регистрират ново дружество с ограничена отговорност (ООД), като използват стандартни регистрационни формуляри и могат да го направят чрез онлайн платформи или на място. По време на същия процес новите дружества се регистрират в данъчната служба и службите за социално осигуряване, а от 2019 г. насам на същия етап може да бъде извършена и доброволната регистрация по ДДС.
- Наличието на онлайн услуги в комбинация с това, че таксите за тях са наполовина по-ниски от тези за регистрация на място, допринасят за това в шестте града в България повечето от новите дружества с ограничена отговорност (ООД) да са регистрирани онлайн. През 2023 г. градът с най-нисък дял на ООД, регистрирани онлайн, е Плевен с 55%, докато в три града – Бургас, Пловдив и София – той достига над 84%.

Стартиране на бизнес в България

Защо е важно стартирането на бизнес?

- Бизнес средата, която улеснява формализирането на бизнеса, е от ключово значение за създаването на работни места и по-силен икономически растеж.³⁶ Регулаторните ограничения за стартиране могат да създадат пречки пред развитието на бизнеса и да възпрепятстват потенциала на новите фирми.
- Регулациите, които насърчават прозрачността на информацията за фирмите и техните действителни собственици, спомагат за опазването на почтеността и репутацията на бизнес сектора, като го правят непривлекателен за фирми с незаконни цели.³⁷
- Опростените процеси на регистрация, както и използването на онлайн инструменти и ниските разходи за регистрация, насърчават предприемачите да навлязат в икономиката.³⁸

³⁶ Ранд и Торм, 2012 г.; Медведев и Овиедо Силва, 2015 г.; Ла Порта и Шлайфер, 2014 г.
³⁷ UNCITRAL, 2019 г.; ОИСР и Интер-Американска Банка за Развитие, 2021 г.; Световна Банка, 2020 г.

³⁸ Клапер, Люин и Кесада Делгадо, 2011 г.

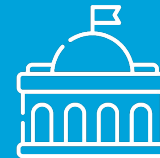
Какво измерва темата за стартиране на бизнес?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес

- Информационни и процедурни стандарти относно подаването на информация за дружества и действителни собственици
- Наличие на опростена регистрация за нови фирми
- Подход, основан на риска, за лицензиране на дружествата
- Регулаторни ограничения за стартиране на нови фирми

Стълб II: Публични услуги

Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията за стартиране на бизнес

- Наличност на цифрови услуги за регистрация на дружества, съхранение на информацията за фирми и проверка на самоличността
- Оперативна съвместимост на услугите между административните органи, участващи в регистрацията на дружества
- Прозрачност на онлайн информацията относно регистрацията на дружества

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на стартирането на бизнес

- Време за завършване на регистрацията на нова фирма
- Разходи за извършване на регистрацията на нова фирма

За повече информация, моля, направете справка с *Наръчника за методология „Готови за бизнес“*: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Стартиране на бизнес в България

Неотдавнашни реформи и промени при стартиране на бизнес

- **Доброволната регистрация по ДДС стана достъпна през януари 2019 г.** Дружествата могат да изберат да се регистрират по ДДС в момента на подаване на заявление за регистрация в Агенцията по вписванията, преди да достигнат прага за задължителна регистрация. Данъчният орган, Националната агенция за приходите (НАП), извършва предварителен анализ на риска на заявлението и регистрацията се издава по електронен път, след като са изпълнени всички изисквания. Новите дружества могат да приключат този процес за осем дни, докато през 2017 г. предприемачите трябваше да чакат 10 или 12 дни в зависимост от града.
- **Регистрацията на действителните собственици стана задължителна през 2019 г.** През 2018 г. с въвеждането на чл. 65а в Търговския закон беше въведено задължение за юридическите лица да предоставят точна информация относно своите действителни собственици, а в Закона за мерките срещу изпирането на пари беше предвидено тези данни да се вписват в Търговския регистър и регистър БУЛСТАТ, които се водят от Агенцията по вписванията. През юли 2023 г. правителството гласува допълнителни промени в Закона за мерките срещу изпирането на пари, като например допълнителни мерки, които трябва да се предприемат за идентифициране на действителните собственици, както и нови механизми за решаване на несъответствията в събраните данни за собствеността.

Съответни закони и разпоредби в България

- **Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел:** урежда регистрацията, воденето, съхраняването и достъпа до търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел, както и вписванията, заличаванията и обявяванията.
- **Наредба № 1 от 14 февруари 2007 г.** за водене, съхраняване и достъп до търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел: съдържа подробна информация за необходимите документи за всяко заявление за първоначална регистрация, вписване и заличаване на обстоятелства и за обявяване на актове по видове дружества.
- **Търговски закон:** урежда всички стопански дейности и определя правните субекти, които имат право да извършват стопанска дейност.
- **Закон за мерките срещу изпирането на пари:** обхваща превантивните мерки и задълженията за докладване във връзка с изпирането на пари, функционирането на базата данни за действителните собственици и функциите на Държавната агенция за национална сигурност, Дирекцията за финансово разузнаване.

Публични институции и услуги за стартиране на бизнес

- **Агенцията по вписванията (АВ)** към Министерството на правосъдието управлява търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел и установява процедурите за регистрация на нови дружества. Освен това АВ обмена информация с **Националната агенция по приходите (НАП)** за всички регистрирани фирми.
- **Търговският регистър и регистърът на юридическите лица с нестопанска цел** е електронна база данни на АВ, която съдържа информация за всички дружества, регистрирани в България, включително техните наименования, година на учредяване, гражданство и държава на пребиваване на действителните собственици, както и размера на притежаваното дялово участие.
- **БУЛСТАТ** е централизиран национален административен регистър, управляван от АВ, който съдържа единна идентификация на всички субекти, подлежащи на вписване в регистъра. Той служи и като основен регистър за статистически цели.
- **Единният портал за заявяване на електронни административни услуги** е онлайн платформата на АВ, където предприемачите могат да намерят информация и да подадат всички документи, свързани с регистрацията на дружеството.

Стартиране на бизнес в България

Столб I: Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес (1/2)

Резултат за България (всички градове): **95** от 100 точки

България се представя наравно с добрите международни практики по отношение на регулаторните изисквания за информационните и процедурните стандарти за стартиране на бизнес.

Информационни и процедурни стандарти за стартиране на бизнес

15/15

Изисквания за подаване на информация за дружеството

Нормативната уредба съдържа изисквания, свързани с:

- ✓ Одобряване на името на дружеството
- ✓ Проверка на самоличността на предприемачите
- ✓ Вписване на информация за акционерите
- ✓ Задължение за подаване на годишни декларации/финансови отчети
- ✓ Вписване на промени в името на дружеството, данните на акционерите и устава

15/15

Изисквания за подаване на информация за действителните собственици

Нормативната уредба съдържа изисквания, свързани с:

- ✓ Вписване на действителните собственици и вида на събираната за тях информация
- ✓ Конкретен срок за регистрация на действителните собственици при регистрацията на дружеството
- ✓ Проверка на самоличността на действителните собственици
- ✓ Ограничения за номинираните акционери и директори
- ✓ Вписване на промени в информацията за действителните собственици

10/10

Наличие на опростена регистрация

- ✓ Опростени формуляри за регистрация, достъпни за всички предприемачи, без да се използват посредници (адвокати или нотариуси)
- ✓ Възможност за всички дружества да извършват промени в информацията за дружеството без посредници

10/10

Оценка, основана на риска, за лицензи за стопанска дейност и опазване на околната среда

- ✓ Оценка, основана на риска, за лицензиране на стопанска дейност
- ✓ Оценка, основана на риска, за издаване на лицензи свързани с опазването на околната среда при извършването на стопанска дейност

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Стартиране на бизнес в България

Стълб I: Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес (2/2)

Резултат за България (всички градове): **95** от 100 точки

България следва добрите международни практики по отношение на ограниченията за стартиране на бизнес. Въпреки това в нормативната уредба се определя изискване за минимален начален капитал за новите предприемачи.

Ограничения за регистриране на бизнес

Ограничения за местни фирми

Нормативната уредба не въвежда общи ограничения за създаване на дружества за местни предприемачи, включително:

- ✓ Минимално образование или обучение на основателите на дружества
- ✓ Предоставяне на криминални досиета на основателите на дружества
- ✓ Одобряване на бизнес план
- ✓ Получаване на общо разрешително за дейност
- ✓ Ограничения за конкретни социално-демографски групи
- ✓ Общи ограничения на собствеността в икономическите сектори

Въведени ограничения:

- ✗ Законът предвижда минимален размер на капитала за учредяване на ново дружество с ограничена отговорност

Ограничения за чуждестранни фирми

Нормативната уредба не въвежда общи ограничения за създаване на дружества за чуждестранни предприемачи, включително:

- ✓ Ограничения върху собствеността на фирмите и участието в съвместни предприятия
- ✓ Проверка и одобрение на инвестицията от страна на държавен орган
- ✓ Ограничения върху националността на ключовия персонал
- ✓ Ограничения за наемане на чуждестранен и местен персонал
- ✓ Задължение за наличие на местен партньор или местни доставчици
- ✓ Ограничения за разпределяне на дивиденди или за откриване на банкова сметка
- ✓ Общи ограничения на собствеността в икономическите сектори

Ограничения, свързани с:

- ✗ Законът предвижда минимален размер на капитала за учредяване на ново ООД (същият като за местните предприемачи)

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Стартиране на бизнес в България

Стълб II: Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията за стартиране на бизнес (1/2)

Резултат за България (всички градове): **84** от 100 точки

Публичната инфраструктура за стартиране на бизнес в България предоставя електронни услуги за достъп до фирмените регистри и за улесняване на процеса на регистрация. Регистърът е свързан и с други публични административни органи, за да се улесни стартирането на дейността на нови фирми.

Наличие на цифрови услуги

20/20

Процес на създаване на дружество

Достъпни електронни услуги за:

- ✓ Проверка на името на фирма
- ✓ Завършване на целия процес на регистрация на дружеството
- ✓ Актуализиране на информацията за дружеството и действителните собственици
- ✓ Плащане на такси за учредяване
- ✓ Издаване на удостоверение за учредяване на дружеството

10/10

Съхраняване на информация за дружеството и действителните собственици

- ✓ Цифрово съхранение на информационните записи на дружеството
- Базата данни с информация за дружеството и базата данни за действителните собственици са:
 - ✓ Изцяло електронни
 - ✓ Централизирани с национално покритие
 - ✓ Обхващат всички видове дружества и предприятия

5/10

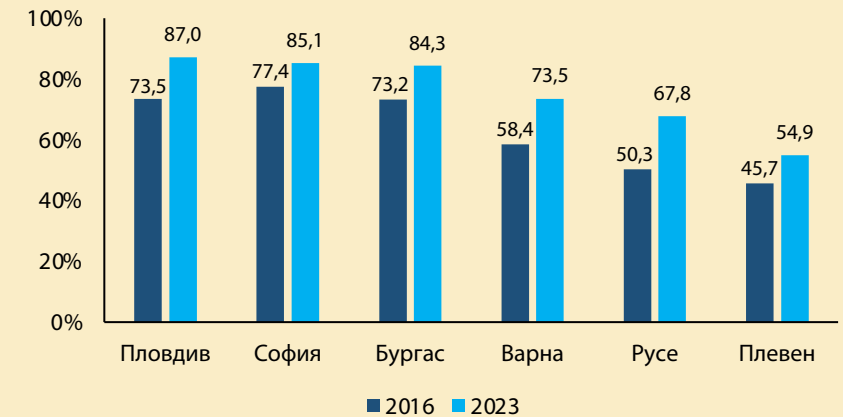
Проверка на самоличността

- ✓ С налични електронен подпис и удостоверяване на автентичността
- ✗ Без напълно автоматизиран процес за проверка на документи за самоличност

Онлайн бизнес регистрация в България

През 2023 г. 83% от новите дружества с ограничена отговорност в България са регистрирани онлайн. Използването на тази възможност се е увеличило, откато тя става достъпна през 2009 г. Въпреки това между шестте изследвани града остават разлики, тъй като в някои от тях използването на електронен подпис е по-ограничено. Малко повече от половината предприемачи в Плевен са избрали онлайн регистрацията, докато в Пловдив те са 87%.

Процент на новите ООД, регистрирани онлайн

Източник: Агенция по вписванията

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики

Стартиране на бизнес в България

Стълб II: Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията за стартиране на бизнес (2/2)

Резултат за България (всички градове): **84** от 100 точки

България предоставя онлайн достъп до информация за процеса на създаване на дружество, както и до информация за регистрираните фирми. Налични са и статистически данни за новорегистрираните дружества.

Оперативна съвместимост на услугите

Прозрачност на онлайн информацията

10/10

Обмен на информация за дружеството

- ✓ Агенцията по вписванията и Националната агенция за приходите автоматично обменят информация за новите фирмени регистрации и актуализациите на информацията за дружествата

10/10

Уникална идентификация на дружеството

- ✓ При учредяването на всяко новорегистрирано дружество му се присвоява единен идентификационен код (ЕИК)
- ✓ ЕИК се използва от други съответни административни органи за идентифициране на дружеството и служи за основа на номера по ДДС, издаван от Националната агенция за приходите

14/20

Създаване на бизнес (включително данни по пол и околна среда)

- Официалната интернет страница предоставя информация за:
- ✓ Списък на документите, необходими за създаване на ново дружество
 - ✓ Списък на приложимите такси
 - ✓ Срокове за обслужване
 - ✗ Няма публично достъпна информация за изискванията за екологични разрешителни за стопански дейности с нисък риск
 - ✓ Налична е информация за публични програми в подкрепа на малки и средни предприятия (МСП)
 - ✗ Няма публично достъпна информация за програми в подкрепа на МСП, ръководени от жени, или такива програми не съществуват

10/10

Наличие на обща информация за дружеството

- ✓ Електронното търсене е достъпно за всички записи на дружествата
- ✓ Базата данни за дружествата предоставя информация за наименованието на дружеството, идентификационния номер на дружеството, имената на директорите, акционерите и действителните собственици, датата на учредяване, годишните финансови отчети, юридическия адрес, физическия адрес и вида дейност

5/10

Обща статистика и статистика, разпределена по пол, за новорегистрираните фирми

- ✓ Общите статистически данни за броя на новосъздадените дружества са публично достъпни
- ✗ Няма публично достъпни статистически данни, свързани с равенството на половете, за новосъздадените дружества

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Стартиране на бизнес в България

Стълб III: Оперативна ефективност на стартирането на бизнес

Резултат за България (всички градове):

99,5 от 100 точки

Време: **12** дни

Разходи: **0,6%** от дохода на глава от населението

Предприемачите могат да регистрират ново дружество с ограничена отговорност в шестте български града само за 12 дни на цена от 0,6% от дохода на глава от населението.

България следва **добри практики**, които водят до ефективен процес на регистрация на дружества и започване на дейност:

- Предприемачите могат да търсят онлайн в Единния портал за заявяване на електронни административни услуги, за да получат достъп до информация за дружествата и да улеснят проверките на имената.
- Участието на трети лица (нотариуси и адвокати) не е задължително, тъй като основателите на дружества могат да използват стандартни формуляри за онлайн регистрация. (Забележка: нотариалните услуги се използват за удостоверяване на подписите.)
- Регистрацията на ново дружество с ограничена отговорност в Агенцията по вписванията включва регистрация в данъчната служба и службата за социално осигуряване, както и регистрация на действителните собственици. В този момент дружествата могат да изберат и доброволна регистрация по ДДС.
- Чл. 19 (3) от Закона за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел определя законоустановен срок (до края на следващия работен ден) за изпълнение на заявките за първоначална регистрация. Този срок се прилага в практиката.

Как протича процесът на регистрация на ново дружество с ограничена отговорност в България

Участие на трета страна за нотариална заверка на подписа

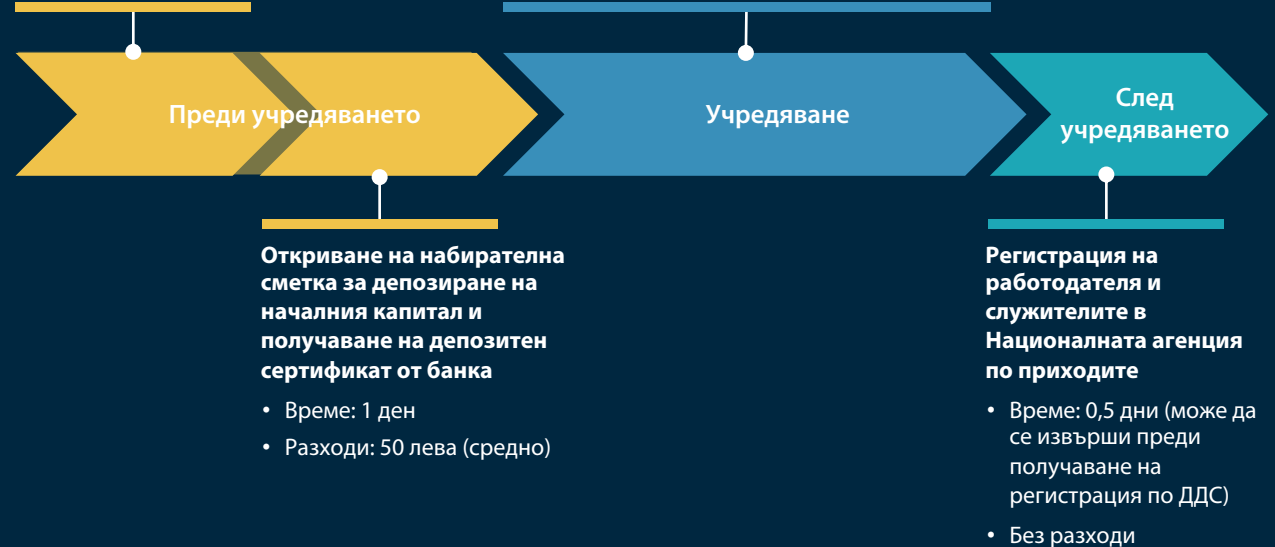
- Време: 1 ден
- Разходи: 6 ЛЕВА

Регистрация на дружеството в Търговския регистър – Национална агенция по вписванията

- Продължителност 10 дни (2 дни за регистрация на дружество, 8 дни за регистрация по ДДС)
- Разходи: 55 лева (онлайн), 110 лева (на място)

Процесът включва:

- ✓ Данъчна регистрация
- ✓ Регистрация на действителната собственост
- ✓ Доброволна регистрация по ДДС
- ✓ Регистрация в системата за социално осигуряване

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Стартиране на бизнес в България

Области на подобрене за стартиране на бизнес

Премахване на изискването за начален капитал за дружествата с ограничена отговорност

Въпреки че България е определила нисък изискуем минимален капитал от 2 лв. за учредяване на ново дружество с ограничена отговорност, една от стъпките, които все още се изискват за регистриране на дружество, е да се открие набирателна сметка, да се внесе капиталът и след това да се получи удостоверение за банков депозит, което трябва да се представи в Агенцията по вписванията, за да се изпълнят изискванията за регистрация на дружеството. Тази допълнителна стъпка може да бъде премахната, като вместо това от дружествата, които искат да се учредят, се изисква да представят декларация за минималния си капитал.

Няколко държави членки на Европейския съюз, включително Белгия, Финландия, Ирландия и Нидерландия, както и други страни по света, премахнаха изискванията за минимален капитал. Въпреки че това изискване исторически има за цел да защитава кредиторите и да насърчава доверието във финансовите пазари, проучванията показват, че в практиката то не осигурява достатъчна защита на кредиторите и инвеститорите при несъстоятелност.³⁹

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Агенция по вписванията

Извършване на анализ на риска след доброволна регистрация по ДДС

През 2019 г. България въведе възможността за доброволна регистрация по ДДС при учредяване на новосъздадени дружества. Това е стъпка напред към опростяване и ускоряване на процеса. Доброволната регистрация по ДДС се заявява чрез отбелязване на квадратче в заявлението за учредяване на ново дружество в Агенцията по вписванията. По данни на Националната агенция за приходите (НАП) през 2023 г. до 19% от новорегистрираните дружества са избрали доброволна регистрация по ДДС. След като заявлението за регистрация на дружеството бъде подадено в Агенцията по вписванията (с избрана доброволна регистрация по ДДС), информацията се предава на НАП, която извършва проверки, за да оцени точността на информацията. Въпреки че не се изисква отделно подаване на документи за ДДС, според експертите издаването на одобрението от НАП все още отнема осем дни. Все пак това е подобрене в сравнение с 10-те или 12-те дни, в зависимост от града, които отнемаше регистрацията по ДДС през 2017 г. Експертите отбелязват, че обикновено се отделя допълнително време за взаимодействие с властите, тъй като се изисква допълнителна документация. Освен това при подаване на заявлението предприемачите трябва да обърнат внимание да посочат имейл за комуникация, за да може НАП да се свърже с тях, тъй като липсата на такава информация е друга често срещана причина за забавяне.

България може да обмисли рационализиране на процеса на проверка на риска, за да опрости и съкрати времето за регистрация по ДДС. Например в Румъния доброволната регистрация по ДДС се извършва незабавно, а органите извършват анализ на риска след регистрацията. В случай че има проблеми със заявлението и предоставената информация, властите могат да отменят регистрацията.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Агенция по вписванията; Национална агенция за приходите

³⁹ Елкинд, 2007 г.; Армур, 2006 г.; Кублер, 2004 г.; Саймън, 2004 г.; Мюлбърт и Бърк, 2002 г.

3. Местоположение на бизнеса в детайли

3.1 Издаване на разрешителни за строеж в България

Стълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):

98,9/100

Стълб II:
Публични
услуги

Резултат:

33,3 до **43,3/100**
5 града София

Стълб III:
Оперативна
ефективност

Получаване на разрешение за строеж:

Време (дни): **92** (Пловдив) до **103** (София)

Разходи (% от дохода на глава от населението*):
32% (Плевен) до **141%** (София)

Получаване на разрешение за ползване:

Време (дни): **64** (Плевен) до **75** (София)

Разходи (% от дохода на глава от населението*):
12% (Плевен) до **22%** (Бургас)

Резултат: **95** (София) до **96,5** (Пловдив, Варна) /100

*БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- България се отличава с качество на нормативната уредба в областта на градското планиране (Стълб I). Техническите правила за строителство се издават на национално ниво и по този начин са еднакви за цялата страна.
- Процесът на издаване на разрешителни за строеж в България е сложен и включва много участници. Въвеждането на електронна система за издаване на разрешения за строеж би могло да улесни подаването на заявления за разрешения за строеж и да рационализира процеса на вътрешно разглеждане. Съществува възможност за подобряване на оперативната съвместимост на услугите чрез интегриране на платформи за пространствени данни между административния орган, издаващ разрешения, и други съответни заинтересовани административни органи (Стълб II).
- Времето за получаване на разрешителни за строеж варира леко в шестте български града – от 92 дни в Пловдив до 103 дни в София. Общинските разрешения (виза за проектиране и разрешителни за строеж) определят разликите във времето за чакане в различните градове.
- Съществуват значителни разлики в разходите между сравняваните градове, които се дължат главно на общинските такси за разрешения за строеж.

Общ резултат за издаване на разрешителни за строеж по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Издаване на разрешителни за строеж в България

Защо е важно издаването на разрешителни за строеж?

- Здравата и надеждна екологична рамка за строителните проекти играе жизненоважна роля за защита на обществеността от погрешни строителни практики и за въвеждане на устойчивост в строителството чрез предварително идентифициране и преодоляване на потенциалните въздействия върху околната среда.⁴⁰
- Въвеждането на добри регулаторни практики за строителни норми подобрява механизмите за безопасност и практиките за екологично строителство, като същевременно намалява възможностите за корупция.
- Прозрачността на информацията за издаването на разрешителни за строеж минимизира пропуските в информацията между доставчиците на публични услуги и потребителите, като насърчава отчетността чрез лесен достъп до разпоредбите, таксите и проследяването на плащанията.

⁴⁰ Световна банка, 2024 г.

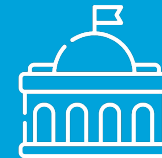
Какво измерва темата за издаване на разрешителни за строеж?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за издаване на разрешителни за строеж

- Стандарти за строителни разпоредби
- Стандарти за енергийни норми на сградите
- Правила за използване на земята и зонирание

Стълб II: Публични услуги

Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за издаване на разрешителни за строеж

- Наличност и надеждност на онлайн услугите
- Оперативна съвместимост на услугите между административните органи, участващи в издаването на разрешителни за строеж
- Прозрачност и достъпност на административните органи за издаване на разрешителни за строеж

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на издаването на разрешителни за строеж

- Време за получаване на разрешение за строеж
- Разходи за получаване на разрешение за строеж
- Време за получаване на разрешение за ползване
- Разходи за получаване на разрешение за ползване

За повече информация, моля, направете справка с Наръчника за методология „Готови за бизнес“: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Издаване на разрешителни за строеж в България

Съответно законодателство и основни заинтересовани страни

В България няма регионални или местни технически разпоредби за строителство. Процесът на издаване на разрешителни за строеж се регулира на национално ниво, основно от Закона за устройство на територията, но се прилага на общинско ниво.

Съответни закони и разпоредби в България

- **Закон за устройство на територията:** предоставя информация, свързана със структурата на територията, инвестициите, проектирането и строителството в България, и определя ограниченията на собствеността за целите на развитието.
- **Наредба за опасните химични вещества и препарати:** определя опасните химични вещества и препарати, чиято търговия и употреба са забранени (например азбест) или ограничени с цел опазване на здравето на хората и околната среда. В България дружеството, управляващо строителството, е отговорно за проверката дали строителните материали отговарят на тази наредба.
- **Закон за енергийната ефективност:** насърчава прилагането на държавната политика за повишаване на ефективното потребление на енергия и предоставянето на енергийни услуги. По-специално, той обхваща изискванията за енергийна ефективност при строителството на сгради.

Публични институции и услуги за издаване на разрешителни за строеж

- **Местни общини:** одобряващите органи обикновено са, но не само: Главен архитект, отдел „Градоустройство“, отдел „Строителство“ и служба „Местни данъци и такси“.
- **Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК):** контролира спазването на Закона за устройство на територията и свързаните с него нормативни актове и тяхното прилагане при проектирането и строителството на сгради. Тя инспектира използването на строителни материали и продукти, за да гарантира сигурността, безопасността, достъпността и други законови изисквания за всички сгради.
- **Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ):** трябва да подпише разрешението за строеж преди началото на строителството на проекта.

Издаване на разрешителни за строеж в България

Стилб I: Качество на нормативната уредба за издаване на разрешителни за строеж

Резултат за
България
(всички градове): **98,9** от
100 точки

Регулаторни норми, свързани с издаването на разрешителни за строеж

36,4/37,5

Строителни стандарти

- ✓ Съществуващи строителни норми/обединени стандарти, приложими за всички строежи
- ✓ Ясни разпоредби или насоки относно нормите за безопасност в правната рамка
- ✓ Регулиране на строителните материали, които представляват риск за здравето
- ✓ Списък на регулираните материали, налични в правната рамка
- ✓ Сертифициран инженер или архитект (публичен административен орган или частен и външен), определен по закон, отговаря за съответствието на строителните планове със съществуващите строителни разпоредби
- ✓ Изискват се базирани на риска или поетапни инспекции на безопасността на строителството
- ✓ Изискване за окончателна проверка съгласно законодателството
- ✓ Материалите (напр. азбест) трябва да бъдат инспектирани/тествани по закон
- ✓ Отговорност за недостатъци/проблеми на строителството, определени от закона
- ✓ Възможност за оспорване на решенията за издаване на разрешения за строеж пред органа, издаващ разрешенията
- ✗ Специалистите, отговарящи за надзора на строителството, трябва да имат университетска диплома (архитект или инженер), дългогодишен практически опит и да са регистрирани в професионалната асоциация; но не се изисква полагане на сертификационен изпит

37,5/37,5

Енергийни стандарти за сгради

Изисква се по закон:

- ✓ Минимални стандарти за енергийна ефективност
- ✓ Доказателство за съответствие със стандартите за енергийна ефективност, необходими за издаване на разрешение за строеж
- ✓ Проверка на нормите за енергийна ефективност
- ✓ Стимули за насърчване на нормите за зелено строителство

25/25

Правила за зонироване и използване на земята

Законово изисквани инструменти за планиране на развитието на територията:

- ✓ Изисквания за достъп до услугите на основната инфраструктура (водоснабдяване, електроснабдяване, канализация)
- ✓ Карти, определящи зоните, предназначени за жилищно, търговско, селскостопанско, рекреационно, публично/институционално и смесено ползване
- ✓ Карти на опасностите, определящи районите, в които строителството не е разрешено поради природни опасности
- ✓ Карти на опасностите, определящи минималното разстояние между жилищни и опасни помещения
- ✓ Карти, определящи зоните, в които не е разрешено строителство с цел опазване на природните ресурси

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Издаване на разрешителни за строеж в България

Столб II: Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за издаване на разрешителни за строеж (1/2)

Резултат за България: **33,3** до **43,3** от 100 точки
5 града София

0/40

Наличност и надеждност на цифровите услуги

- ✗ Липса на онлайн платформа за издаване на разрешителни за строеж
- ✗ Няма онлайн системи за издаване на разрешения с няколко функционалности
 - ✗ Няма онлайн плащане
 - ✗ Няма онлайн комуникация
 - ✗ Няма онлайн известяване
 - ✗ Няма онлайн подаване
 - ✗ Няма автоматично генериран контролен списък
- ✗ Няма онлайн системи за издаване на разрешения за строеж и ползване
- ✗ Няма възможност за онлайн подаване на спорове по разрешения за строеж

33,3/40

Прозрачност на информацията

- ✓ Публична достъпност на разпоредбите за планиране и строителен контрол
- ✓ Публична онлайн достъпност на изискванията за получаване на всички видове разрешения, свързани със строителството
 - ✓ Списък на документите за получаване на разрешение за строеж
 - ✓ Списък на документите за получаване на разрешение за ползване
 - ✗ Няма списък за предварителни одобрения, изисквани от специализирани административни органи
- ✓ Актуални графици за таксите за получаване на всички видове разрешителни за строеж, достъпни онлайн
- ✓ Публична достъпност на официални, актуализирани онлайн статистически данни, проследяващи броя на издадените разрешителни за строеж
- ✓ Наличие на актуализиран генерален план на града/план за зонирание
- ✓ Ясни, определени стъпки за промяна на плана за зонирание/ползване на земята
- ✗ Няма онлайн проверка на спазването на разпоредбите за зонирание от страна на предприемача

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Издаване на разрешителни за строеж в България

Стълб II: Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за издаване на разрешителни за строеж (2/2)

Резултат за България: **33,3** до **43,3** от 100 точки
5 града София

Оперативна съвместимост на услугите

София:

- ✓ Наличие на пространствени планове и изисквания за зонироване под формата на географска информационна система (ГИС) или други платформи за пространствени данни за всички заинтересовани страни

Всички останали градове:

- ✗ Липса на достъп до пространствени планове и изисквания за зонироване под формата на ГИС или други платформи за пространствени данни за всички заинтересовани страни
- ✗ Липса на интеграция на ГИС или национални пространствени платформи

- Строителните предприемачи в България все още трябва да получат виза за проектиране, равностойна на разрешение, за да започнат проектирането. Тя се издава от общината и се подписва от главния архитект на района, в който се планира строителството. В някои други държави членки на Европейския съюз, обхванати от нашето проучване, строителите не трябва да получават одобрение за градоустройствено планиране, преди да кандидатстват за разрешение за строеж. Те могат да проверяват онлайн аспектите, свързани с използването и разполагането на строежите.
- Строителните предприемачи нямат лесен достъп до изчерпателен списък на предварителните одобрения, необходими за заявленията за разрешения, освен нормативните разпоредби, които понякога са твърде общи и не са удобни за ползване. Публичният достъп до тези разпоредби в интернет ще направи процеса по-прозрачен и предвидим.

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Издаване на разрешителни за строеж в България

Столб III: Оперативна ефективност на издаването на разрешителни за строеж (1/5)

Столб III: Оперативна ефективност

Резултат:

95 до **96,5/100**
София Пловдив,
Варна

- В България няма регионални или местни технически разпоредби за строителство. Процесът на издаване на разрешения за строеж се регулира на национално ниво, основно от Закона за устройство на територията, но се прилага на общинско ниво.
- В зависимост от тяхната значимост, сложност и експлоатационен риск строежите се разделят на шест категории. Изграждането на офис сграда с площ 1800 м² като тази, разглеждана в настоящото проучване, би попаднало в категория IV. Преди да подадат заявление за разрешение за строеж и разрешение за ползване, строителите трябва да получат редица документи и одобрения.
- На етапа на проектиране и строителен надзор участват и се изискват лицензирани частни експерти или дружества.

Как се издават разрешителни за строеж в България

ПРЕДИ СТРОИТЕЛСТВОТО – получаване на разрешение за строеж

- Получаване на актуална кадастрална схема от АГКК
- Получаване на виза за проектиране от общината
- Наемане на екип от специалисти (включително топографски геодезист)
- Наемане на екип от специалисти (включително геотехнически инженер)
- Получаване на одобрение на плана на проекта и първоначален договор с водоснабдителните и електроснабдителните дружества
- Получаване на одобрение от Регионалната инспекция по околната среда и водите
- Получаване на оценка за енергийна ефективност
- Наемане на лицензирано надзорно дружество за оценка на проекта
- Получаване на одобрение на инвестиционния проект и разрешение за строеж от общината

Национални власти

Местно управление

Лицензирана компания/експерт

Доставчик на комунални услуги

СЛЕД СТРОИТЕЛСТВОТО – получаване на разрешение за ползване

- Сключване на договори с доставчиците на комунални услуги
- Получаване на геодезически измервания от лицензирана компания
- Нанасяне на сградата в кадастралната карта
- Получаване на оценка за енергийна ефективност
- Регистриране на техническия паспорт в общината
- Подаване на окончателен доклад и получаване на одобрено решение за ползване от общината

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Показаните стъпки са общи за всички градове, включени в сравнителния анализ. Процедурите, администрирани от националните административни органи, в някои случаи се завършват (или извършват) в местните клонове на тези национални административни органи.

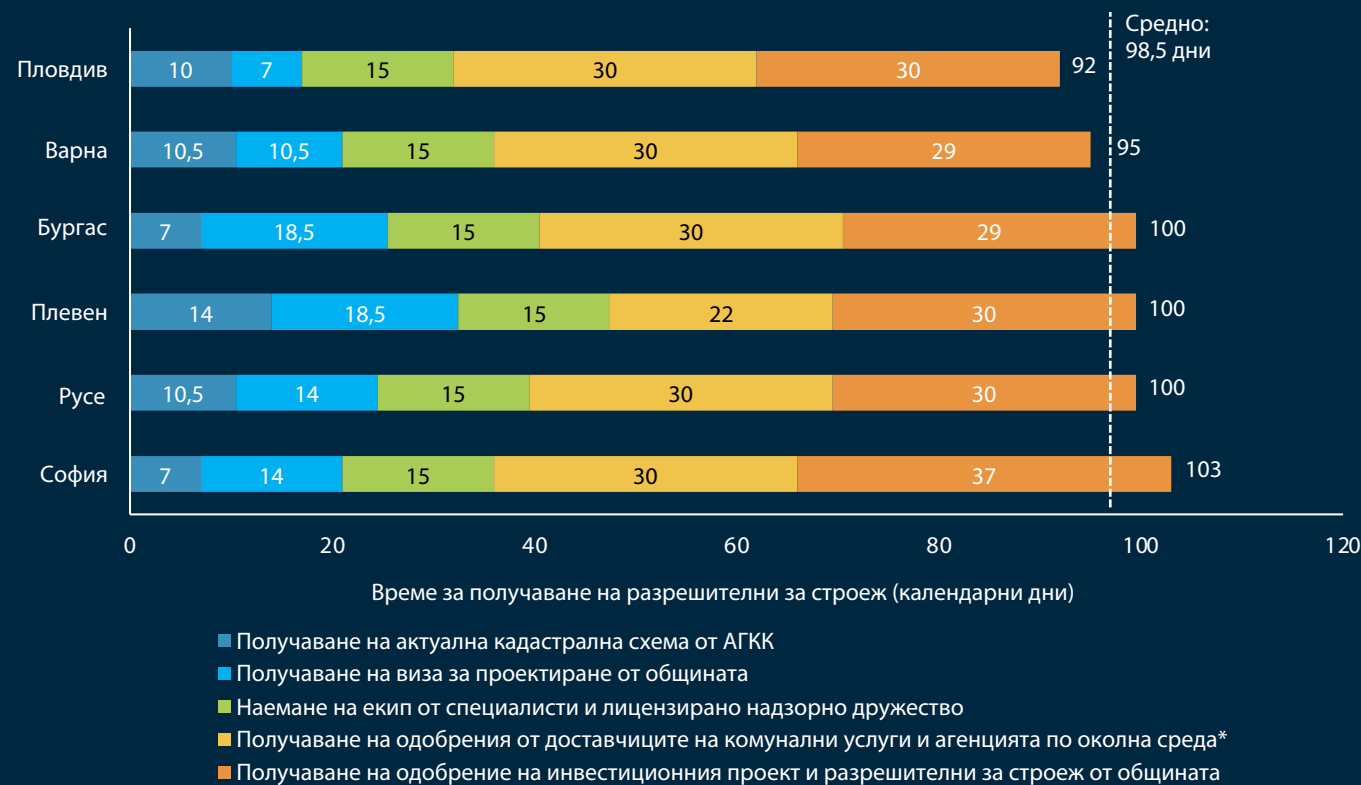
Издаване на разрешителни за строеж в България

Стълб III: Оперативна ефективност на издаването на разрешителни за строеж (2/5)

Времето за получаване на разрешителни за строеж варира от 92 до 103 дни

- Процесът на издаване на разрешителни за строеж е най-бърз в Пловдив, където отнема 92 дни, и най-бавен в София – 103 дни.
- Различната продължителност на различните места се дължи на общинските процеси, като например получаване на виза за проектиране и разрешение за строеж, одобрение от Регионалната инспекция по околната среда и водите и одобрение от водоснабдителните и електроснабдителните дружества.
- Най-много време отнема получаването на одобрение на проекта от доставчиците на електроенергия и агенцията по околна среда, както и получаването на разрешение за строеж от общината.
- Строителните разпоредби в България установяват законов срок, в който общината трябва да одобри инвестиционен проект (14 дни). След издаването на разрешението за строеж има срок за обжалване, който е 14 дни след обявяването му на заинтересованите страни и на Дирекцията за национален строителен надзор (ДНСК). Срещу допълнителна такса (от 20 лв.) предприемачите във всички градове могат да получат актуална кадастрална скица в рамките на три, а не на обичайните седем дни. Тези бързи услуги обаче не се използват често от архитекти или строителни специалисти.

Процесът на издаване на разрешителни за строеж е най-бърз в Пловдив, докато в други градове времето е малко по-дълго

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

*Одобренията се получават от доставчика на електроенергия, доставчика на вода и регионалния инспекторат

Издаване на разрешителни за строеж в България

Сълб III: Оперативна ефективност на издаването на разрешителни за строеж (3/5)

Разходите за получаване на разрешителни за строеж варират от 6017 до 26 065 лева (или от 32 до 141% от дохода на глава от населението)

- Средните разходи за получаване на разрешителни за строеж в България са еквивалентни на 76% от дохода на глава от населението, като варират от 32% в Плевен до 141% в София.
- Разликите между градовете се дължат главно на общинските такси за разрешение за строеж, които съставляват по-голямата част от разходите. Общинските такси за разрешение за строеж се определят на местно ниво въз основа на площта и предназначението на сградата. Предприемачите, които строят офис сграда, като тази, разгледана в настоящото проучване, могат да очакват да платят от 1440 лв. в Плевен до 26 065 лв. в София.
- Иновативна и добра практика в Пловдив е отстъпката, която общината предлага за разрешение за строеж, когато инвеститорът използва стандарти за зелено строителство.

*Таксите за частни експерти включват таксите за: топографско заснемане, геотехническо обследване, оценка на енергийната ефективност и преглед на документи от дружеството за строителен надзор

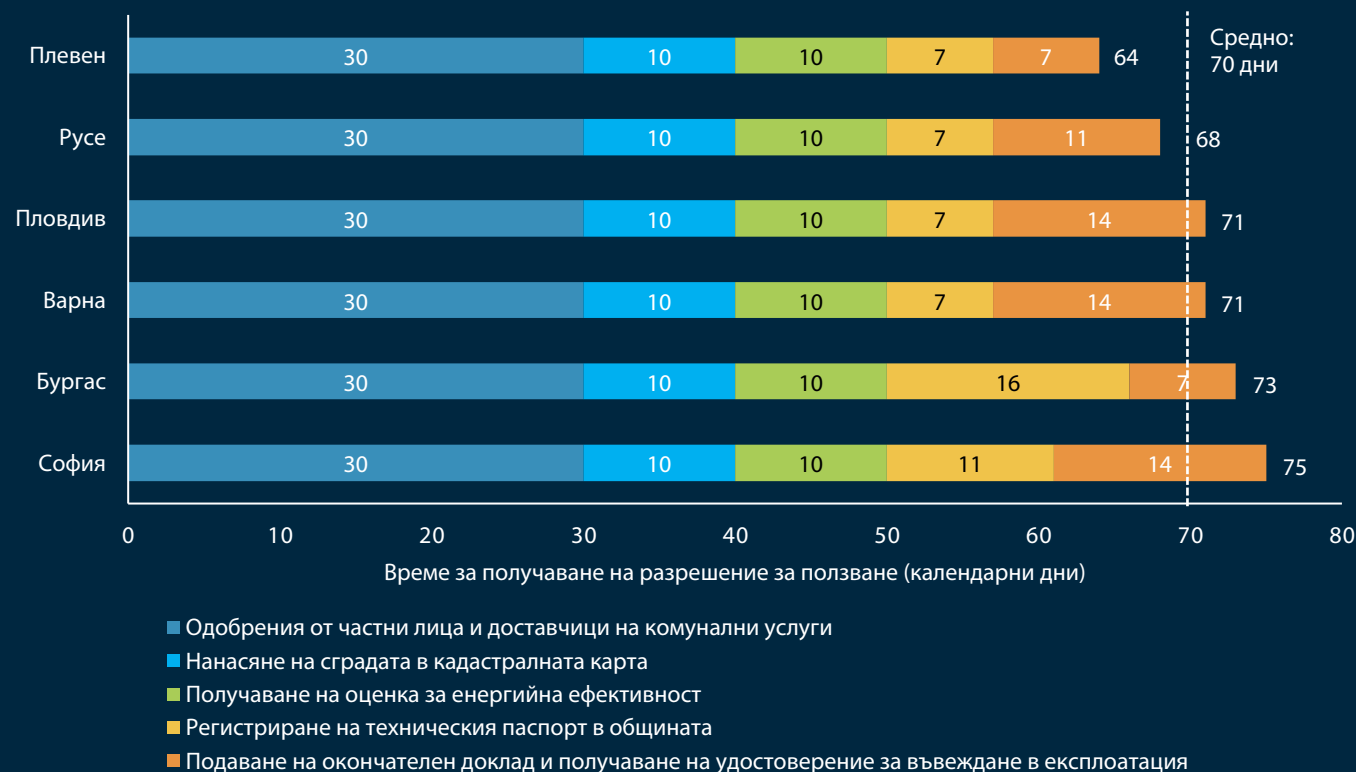
Издаване на разрешителни за строеж в България

Стълб III: Оперативна ефективност на издаването на разрешителни за строеж (4/5)

Времето за получаване на разрешение за ползване е от 64 до 75 дни

- Сред шестте български града получаването на окончателни одобрения е най-бързо в Плевен – за 64 дни, докато в София то отнема най-много време – 75 дни.
- Разликите се дължат на времето за обработка в общините, както и на времето за получаване на одобрение за регистриране на технически паспорт и получаване на удостоверение за въвеждане в експлоатация.
- Както е предвидено в Закона за устройство на територията, техническият паспорт на строежа трябва да бъде изготвен от лицензираното дружество за строителен надзор след приключване на строителството. Инспекциите също трябва да се записват в паспорта. Този документ определя всички условия за извършване на основен или текущ ремонт и съдържа данни за всички издадени сертификати (тези, които се изискват от строителното законодателство). Техническият паспорт се преглежда и одобрява от общината.
- Окончателната инспекция е задължителна за всеки строителен проект в българските градове и без нея не може да се издаде разрешение за ползване.

Получаването на удостоверение за въвеждане в експлоатация е по-бързо в Плевен поради ефективността на всички общински одобрения

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

*Одобренията за частни и комунални услуги включват: разрешително за водовземане, разрешително за електроснабдяване, получаване на геодезически измервания и оценка на енергийната ефективност

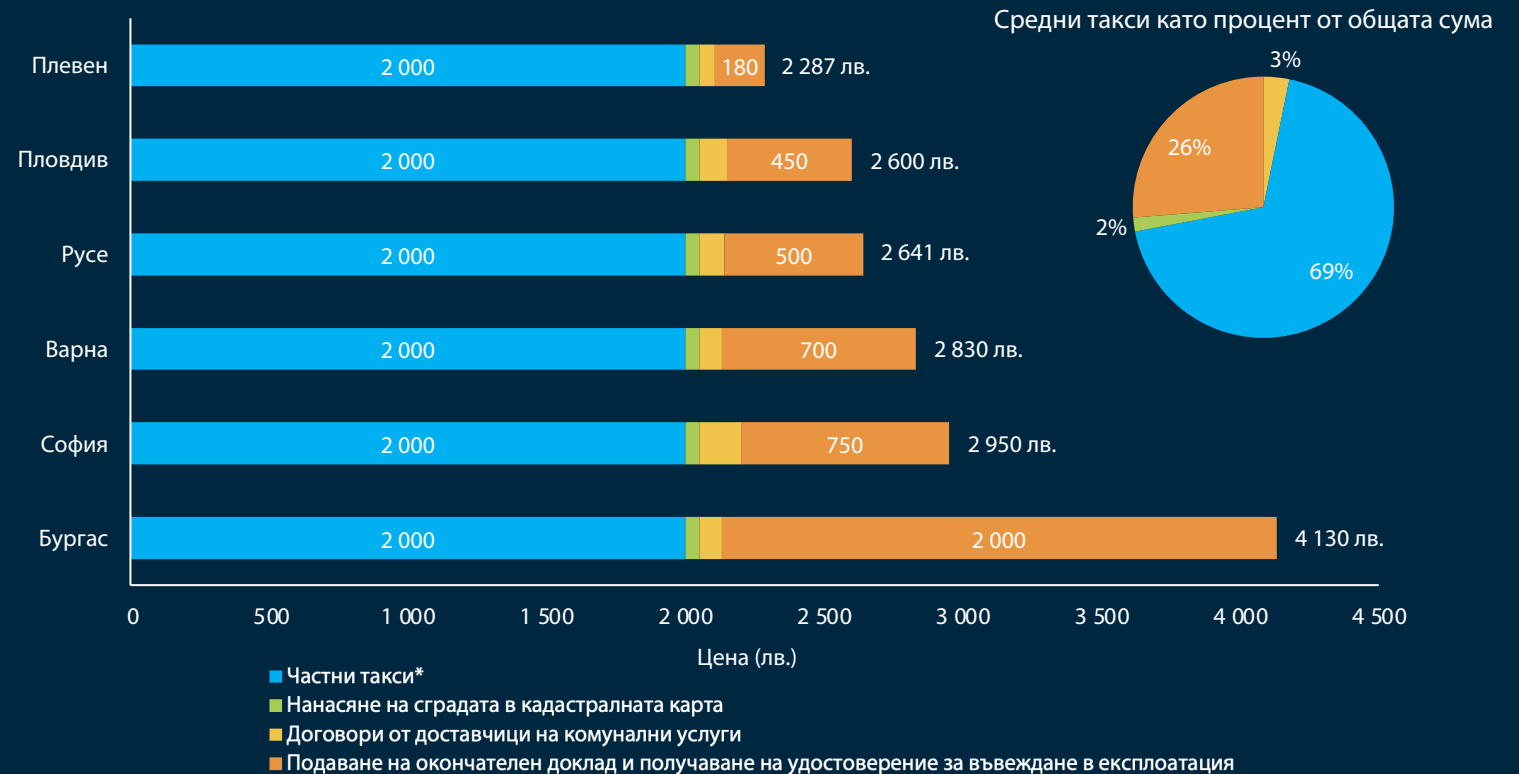
Издаване на разрешителни за строеж в България

Стълб III: Оперативна ефективност на издаването на разрешителни за строеж (5/5)

Разходите за получаване на разрешение за ползване варират от 2317 до 4330 лева (или от 12 до 22% от дохода на глава от населението)

- Таксите за професионални услуги съставляват по-голямата част от разходите за получаване на удостоверение за въвеждане в експлоатация във всички градове с изключение на Бургас, където те са равни на цената на удостоверението за въвеждане в експлоатация.
- В България инвеститорите наемат надзорно дружество, което по закон е отговорно за надзора на строителството, което добавя средно 2000 лв. към разходите.
- Разликите в разходите за получаване на удостоверение за въвеждане в експлоатация между градовете се дължат главно на таксата за издаване на удостоверение за въвеждане в експлоатация, която се определя на местно ниво и варира от 180 лв. в Плевен до 2000 лв. в Бургас.

Получаването на удостоверение за въвеждане в експлоатация струва почти два пъти повече в Бургас, отколкото в Плевен

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) Забележка: лв. = български лев

*Таксите за частни експерти включват таксите за: топографско заснемане, геотехническо обследване, оценка на енергийната ефективност и преглед на документи от дружеството за строителен надзор

Издаване на разрешителни за строеж в България

Области на подобрение за издаване на разрешителни за строеж (1/2)

Преглед на структурата на разходите за разрешителни за строеж

В България таксите за разрешителни за строеж се определят на местно ниво от общините и зависят, наред с други фактори, от размера на сградата и варират значително в различните градове, включени в сравнителния анализ. България би могла да проучи начини за опростяване и стандартизиране на тези такси, като определи стойността им въз основа на възстановяването на административните разходи. Обща добра практика е да се начисляват малки фиксирани такси за прости проекти, които представляват незначителен риск за общественото здраве и безопасност.⁴¹ Тези такси не трябва да бъдат толкова ниски, че да не покриват разходите, или толкова високи, че да налагат неоправдана тежест върху малките проекти.

В много икономики властите избират таксите за разрешителни за строеж да се основават на възстановяването на разходите за предоставената услуга, а не непременно като средство за събиране на допълнителни приходи. В Нова Зеландия таксите се определят на ниво, което покрива разходите, свързани с прегледа на плановете и евентуалните проверки, както и режимните разходи. Унгария вече не начислява такса за разрешителни за строеж. Тя просто начислява фиксирана такса за всеки необходим преглед. За случая, посочен в настоящото сравнително проучване, унгарските градове ще трябва да поискат от Националната генерална дирекция за управление на бедствията да прегледа документацията за управление на водите и защита на водите (на стойност 14 000 HUF (36 евро) и за защита от пожари (без разходи). За строежи, които биха могли да окажат въздействие върху околната среда, какъвто не е случаят в настоящото проучване, Министерството на околната среда, защитата на природата и управлението на отпадъците към Министерския съвет събира екологична такса за строеж (14 000 HUF или 36 евро).

Съответни заинтересовани страни: Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК); общини

41 Мулие и Кримголд, 2015 г.

Разясняване и по-добро съобщаване на изискванията и таксите за процеса на издаване на разрешителни за строеж

В България инвеститорите трябва да се запознаят с множество закони, наредби и уебсайтове, за да определят документацията, необходима за подаване на заявление за издаване на разрешителни за строеж, както и строителните норми, които трябва да спазват. Осигуряването на лесен достъп до цялата тази информация би подобрило инвестиционното планиране и би намалило времето, необходимо за подготовка и преглед на документите. Въпреки че всеки административен орган, участващ в издаването на разрешителни за строеж, следва да предоставя информация за собствените си процедури и изисквания, отговорността за предоставяне на информация за цялостния процес следва да се носи от органа, издаващ разрешението, т.е. от общините.

В допълнение към текста на самите разпоредби следва да се предоставят изчерпателни, но лесни за следване насоки, които да обхващат основните стъпки, участващите административни органи, изискванията за документация и необходимите сертификати, разрешения и одобрения, както и съответните срокове и такси. Те трябва да са лесно достъпни в удобен за ползване формат, предоставен от общинската администрация. В някои икономики съответните документи за получаване на разрешителни за строеж са съсредоточени на един уебсайт, който предоставя на потребителите целенасочена и изчерпателна информация. Във Финландия, например, платформата „Lupapiste“ (<https://www.lupapiste.fi>) предоставя подробна информация за изискванията и процедурите, свързани с подаването на заявления за разрешения. Подобна функция има и унгарската платформа „e-epites“ (<https://www.e-epites.hu/>), която позволява на инвеститорите да преглеждат изискванията и законодателството, уреждащо различни аспекти на издаването на строителни разрешения, и предоставя статистически данни за поисканите и издадените разрешения.

Съответни заинтересовани страни: Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК); общини

Издаване на разрешителни за строеж в България

Области на подобрене за издаване на разрешителни за строеж (2/2)

Подобряване на координацията между административните органи чрез цифровизиране на процеса на издаване на разрешителни за строеж

През последните години използването на ИКТ решения в България се увеличи. Например Агенцията по геодезия, картография и кадастър разшири своята цифрова база данни и създаде цифров кадастрален портал – портала KAIS (<https://kais.cadastre.bg/en/Account/Login>). Този портал дава възможност за електронни плащания и заявки за информация, както и за безплатен достъп в реално време до кадастралната база данни. Понастоящем този онлайн портал не включва информация от други портали относно изискванията за зонироване или капацитета и наличието на комунални връзки. Има възможност за подобряване на интеграцията на ГИС или други платформи за пространствени данни между заинтересованите административни органи (т.е. кадастър, поземлени регистри, общински отдели, доставчици на комунални услуги). Тази интеграция ще позволи на строителите и инвеститорите да намират онлайн цялата информация, необходима за заявленията за разрешителни за строеж. Освен това ще отпадне необходимостта от редица предварителни одобрения.

Досега заявленията за разрешителни за строеж трябва да се подават лично във всички градове. България би могла да започне с електронна платформа на местно или национално ниво, която да осигури основен компютъризиран работен процес в ключови административни органи, като постепенно интегрира повече услуги в процеса на издаване на разрешения.

Електронните системи за издаване на разрешения стават все по-разпространени в Европа, а Европейската комисия определи електронното подаване на заявления за разрешителни за строеж като основна услуга на електронното правителство. България би могла да вземе пример от градове и държави, които вече са въвели напълно компютъризирани системи за издаване на разрешителни за строеж. Инвеститорите в Естония, например, могат да попълват онлайн заявленията си за разрешителни за строеж на адрес: <http://www.ehr.ee/>. Хърватия създаде цифрова система (система e-Permit) за подаване на заявления за издаване на разрешителни за строеж и ползване за строителни обекти (<https://dozvola.mgipu.hr/naslovna>). В Португалия град Порто разполага с напълно функционална електронна система за кандидатстване, оборудвана с инструменти за проследяване и докладване на състоянието. В Падуа (Италия) платформата Padovanet (<https://www.padovanet.it/servizi-online>) позволява подаването на цялата документация наведнъж. Всички съответни отдели, както в общината, така и извън нея, са свързани с една и съща платформа. Платформата също така позволява на частните специалисти да проследяват статуса на своите заявления, включително да следят кои служби вече са разгледали досието и дали е необходимо да се направят корекции. В Унгария заявителите трябва да подадат заявленията си чрез електронната система за документация за регулаторна поддръжка на сгради (ÉTDR), като качат всички технически и архитектурни планове. След това строителният отдел се обръща към други органи да прегледат и одобряват плановете чрез системата. Дружествата могат да използват системата и за искане на разрешение за ползване. Унгария също така въведе електронна система за строителни дневници. Всеки строителен проект трябва да бъде регистриран в тази система от строителното дружество, което е длъжно ежедневно да актуализира дневника с вида на извършената работа на обекта, броя на хората, които са работили, и последните сертификати за отстраняване на отпадъците. След приключване на строителството дружеството затваря дневника и качва съответните документи. Това служи за уведомление на строителния отдел за завършването на строителството.

Съответни заинтересовани страни: Дирекция за национален строителен надзор (ДНСК); общини

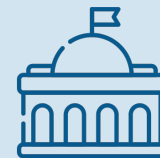

3.2 Екологични разрешителни в България

Сълб I:
Регулаторна рамка

Резултат (всички градове):
72,5/100

Сълб II:
Публични услуги

Резултат (всички градове):
50/100

Сълб III:
Оперативна
ефективност

Време (дни):
44 (Плевен) до
90 (София)

Разходи (% от дохода
на глава от населението*):
2,7% (всички градове)

Резултат:
99,5 до **100/100**
3 града 3 града

*БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- Добрите регулаторни практики (Сълб I) и наличието на онлайн публични услуги и прозрачност на информацията за предприемачите (Сълб II), свързани с екологичните разрешителни в строителството, са последователни в шестте сравнявани града в България. Подобно на това, няма различия на поднационално ниво по отношение на разходите (Сълб III). Предприемачите плащат национална фиксирана такса за извършване на необходимата оценка.
- В България се наблюдават различия на поднационално ниво по отношение на времето за изпълнение на етапите на процедурата за решение по оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) (Сълб III). В София предприемачите отделят два пъти повече време (90 дни), за да получат решение по ОВОС, отколкото в Плевен (44 дни).
- Издаването на екологични разрешителни в България може да бъде подобро чрез усъвършенстване на регулаторните стандарти, въвеждане на механизми за извънсъдебно разрешаване на спорове и разработване на онлайн платформа за подаване на заявления до Регионалната инспекция по околната среда и водите.

Обща оценка на екологичните разрешителни за всеки град*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Екологични разрешителни в България

Защо е важно издаването на екологични разрешителни?

- Изборът на подходящо местоположение е от ключово значение за успеха на предприятията дори в цифровата ера. В допълнение към достъпа до клиенти, работна ръка и транспорт, физическото местоположение на бизнеса определя и данъчните, законовите и екологичните задължения, с които се сблъскват фирмите.⁴²
- Ясните и достъпни екологични разпоредби могат да отговорят на проблемите, без да натоварват фирмите с ненужно спазване на изискванията.
- Една стабилна и надеждна екологична рамка за строителни проекти играе важна роля за устойчивото строителство, като идентифицира и отстранява предварително потенциалните въздействия върху околната среда.
- Добрите регулаторни практики и прозрачността на информацията за екологичните разрешителни укрепват механизмите за безопасност и сектора на зеленото строителство, свеждат до минимум пропуските в информацията и насърчават отчетността.

⁴² Карлсон, 2000 г.

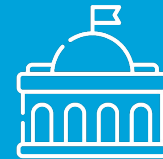
Какво измерва темата за екологичните разрешителни?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за издаване на екологични разрешителни

- Екологични разрешителни за строителство
- Механизми за разрешаване на спорове относно околната среда за строителство

Стълб II: Публични услуги

Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията за издаване на екологични разрешителни

- Наличие на онлайн услуги за издаване на екологични разрешителни
- Прозрачност на онлайн информацията относно екологичните лицензи

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на екологичните разрешителни

- Време за получаване на екологични оценки за строителство
- Разходи за получаване на екологични разрешителни за строителство

За повече информация, моля, направете справка с Наръчника за методология „Готови за бизнес“: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Екологични разрешителни в България

Стилб I: Качество на нормативната уредба за издаване на екологични разрешителни

Резултат за България (всички градове): **72,5** от 100 точки

47,5/50

Екологични разрешителни за строителство

- ✓ Наличие на национални разпоредби за опазване на околната среда по време на строителството
- ✓ Актуализиране или преразглеждане на националните разпоредби с цел отразяване на последните екологични и технологични иновации в строителството
- ✓ Съществуващи санкции или глоби за неспазване на разпоредбите
- ✓ Ясно дефинирани екологични рискове в правната рамка
- ✓ Законово изискване за използване на квалифицирани специалисти/административни органи за извършване на оценки на въздействието върху околната среда (ОВОС)
- ✓ Специфични критерии за стартиране на ОВОС, предвидени в правната рамка
- ✓ Задължителни изисквания за процеса на ОВОС, включени в правната рамка
- ✓ Обществени консултации със заинтересованите страни, постановени от закона
- ✓ Независим външен преглед за съответствие с ОВОС, предвиден в законодателството
- ✗ Няма дейности и подходи, които да улесняват приноса на заинтересованите страни в процеса на вземане на решения

25/50

Механизми за разрешаване на спорове във връзка с екологични разрешителни, свързани със строителството

- ✓ Възможност за оспорване на екологични оценки и разрешителни пред издаващия орган
- ✗ Липса на механизми за извънсъдебно разрешаване на екологични спорове

Какво да се подобри: България може да подобри своите регулаторни практики, като добави следните стандарти за ефективно извършване на оценки на въздействието върху околната среда: (i) механизми за извънсъдебно разрешаване на спорове по решения за издаване на екологични разрешителни с органа, издаващ разрешителното, (ii) дейности и подходи, които улесняват приноса на заинтересованите страни към процеса на вземане на решения (като например проучвания и анкети за събиране на информация и обратна връзка от заинтересованите страни, обучение, ресурси и техническа помощ за засегнатите от проекта страни).

СЪОТВЕТНИТЕ ЗАКОНИ И РАЗПОРЕДБИ:

- Закон за опазване на околната среда

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Екологични разрешителни в България

Столб II: Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за издаване на екологични разрешителни

Резултат за
България
(всички градове):

50

от
100 точки

0/50

Наличност и надеждност на цифровите услуги

- ✗ Няма онлайн системи за издаване на екологични разрешителни с няколко функционалности:
 - ✗ Няма онлайн плащане
 - ✗ Няма онлайн комуникация
 - ✗ Няма онлайн известяване
 - ✗ Няма онлайн подаване
 - ✗ Няма автоматично генериран контролен списък, който да помага на заявителите да осигурят пълно и точно подаване на документи
- ✗ Няма възможност за онлайн подаване на спорове относно лицензирането във връзка с околната среда

50/50

Прозрачност на информацията

- ✓ Изискванията за получаване на лицензи във връзка с околната среда за строителство на сграда с умерен риск за околната среда са достъпни онлайн
- ✓ Актуален график на таксите за получаване на екологични оценки е достъпен онлайн
- ✓ Публично достъпни официални и актуализирани онлайн статистически данни, проследяващи броя на ОВОС

Какво да се подобри: Инвеститорите в България все още подават документацията, необходима за ОВОС, на хартия или по електронна поща. България е в преходен период и преминава към онлайн подаване на документи. Министерството на околната среда и водите би могло да обмисли възможността за цифровизиране на процеса на издаване на екологични разрешителни и осигуряване на възможност за оспорване онлайн на екологични оценки и разрешителни пред издаващия ги орган.

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Екологични разрешителни в България

Стълб III: Оперативна ефективност на издаването на екологични разрешителни (1/2)

Резултат за България: **99,5** до **100** от 100 точки
3 града 3 града

Как протича процесът на издаване на екологична оценка в България

Процесът на издаване на екологична оценка може да включва до три етапа. Всеки проект извършва първата фаза и може да бъде завършен по всяко време след това в зависимост от преценката на Регионалната инспекция по околната среда и водите (РИОСВ). Проект за изграждане на жилищна сграда, както е описан в доклада „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)*, ще трябва да завърши първите два етапа във всички шест града в България, включени в сравнителния анализ. Обикновено за този тип проекти не се изисква пълен ОВОС.

*Съгласно Закона за опазване на околната среда този проект попада в обхвата на член 93 и следователно е необходимо да се прецени дали трябва да се извърши ОВОС. За повече информация посетете: <https://www.moew.government.bg/bg/zakon-za-opazvane-na-okolnata-sreda-6671/>

Процесът на издаване на екологична оценка

ФАЗА I: Получаване на становище относно необходимостта от ОВОС

Предприемачите могат да изтеглят необходимите формуляри от уебсайта на местната Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) и да подадат попълненото заявление до РИОСВ, включително подробни данни за предложения проект, на хартиен носител или по електронна поща. Предприемачът също така уведомява засегнатите граждани за проекта чрез своя уебсайт или средствата за масова информация. Инспекторатът разполага с 14 дни, за да разгледа проекта и да го одобри или да поиска повече информация. Това разглеждане е безплатно.

ФАЗА II: Получаване на решение относно необходимостта от ОВОС

РИОСВ праща проекта за одобрение на Басейновата дирекция и Регионалната здравна инспекция. По време на този етап информацията е постоянно достъпна за обществеността. Инспекторатът разглежда заявлението и определя дали е необходимо да се извърши пълен ОВОС. Всяко решение се публикува на уебсайтовете на РИОСВ и на Министерството на околната среда и водите. Собственикът трябва да плати 500 лв. за това разглеждане.

ФАЗА III: Извършване на пълен ОВОС

Предприемачът трябва да наеме одобрен консултант от трета страна, който да извърши пълен ОВОС, която след това се разглежда и одобрява или отказва от РИОСВ. Хонорарите на консултантите зависят от частните преговори.

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: И трите етапа се извършват съвместно с Регионалната инспекция по околната среда и водите.

Екологични разрешителни в България

Стълб III: Оперативна ефективност на издаването на екологични разрешителни (2/2)

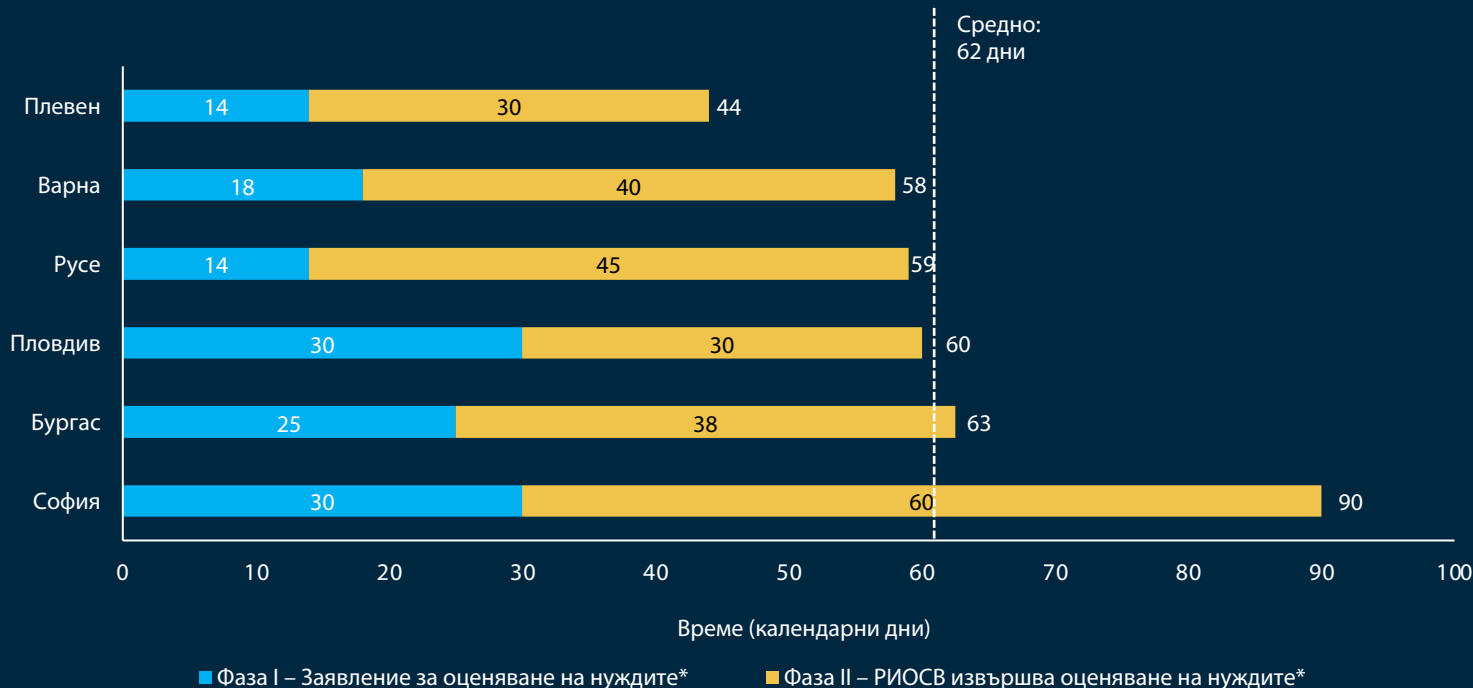
Стълб III: Оперативна ефективност

Време (дни): 44 (Плевен)
до **90** (София)

Цена (за всички градове):
2,7% от дохода на глава от
населението или 500 лв

- Най-бързият процес по издаване на екологична оценка се извършва в Плевен само за 44 дни. В София същият процес отнема 90 дни.
- В цялата страна времето във II фаза е по-дълго поради необходимостта от обратна връзка от Басейновата дирекция и Регионалната здравна инспекция.
- Предприемачите в цялата страна плащат фиксирана такса от 500 лв. за преценяване на необходимостта от извършване на ОВОС. Плащането трябва да се извърши по банков път. В случай на прости проекти предприемачите обикновено не наемат сертифициран експерт по околната среда, който да им оказва подкрепа във фази I и II на подаването на заявление.

Време за получаване на екологични оценки за строителство

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

*Включва времето за обществено обсъждане – обявление във вестник/на уебсайта

Екологични разрешителни в България

Области на подобрение за издаване на екологични разрешителни (1/2)

Разработване и внедряване на интегрирана онлайн платформа за издаване на екологични разрешителни

България започва процес на цифрова трансформация през 2024 г. Препоръчва се да се разработи и внедри цялостна онлайн платформа, която да модернизира и рационализира процеса на издаване на екологични разрешителни в страната. Тази цифрова система следва да бъде проектирана така, че да замени сегашните методи за подаване на заявления на хартиен носител или по електронна поща и за плащане чрез банков превод, като по този начин се постигне ефективност при обработката на разрешенията. Основните функционалности на предложената онлайн платформа трябва да включват:

- Сигурни онлайн портали за плащане на свързаните такси
- Интерактивна комуникация между заявителите и разрешаващия орган
- Автоматизирани известия за промени в статуса на заявлението и изисквания
- Онлайн портал за подаване на заявления и качване на придружаващи документи
- Автоматично генериран контролен списък, който помага на заявителите да осигурят пълно и точно подаване на документи
- Онлайн система за подаване на документи за ефективно разглеждане на спорове, свързани с лицензирането в областта на околната среда

Въвеждането на такава платформа не само ще повиши резултата на България по Стълб II (Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията), но и ще подобри значително процеса на издаване на екологични разрешителни чрез подобряване на достъпността, прозрачността и ангажираността на заинтересованите страни. Този преход е в съответствие с най-добрите международни практики и подкрепя целите на устойчивото развитие чрез намаляване на административната тежест и насърчаване на проактивна рамка за управление на околната среда. В Португалия инвеститорите имат достъп до напълно интегрирана онлайн платформа SiliAmb, която се управлява от Португалската агенция по околна среда и предоставя цялостен набор от функционалности, които рационализират процеса на издаване на разрешителни. Друг пример е от Унгария: Magyarorszag.hu е по-широка платформа, която дава възможност за взаимодействие между граждани или компании и различни държавни административни органи. Макар че предлага широк набор от услуги, понастоящем в нея липсват интегрирани възможности за онлайн плащане и не е включен автоматично генериран контролен списък – двата ключови компонента за всеобхватни системи за издаване на екологични разрешителни, както се препоръчва в методологията B-READY.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на околната среда и водите; Регионална инспекция по околната среда и водите

Екологични разрешителни в България

Области на подобрение за издаване на екологични разрешителни (2/2)

Допълнително оптимизиране на комуникацията между разрешаващите административни органи

По време на фаза II и фаза III от процеса на одобрение за получаване на екологично разрешително Регионалната инспекция по околната среда и водите трябва да получи одобрения от Басейновата дирекция и от Здравната инспекция. През това време те комуникират и с общините, за да публикуват съответната информация на техните уебсайтове, за да предупреждават засегнатите граждани за нови проекти. Въпреки че цифровата комуникация между административните органи става все по-разпространена, по-нататъшното им интегриране би могло да оптимизира процеса и да позволи на всички участващи страни по-голяма видимост по отношение на оставащите одобрения и графика на одобрението на проекта.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на околната среда и водите; Регионална инспекция по околната среда и водите

Пълно възприемане на основан на риска подход към екологичните одобрения

В българския Закон за опазване на околната среда (приложения 1 и 2) ясно са определени видовете проекти, за които се изисква оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС). За един по-прост проект, като например офис сграда от 1800 м², не се изисква такава. Но подобно на всички строителни проекти, независимо от техния размер или сложност, той все пак ще трябва да получи от Регионалната инспекция по околната среда и водите официално потвърждение, че не се изисква ОВОС. Регионалният инспекторат проверява местоположението на проекта, за да се увери, че той не се намира в защитена зона. Тези критерии биха могли да бъдат предоставени на разрешаващите органи, които биха могли да насочат заявителите към регионалния инспекторат в случаите, когато парцелът е в близост до защитена зона или в съседство с нея и изисква ОВОС. За да се елиминират проверките на местоположението, могат да се разработят по-точни карти, базирани на ГИС, които да се използват от общините при разглеждането на заявление за екологични разрешителни.

По-простите проекти не трябва да преминават през процес на екологично одобрение. Определянето на категории, основани на риска, става неефективно и излишно, ако всички проекти трябва да получат решение във връзка с околната среда. Много държави членки на Европейския съюз са приели процес на екологично одобрение, основан на риска. В Белгия и Португалия не се изисква доклад за въздействието върху околната среда за обикновени сгради. В Дания кандидатите представят оценка на цялостното въздействие на проекта върху околната среда (включително ситуационен план и чертежи на сечения) като част от документацията за издаване на разрешителни за строеж. Не се изисква отделно екологично одобрение.

Рационализирането на екологичните оценки може да намали дублирането и да ускори вземането на решения, стига да не застрашава качеството на процеса на разглеждане на ОВОС.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на околната среда и водите; Регионална инспекция по околната среда и водите

3.3 Прехвърляне на собственост върху имот в България

Стълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):

73,5/100

Стълб II:
Публични
услуги

Резултат (всички градове):

57,4/100

Стълб III:
Оперативна
ефективност

Резултат:

95 (3 града) до **97,3** (Русе) /100

Време (дни):
9 (Бургас, София) до
11 (Плевен, Варна)

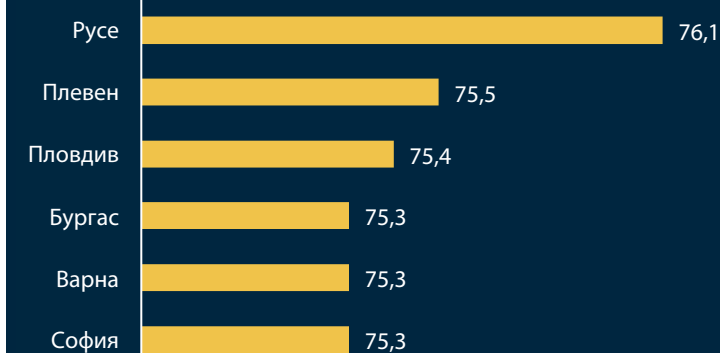
Разходи (% от стойността на
имота*):
2,5% (Русе) до 3,3% (София)

*За имот на стойност 1 852 256 лева, което се равнява на 100 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв

Основни констатации

- България се характеризира с много добри регулаторни практики в областта на поземлената администрация (Стълб I). Тези добри практики включват разпоредби, свързани с подходящи проверки на документи, проверка на самоличността на страните по сделките, мандат за регистриране на прехвърлянията, както и правна яснота относно това кой има достъп до информация.
- По отношение на публичните услуги за недвижими имоти (Стълб II) България разработи електронна платформа, позволяваща извършването на проверки за надлежна проверка, както и платформа на географска информационна система (ГИС). Страната демонстрира и високо ниво на прозрачност, като публикува тарифи за таксите, стандарти за услуги, свързани с имотни сделки, и статистически данни. В страната обаче липсва електронна платформа за регистриране на прехвърлянето на собственост върху имоти, не всички документи за собственост върху имоти са цифровизирани, а базите данни на кадастъра и имотния регистър не са оперативни съвместими.
- Основните стъпки за вписване на прехвърляне на собственост върху имот са едни и същи в цялата страна с малки разлики в сроковете и разходите (Стълб III). Основният фактор за различието на разходите е данъкът върху прехвърлянето на собственост върху имот, който се събира на общинско ниво.

Общ резултат за прехвърляне на собственост върху имот по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Защо е важно прехвърлянето на собственост върху имот?

- Сигурните права на собственост върху имотите насърчават инвестициите, тъй като насърчават сигурен ангажимент към недвижимата собственост.⁴³
- Оценката на това доколко добре се управляват правата на собственост е добър показател за това как ще се развива икономиката.⁴⁴
- Ефективната поземлена администрация намалява информационната асиметрия, повишава ефективността на пазара и осигурява прозрачност на собствеността.
- Насърчаването на доброто управление в системата на поземлената администрация насърчава публично достъпни закони за собствеността и отдаването под наем, сигурно право на собственост върху земята, както и предпазни мерки и стандарти за обслужване, за да се избегне рискът от поземлени спорове и корупция.
- Интегрирането на имотния регистър с кадастралната система улеснява надеждните и актуални данни за земеползването и е от жизненоважно значение за управлението на земята.

⁴³ Де Сото, 2000 г. Джонсън, Макмилън и Уудруф, 2002 г.

⁴⁴ Фийлд, 2007 г.; Грийн и Мозер, 2013 г.

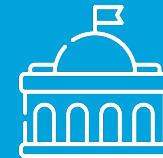
Какво измерва темата за прехвърляне на собственост върху имот?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за прехвърляне на собственост върху имот и поземлена администрация

- Сделки с недвижими имоти и поземлена администрация
 - Стандарти за сделки с недвижими имоти
 - Механизми за разрешаване на спорове за земя
 - Системи за поземлена администрация
- Ограничения за притежаване и наемане на недвижими имоти за местни и чуждестранни фирми

Стълб II: Публични услуги

Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за прехвърляне на собственост върху имот

- Наличие и надеждност на онлайн услуги за сделки с имоти
- Оперативна съвместимост на услугите за сделки с недвижими имоти
- Прозрачност на информацията за недвижимите имоти

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на прехвърлянето на собственост върху имот

- Срок за извършване на вписване на прехвърляне на права на собственост върху имот между две фирми
- Разходи за извършване на вписване на прехвърляне на права на собственост върху имот между две фирми
- Основни ограничения пред достъпа до земя

За повече информация, моля, направете справка с *Наръчника за методология „Готови за бизнес“*: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Реформи и промени в процеса на регистрация на имоти от 2017 г. насам

0110
1001
1010

Основните административни органи преминават към цифрови технологии

Агенция по вписванията (АВ). От 2020 г. всеки може да влезе в обединения портал на агенцията, за да заяви електронни административни услуги или да направи справка в нейната база данни. Година по-късно беше разрешено и получаването на удостоверение за липса на тежести по електронен път. Това може да бъде направено от регистрирани потребители, които притежават електронен подпис. Порталът позволява и електронно плащане за тези услуги. Това намалява тежестта върху служителите на агенцията, които вече обработват ръчно само регистрацията на нотариални актове, докато други услуги, като например получаване на заявления за удостоверения или информация, се извършват основно онлайн.

Търговски регистър (под АВ). Нотариусите вече могат незабавно да получат онлайн и безплатно удостоверение за актуално състояние на страните от Търговския регистър. В миналото това трябваше да се прави лично, което отнемаше повече от седмица.

Кадастър. През февруари 2017 г. порталът за електронни услуги на КАИС (Кадастрална административна информационна система) беше пуснат за обществено ползване, което позволява на влезлите в системата потребители да заявяват и получават различни кадастрални документи като едромасштабни топографски карти или да разглеждат карти и регистри. Порталът може да служи и като адрес за писмени възражения до административния орган. С течение на времето бяха предоставени повече функционалности. От април 2018 г. потребителите могат също така да подават заявления за получаване на скица на имот, да правят справки за границите на имота или да подават заявления за промени в кадастралния регистър. За да се стимулира използването на услугата, онлайн заявките са с 30% по-евтини от обичайните цени. За началото на 2024 г. е обявено друго надграждане на портала, което се очаква да автоматизира част от генерирането на кадастрални планове, както и да прави справки за състоянието на дадена карта във всеки един момент.

Национална агенция за приходите (НАП). Благодарение на опростяването на процесите чрез цифровизация, нотариусите вече не е необходимо да получават удостоверение за наличие или липса на данъчни задължения от НАП – процедура, която отнемаше седем дни и беше заменена със самоудостоверяване чрез клетвени декларации. От март 2024 г. ще бъде възстановено изискване, подобно на това за издаване на удостоверението за данъчни задължения, но то ще се получава незабавно онлайн от уебсайта на НАП.

Увеличаване на данъците

Общините Бургас, Пловдив и София увеличиха данъка върху прехвърлянето от 2,5 на 3% от стойността на имота. Русенските власти увеличиха същия данък от 2,2 на 2,7%.*

*Увеличението на данъците в Русе влезе в сила на 1 януари 2024 г. и тъй като тази дата е след крайната дата за събиране на данни, тя не е отразена в сравнителния анализ.

Подобри стандарти за обслужване

През 2020 г. Министерството на финансите съкрати законовия срок за издаване на удостоверения за данъчна оценка от общините от 14 на 5 дни.

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Съответно законодателство и основни заинтересовани страни

Съответни закони и разпоредби в България

- **Закон за кадастъра и имотния регистър:** урежда организацията, финансирането, създаването, управлението и използването на кадастъра и имотния регистър.
- **Закон за нотариусите и нотариалната дейност:** урежда правния статут на нотариуса и на Нотариалната камара, организацията на нотариалната дейност и нотариалните такси.
- **Закон за задълженията и договорите:** определя правните изисквания за задължителност на договорите и процедурите, необходими за тяхното спазване.

Публични институции и услуги за прехвърляне на собственост върху имот

- **Агенция по геодезия, картография и кадастър** към Министерството на регионалното развитие и благоустройството извършва дейности по кадастъра, поддържа геодезически/географски, картографски и кадастрални архиви, за да осигури координацията на дейностите по кадастъра с други държавни геодезически/географски и картографски дейности, както и дейностите по изработване на специализирани карти и регистри. Агенцията разполага с 29 регионални офиса, които извършват ежедневните дейности и взаимодействат с гражданите и предприятията при предоставянето на публични услуги.
- **Агенция по вписванията (Имотен регистър)** към Министерството на правосъдието отговаря за воденето на имотния регистър и поддържането на информация за собствеността върху имотите. Агенцията по вписванията поддържа и Търговския регистър (БУЛСТАТ), Регистъра на населението (ЕСГРАОН), Регистъра на административно-териториалните единици (ЕКАТТЕ) и Регистъра на имуществените отношения на съпрузите. Агенцията разполага със 113 местни служби в цялата страна, обединени в шест регионални дирекции.
- **Нотариусите** са официалните удостоверители на частни нотариални актове.

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Стълб I: Качество на нормативната уредба за прехвърляне на собственост върху имот и поземлена администрация

Резултат за
България
(всички градове): **73,5** от
100 точки

27/30

Стандарти за прехвърляне на собственост върху имот

Изисквания, свързани с:

- ✓ Правно задължение за проверка на законността на документите за регистрация
- ✓ Правно задължение за проверка на самоличността на двете страни
- ✓ Задължително вписване в поземления регистър, за да може правото на собственост върху имота да бъде противопоставимо на трети страни
- ✗ Не всички електронни и хартиени документи имат еднаква правна сила

7,5/30

Механизми за разрешаване на поземлени спорове

Правни разпоредби, позволяващи алтернативни механизми за разрешаване на спорове между частни лица чрез:

- ✓ Медиация и помирение при сделки с недвижими имоти
 - ✗ Арбитраж за сделки с недвижими имоти
- ### Правни разпоредби за защита на правата:
- ✗ Регистрираните права на собственост върху имота не подлежат на гаранция
 - ✗ Липса на механизъм за извънсъдебно обезщетение за загуби, причинени от грешки в имотния регистър

20/20

Система за поземлена администрация

- ✓ Правни разпоредби относно достъпа до информация за правата на собственост върху имоти
- ✓ Правна разпоредба относно достъпа до информация за кадастралните карти
- ✓ Съществуване на агенция по кадастъра

19/20

Ограничения за притежаване и наемане на недвижими имоти

- ✓ Без ограничения за наемане или притежаване на собственост върху имоти за местни фирми
- ✓ Без ограничения за наемане или притежаване на собственост върху имоти за чуждестранни фирми
- ✗ Ограничения за чуждестранни фирми да притежават земеделска земя

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Стълб II: Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за прехвърляне на собственост върху имот

Резултат за
България
(всички градове): **57,4** от 100 точки

Наличност и надеждност на цифровите услуги

4,6/13,3

Цифрови публични услуги

- ✓ Електронна платформа за *надлежна проверка*
- ✓ Онлайн механизъм за подаване на жалби в Кадастъра
- ✗ Липса на електронна платформа за регистрация на имот
- ✗ Липса на онлайн механизъм за подаване на жалби в имотния регистър

10,7/13,3

Цифрова система за управление и идентификация на земята

- ✓ Изчерпателна платформа за проверка на тежести
- ✓ По-голямата част от кадастралните планове са цифровизирани
- ✓ Агенцията по кадастъра използва комбинация от преки и непреки методи за геодезическо заснемане на земята
- ✓ Електронна платформа за проверка на самоличността на страните по сделката
- ✗ Не всички документи за собственост са цифровизирани

10/13,3

Покритие на Агенцията по геодезия, картография и кадастър

- ✓ Повечето имоти са регистрирани и картографирани

Оперативна съвместимост на услугите

10/20

Оперативна съвместимост на услугите за прехвърляне на собственост върху имот

- ✓ Въведена географска информационна система (ГИС)
- ✓ Имотният регистър и Кадастърът използват уникален идентификатор на имота
- ✗ Базата данни на Имотния регистър е отделна и не е свързана с базата данни на Кадастъра или на който и да е друг административен орган

Прозрачност на информацията

22,2/40

Прозрачност на информацията за недвижимата собственост

- ✓ Тарифите за таксите се публикуват онлайн на адресите на Имотния регистър и Кадастъра
- ✓ Стандартите за обслужване са публикувани на уебсайтовете на Имотния регистър и на Кадастъра
- ✓ Статистически данни за броя и вида на сделките, свързани с недвижими имоти, са достъпни онлайн
- ✗ Списъкът с изисквания за прехвърляне на собственост върху имот не е публикуван онлайн
- ✗ Не се публикуват статистически данни за поземлените спорове и продължителността на разрешаването им
- ✗ Не са налични данни за собствеността върху имоти, разделени по пол

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Столб III: Оперативна ефективност на прехвърлянето на собственост върху имот (1/4)

Резултат за България: **95** до **97,3** от 100 точки
3 града Русе

Как протича процесът на прехвърляне на собственост върху имот в България

Надлежна проверка

Страните и/или нотариусът от тяхно име взаимодействат с различни административни органи като част от процеса на надлежна проверка, като заявяват или получават:

- Удостоверение за липса на тежести от Агенцията по вписванията онлайн, обикновено се предоставя в рамките на три дни
- Информация за фирмените профили на страните и състоянието на несъстоятелност чрез онлайн платформата на Търговския регистър
- Данъчна оценка от общината
- Кадастрална скица от Агенцията по геодезия, картография и кадастръ; възможно е да се поиска онлайн, но трябва да се вземе лично

Нотариален акт

Адвокат и/или нотариус съдействат за съставянето и удостоверяването на нотариалните актове, включително:

- Изготвяне на нотариален акт, което се извършва предимно от нотариуси, а понякога и от адвокати на страните
- Среца на страните в нотариалната кантора за подписване и удостоверяване на нотариалния акт – стъпка, която само нотариусите имат право да извършват
- Купувачът заплаща нотариалната такса, таксата за вписване и общинския данък за прехвърляне в съответствие с данъчната оценка, издадена от общината
- Подаване онлайн на заявление за вписване в Имотния регистър

Вписване

Агенцията по вписванията обработва заявлението и актуализира своите регистри, а купувачът информира общината за прехвърлянето.

- Агенцията по вписванията получава подаденото заявление и предоставя решението на хартия в рамките на законовия срок от три работни дни
- След като решението бъде издадено, купувачът информира общината за прехвърлянето, така че общинският данъчен отдел да актуализира своите регистри

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Столб III: Оперативна ефективност на прехвърлянето на собственост върху имот (2/4)

Столб III: Оперативна ефективност

Време (дни):
9 (Бургас, София) до
11 (Плевен, Варна)

- Разликата във времето, необходимо за прехвърляне на собственост върху имот в българските градове, е малка – между 9 дни в Бургас и София и 11 дни в Плевен и Варна.
- Във всички български градове **нотариусите извършват надлежната проверка за по-малко от една седмица**, след като са получили кадастралната скица и удостоверението за липса на тежести от продавача. Повечето местни служби на кадастъра и имотния регистър издават тези два документа на продавачите в рамките на законовите срокове от три дни за бързата процедура и седем дни за стандартната процедура (повечето предприемачи избират бързата процедура). Единственото изключение е Плевен, където експертите от частния сектор посочват незначителни забавяния при получаването на скицата от службата по кадастъра. Получаването на общинската данъчна оценка отнема от един до два дни в зависимост от общината.
- Изготвянето и заверяването на нотариалните актове отнема един ден** във всички градове, с изключение на Варна, където предприемачите съобщават, че процесът отнема два дни.
- Вписването на собственост върху имот отнема между три дни в Бургас и София и четири дни във всички останали градове.** Вписването на собствеността върху имота в имотния регистър отнема един ден във всички градове с изключение на Пловдив, където отнема два дни. Нотариусът информира общината за продажбата за един до два дни.

Прехвърлянето на собственост върху имот е по-бързо в Бургас и София

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Съълб III: Оперативна ефективност на прехвърлянето на собственост върху имот (3/4)

Съълб III: Оперативна ефективност

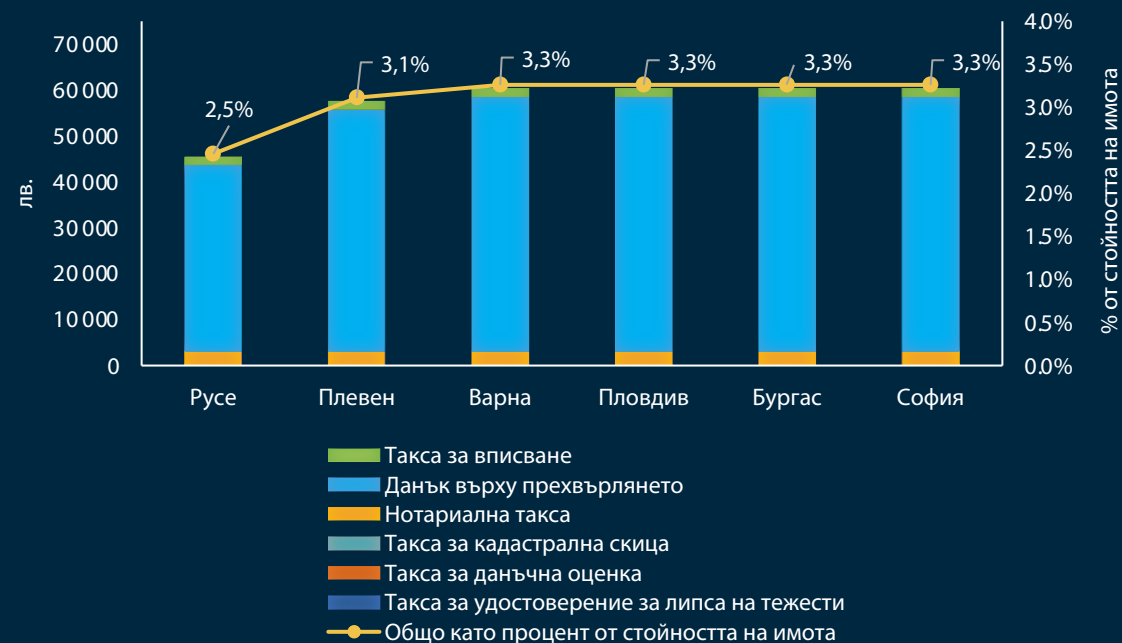
Разходи: **2,5%** от стойността на имота или 45 575 лв. (Русе) до **3,3%** от стойността на имота или 60 407 лв. (София)

- По-голямата част от разходите за прехвърляне на собственост върху имот се състои от **данъка върху прехвърлянето на собствеността върху имота**, който представлява 89% от общите разходи в Русе и 92% от общите разходи във Варна. Данъкът е различен в зависимост от общината: 2,2% от стойността на имота в Русе,* 2,85% в Плевен и 3% в Бургас, Пловдив, София и Варна.
- Нотариалните такси** са вторият по тежест компонент на разходите. Те се регулират на национално ниво и се изчисляват въз основа на променлива тарифа на таксите – възлизат на 2883 лв. за референтната стойност на имота.
- Таксата за вписване** е определена на национално ниво в размер на 0,1% от стойността на имота, което възлиза на 1852 лв. за референтната стойност на имота.
- Другите **такси за надлежна проверка** варират между 75 лв. (Плевен) и 104 лв. (София).

*Русе увеличи ставката на данъка върху прехвърлянето от 2,2 на 2,7% от януари 2024 г. Това не е отразено в данните по-горе, тъй като промяната е извършена след крайната дата за събиране на данни. Дори и да се приложат актуализираните разходи за Русе, Русе ще остане градът с най-нисък данък върху прехвърлянето на собствеността и с най-ниски общи разходи.

Данъкът за прехвърляне на собственост върху имот представлява по-голямата част от разходите и е причина за различието в разходите

Разходи за вписване на прехвърляне на собственост върху имот в българските градове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)
Забележка: лв. = български лев

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Стълб III: Оперативна ефективност на прехвърлянето на собственост върху имот (4/4)

Процент на фирмите, които съобщават, че достъпът до земя е пречка, по региони*

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

*NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели),
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>

- Данните, събрани от проучванията на предприятията, показват, че делът на фирмите, които отчитат достъпа до земя като пречка, е най-висок в Югоизточния регион (включително Бургас) – 8%, а най-нисък в Северозападния регион (включително Плевен) – 3% (вж. картата).
- В цялата страна средно 5% от българските фирми са посочили достъпа до земя като ограничение, което е **най-ниското ниво сред шестте държави в ЕС, включени в сравнителния анализ**.

Процент на фирмите, които съобщават, че достъпът до земя е пречка (средни стойности за страната)

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Области на подобрение за прехвърляне на собственост върху имот (1/2)

Пълна цифровизация и автоматизация на процесите в Имотния регистър и Кадастъра

От 2017 г. насам България е постигнала напредък в това отношение. Нотариусите вече могат да подават онлайн молби за вписване, докато преди няколко години трябваше да отидат лично в службата на Имотния регистър. Въпреки това вътрешната обработка в Имотния регистър все още не е напълно автоматизирана и все още е необходим човешки принос в бек-офиса. Освен това издаването на удостоверение за вписване все още се извършва на хартия. По подобен начин в Кадастъра, въпреки че съществуват цифрови версии, тези документи нямат същата правна сила и все още са необходими подписани хартиени копия. Пълната цифровизация ще повиши ефикасността и сигурността на системата, като същевременно ще спести на нотариусите ежедневно ходене за събиране на документите. В допълнение, осигуряването на възможност за обмен на данни между базите данни на Имотния регистър и Кадастъра ще повиши допълнително ефективността на процеса. Оперативната съвместимост с други ключови административни органи, участващи в процеса, като Търговския регистър и данъчния орган, би увеличила максимално тези ползи.

Няколко държави от ЕС дигитализираха процесите си, като например Дания и Нидерландия, където предприемачите или техните законни представители имат достъп до услугите онлайн и не се нуждаят от отделни взаимодействия с Имотния регистър и Кадастъра поради интегрирането или свързването на базите данни.

Съответни заинтересовани страни: [Агенция по вписванията \(Имотен регистър\)](#); [Агенция по геодезия, картография и кадастр](#); [Министерство на правосъдието](#); [Министерство на регионалното развитие и благоустройството](#)

Гаранции, че всички частни имоти са картографирани

Когато покритието на имотните регистри и кадастралните карти не обхваща 100% от територията, дружествата и физическите лица не могат да получат правна сигурност или увереност по отношение на физическите или юридическите права върху данните, свързани с имотите. В България не всички имоти са картографирани и регистрирани в Агенцията по кадастр. Покритието на картата на недвижимите имоти е стабилно в българските градове, включени в настоящия доклад, но не обхваща цялата територия на страната.

Съответни заинтересовани страни: [Агенция по вписванията \(Имотен регистър\)](#); [Агенция по геодезия, картография и кадастр](#); [Министерство на правосъдието](#); [Министерство на регионалното развитие и благоустройството](#)

Прехвърляне на собственост върху имот в България

Области на подобрение за прехвърляне на собственост върху имот (2/2)

Повишаване на прозрачността чрез предоставяне на цялата необходима информация за сделките с недвижими имоти онлайн, включително списъци с документи, необходими за извършване на сделките с недвижими имоти

Агенцията по вписванията публикува на своя уебсайт тарифите за таксите и стандартите за обслужване на услугите по кадастъра и поземлената регистрация, но не публикува списък с документи за извършване на сделки с недвижими имоти. Наличието на този списък ще позволи по-голяма прозрачност по отношение на информацията, свързана със сделките с недвижими имоти. Важно е информацията да бъде лесно достъпна в удобен за ползване формат. Освен това такъв списък с документи трябва да се преразглежда и актуализира редовно.

Добри практики в тази област съществуват както в Европейския съюз, така и извън него. Например в Литва органите на имотния регистър са публикували на своя уебсайт подробни инструкции и изисквания относно сделките с недвижими имоти. В Норвегия властите са публикували подробни насоки за това как протича процесът на прехвърляне за всеки вид прехвърляне и какви официални формуляри да се използват.

Съответни заинтересовани страни: Агенция по вписванията (Имотен регистър); Министерство на правосъдието

Публикуване на годишни статистически данни за имотните спорове и данни за собствеността, разделени по пол

Публикуването на годишни статистически данни за броя и вида на прехвърлянията, извършени от имотните регистри, може допълнително да засили прозрачността. България публикува статистически данни за броя на прехвърлянията, но би могла да направи още една крачка напред, като събира и публикува статистически данни за имотните спорове и времето, необходимо за решаването им. При възникване на имотни спорове е важно да се гарантира, че те се разглеждат бързо в съдилищата, за да не се стига до постоянно обвързване на ресурсите на гражданите с правната система.

За да наблюдават системата за разрешаване на имотни спорове, някои държави внимателно следят имотните спорове и като минимум публикуват броя на тези спорове, които са били отнесени до съдилищата. В това отношение България би могла да вземе за пример Финландия или Латвия.

Съответни заинтересовани страни: Агенция по вписванията (Имотен регистър); Министерство на правосъдието

4. Свързване към комунални услуги в детайли

4.1 Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):
78,1/100

Стълб II:
Публични
услуги

Резултат:
72,7 до **75,8/100**
4 града Бургас, Пловдив

Стълб III:
Оперативна ефективност

Резултат:
63,6 до **71,1/100**
Пловдив Плевен

Време (дни):	229 (Плевен) до 270 (Пловдив)
Разходи (% от дохода на глава от населението*):	62,2% (Бургас, Пловдив) до 66,8% (София)
Индекс ИСБПС:	2,6 (Бургас, Пловдив) до 4 (Русе, Варна)
Показател ИСППС:	2,6 часа (Бургас, Пловдив) до 6,5 часа (Русе, Варна)
% от годишните загуби от продажби поради прекъсване на електрозахранването:	Няма
% на фирмите, които притежават или използват общи генератори:	4% (Бургас) до 24% (Плевен)

*БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- Регулаторната рамка в областта на електрическата енергия в България е последователна в цялата страна (Стълб I).
- Съществуват различия по отношение на качеството на публичните услуги (Стълб II). Въпреки че всички доставчици на комунални услуги предлагат онлайн платформа за подаване на заявления за присъединяване към мрежата, само в Бургас и Пловдив предприемачите могат да изпълнят онлайн всички стъпки за присъединяване.
- Процесът на присъединяване към електрическата мрежа е стандартизиран и регулиран на национално ниво, въпреки че времето и разходите се различават в зависимост от местоположението (Стълб III).
- Присъединяването към електрическата мрежа е най-бързо в Плевен (229 дни) и най-бавно в Пловдив (270 дни). Сроковете за присъединяване се различават в различните градове поради издаването на местни одобрения и разрешителни за строеж.
- Разходите за присъединяване към електрическата мрежа са най-високи в София (12 378 лв. или 66,8% от дохода на глава от населението), а най-ниски в Бургас и Пловдив (11 516 лв. или 62,2% от дохода на глава от населението). По-високите разходи в София се дължат на малко по-висока техническа такса при подаване на заявление, в допълнение към таксите за присъединяване.
- В Русе и Варна прекъсванията на електрозахранването са по-чести, докато в Бургас и Пловдив клиентите се радват на по-стабилна доставка.

Обща оценка на комуналните услуги за електроснабдяване по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Защо са важни комуналните услуги за електроснабдяване?

- Надеждното електроснабдяване поддържа стопанските дейности и служи като ключов фактор за производството, осъществявано от фирмите.⁴⁵
- Ненадеждните доставки на електрическа енергия оказват отрицателно въздействие върху предприятията и ограничават тяхната дейност, растеж и рентабилност.
- Насоките за устойчив пренос и разпределение, като например инициативите за внедряване на интелигентни измервателни уреди и прилагане на интелигентни мрежови технологии, могат да подобрят ефективното функциониране на мрежовите системи, като намалят разходите и екологичния отпечатък.⁴⁶
- Стандартите за ефективност, механизмите за отчетност, инспекциите и професионалните стандарти могат да гарантират, че дружествата за комунални услуги осигуряват достатъчна и стабилна електрическа енергия.

⁴⁵ Световна банка, 2016 г.

⁴⁶ ОИСР, 2015 г.

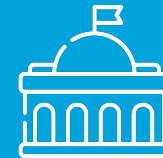
Какво измерва темата за комуналните услуги за електроснабдяване?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за електроснабдяване

- Наредби за ефективна доставка на електрическа енергия и качество на доставките
- Наредби за безопасността на електрическите връзки (напр. квалификация на персонала, изработващ електрически инсталации и извършващ проверки)
- Екологична устойчивост на производството, преноса и разпределението на електрическа енергия

Стълб II: Публични услуги

Качество на управлението и прозрачност при предоставянето на услуги в електроснабдяването

- Мониторинг на надеждността и качеството на услугите за снабдяване с електрическа енергия чрез ключови показатели за ефективност
- Прозрачност относно прекъсванията, тарифите, изискванията за присъединяване, механизмите за подаване на жалби и проучванията на клиентите
- Оперативна съвместимост с други комунални услуги
- Извършване на проверки на електрическите връзки в практиката
- Електронни заявления и плащания

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на предоставянето на услуги в електроснабдяването

- Време, необходимо за присъединяване към електрическата мрежа
- Разходи за присъединяване и доставка на електрическа енергия
- Надеждност на снабдяването с електрическа енергия
- Загуби, дължащи се на прекъсване на електрозахранването (% от годишните продажби)
- Фирми, притежаващи или споделящи генератори

За повече информация, моля, направете справка с Наръчника за методология „Готови за бизнес“: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Неотдавнашни реформи и промени в предоставянето на услуги за електроснабдяване

- **Процесът на присъединяване към електрическата мрежа е опростен** чрез премахване на изискването клиентите да подписват предварителен договор за ново присъединяване с електроразпределителното дружество чрез Наредба № 6 от 24 февруари 2014 г. за присъединяване на производители и потребители на електрическа енергия към преносната и разпределителните мрежи (публикувана в Държавен вестник, бр. 76 от 27 септември 2019 г.).
- **От 2017 г. насам всички електроразпределителни предприятия в България са постигнали напредък в областта на цифровизацията**, въвеждайки онлайн платформи за заявления за присъединяване към мрежите. Някои доставчици на комунални услуги обаче предлагат изцяло онлайн процес на заявление, а други – не.
- През 2022 г. бяха внесени изменения в Закона за енергията от възобновяеми източници **за опростяване на процеса на изграждане на нови енергийни съоръжения**, които произвеждат енергия от възобновяеми източници.

Съответни закони и разпоредби в България

- **Закон за енергетиката и Наредба № 6 от 24 февруари 2014 г.:** определят процеса на присъединяване към електрическата мрежа, включително присъединяването на производители и потребители на електроенергия към преносната и разпределителната мрежа. Законът за енергетиката също така регулира сделките, свързани с производството, вноса, износа, преноса, разпределението и търговията с електрическа енергия. В него се определят и правомощията на държавните органи при определянето на енергийната политика, регулирането и контрола.
- **Закон за енергийната ефективност и Закон за енергията от възобновяеми източници:** уреждат държавната политика и прилагането на мерки, насочени към подобряване на енергийната ефективност при производството, преноса, разпределението и потреблението на енергия, както и към насърчаване на екологичната устойчивост при използването на енергия.
- **Закон за устройство на територията:** определя правилата и процесите за териториално планиране, инвестиционно планиране, строителни дейности и разгръщане на инфраструктурата.

Публични институции и услуги в електроснабдяването

- **Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР)** е регулаторният орган за енергийния сектор. КЕВР има правомощията да наблюдава енергийния пазар, да определя тарифите и да осигурява прозрачност, ефективност и спазване на правните норми.
- **Общините** играят роля в осигуряването на съответствие с плановите за градско развитие, издаването на разрешителни за строеж и проверката или получаването на предварителни одобрения от всички доставчици на комунални услуги, чиито мрежи са засегнати от новото присъединяване към електрическата мрежа. Други доставчици на комунални услуги играят роля в координирането и одобряването на процеса на разгръщане на инфраструктурата при ново присъединяване към електрическата мрежа.
- **Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК)** свиква Държавна приемателна комисия (ДПК), която извършва проверка на обекта след приключване на присъединяването към електрическата мрежа.

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Столб I: Качество на нормативната уредба за електроснабдяване

Резултат за
България
(всички градове): **78,1** от 100 точки

25/25

Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите

- ✓ Регулаторно наблюдение и одобряване на тарифите за електрическа енергия
- ✓ Регулаторен мониторинг на качеството на услугите в областта на електрическата енергия въз основа на стандарти за ефективност

12,5/25

Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството

- ✓ Съвместно планиране и строителство между различни доставчици на комунални услуги, включително разпоредби за общи разрешителни за изкопни работи, съвместни изкопни работи или политики за „еднократно копаене“
- ✗ Липса на финансови механизми за възпиране и стимулиране, насочени към ограничаване на прекъсванията на електроснабдяването

25/25

Безопасност на комуналните връзки

Изисквания, свързани с:

- ✓ Изисквания за професионално сертифициране и квалификация на специалистите, изграждащи електрически инсталации
- ✓ Инспекционни режими, предвидени от закона, за вътрешни и външни електрически инсталации
- ✓ Законово регламентирани режими на отговорност за електрическите връзки

15,6/25

Устойчивост по отношение на околната среда

- ✓ Законово определени екологични стандарти за производство, пренос и разпределение на електрическа енергия
- Екологична устойчивост на използването на електрическа енергия:**
- ✓ Правни изисквания за екологични стандарти при използването на електрическа енергия, за да могат предприятията да преминат към енергийно ефективни практики
 - ✗ Липса на възпиращ или правоприлагащ механизъм, който да гарантира спазването на целите за енергоспестяване от страна на предприятията
- Стимули за предприятията за въвеждане на практики за пестене на енергия:**
- ✓ Финансови стимули за въвеждане на енергоспестяващи практики
 - ✗ Липса на нефинансови стимули за въвеждане на енергийно ефективни практики

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб II: Качество на управлението и прозрачност при предоставянето на услуги за електроснабдяване

Резултат за България: **72,7** до **75,8** от 100 точки
4 града Бургас, Пловдив

15/25

Мониторинг на предлагането на услуги (включително по отношение на равенство между половете и околната среда)

Изисквания, свързани с:

- ✓ Наличие на ключови показатели за ефективност за наблюдение на качеството и надеждността на електроснабдяването
- ✓ Наличие на ключови показатели за ефективност за наблюдение на устойчивостта на доставките на електроенергия
- ✗ Липса на данни, разбити по пол, за проучванията на удовлетвореността на клиентите и жалбите на клиентите

25/25

Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите

- ✓ Наличие на независим механизъм за подаване на жалби
- ✓ Прилагане на практика на пълен режим на инспекции за електрическите връзки

17/25

Наличие на информация и прозрачност

Изисквания, свързани с:

Наличност онлайн на изискванията за присъединяване:

- ✓ Необходими документи
- ✓ Необходими процедури
- ✓ Разходи за присъединяване
- ✗ Предвидени срокове за присъединяване
- ✓ Прозрачност на тарифите и техните настройки
- ✓ Механизми за подаване на жалби и прозрачност на процесите на подаване на жалби
- ✗ Публикуване и обявяване на планирани прекъсвания
- ✗ Онлайн достъпност на ключови показатели за ефективност за наблюдение на екологичната устойчивост на доставките на електроенергия

Бургас, Пловдив:

18,8/25

4 града:

15,6/25

Цифрови услуги и оперативна съвместимост

Електронни функции за присъединяване към електрическата мрежа:

- ✓ Електронни плащания
- ✗ Онлайн проследяване за електронно заявление

Бургас и Пловдив:

- ✓ Електронно заявление

4 града:

- ✗ Електронно заявление

Оперативна съвместимост на ниво комунални услуги:

- ✓ База данни за електроразпределителни мрежи
- ✓ Платформа с информация за планираните дейности по комуналните мрежи
- ✗ Няма обща база данни за мрежовите линии на множество комунални услуги, включително електроснабдяване, водоснабдяване и интернет
- ✗ Няма онлайн система или координационен механизъм за одобряване на разрешения за изкопни работи

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за електроснабдяване (1/5)

Резултат за България: **63,6** до **71,1** от 100 точки
Пловдив Плевен

- Във всички градове, включени в сравнителния анализ, връзка с мощност 180 kVA обикновено се свързва към мрежата за ниско напрежение.
- Клиентът подава заявлението, като изисква техническо проучване от електроразпределителното дружество. След като бъдат получени всички необходими документи и бъдат платени техническите такси, електроразпределителното дружество изпраща становище с условията за присъединяване.
- След като проектът бъде изготвен и одобрен, се получават съгласувателни становища от други доставчици на комунални услуги, чиито мрежи могат да бъдат засегнати от новата връзка: получава се разрешение за строителство/изкопни работи от общината и доставчикът на комуналната услуга завършва строителните дейности по външната връзка. След приключване на строителните работи държавните административни органи извършват проверка на място и издават „разрешение за ползване“ за новоизградената връзка.
- Едва след проверката клиентът може да подпише договор за доставка с избран доставчик от пазара. И накрая, предприятието за комунални услуги разполага със седем дни, за да извърши необходимия „72-часови проби“, с които се гарантира, че електрическите инсталации функционират правилно, да активира електромера и да позволи подаването на електроенергия.

Как протича процесът на присъединяване към мрежата при 180 kVA в България

Заявление за техническо проучване и получаване на становище

- Лично или на уебсайта на предприятието за комунални услуги
- Средно време: 30 дни
- Средна цена: 199 лева

Строителни дейности и проверки на външни ел. връзки

- Електроразпределително дружество или негов подизпълнител
- Средно време: 67 дни
- Средна цена: 11750 лева

Заявление за присъединяване

Дейности по присъединяване

Дейности след присъединяването

Изчакване на изготвянето и одобрението на проекта, както и на всички необходими разрешения и изисквания
Този етап включва: i) одобрение на проекта; ii) разрешения от други доставчици на комунални услуги (съгласуване); и iii) разрешителни за строеж.

- Електроразпределително предприятие, община, други доставчици на комунални услуги
- Средно време: 124 дни
- Без разходи

Дейности след присъединяването
Този етап включва: i) проверка; ii) подписване на договора за доставка; и iii) изпитване и активиране на измервателния уред.

- Тези процедури се провеждат от електроразпределителни предприятия, правителствени административни органи, доставчици
- Средно време: 30 дни
- Без разходи

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

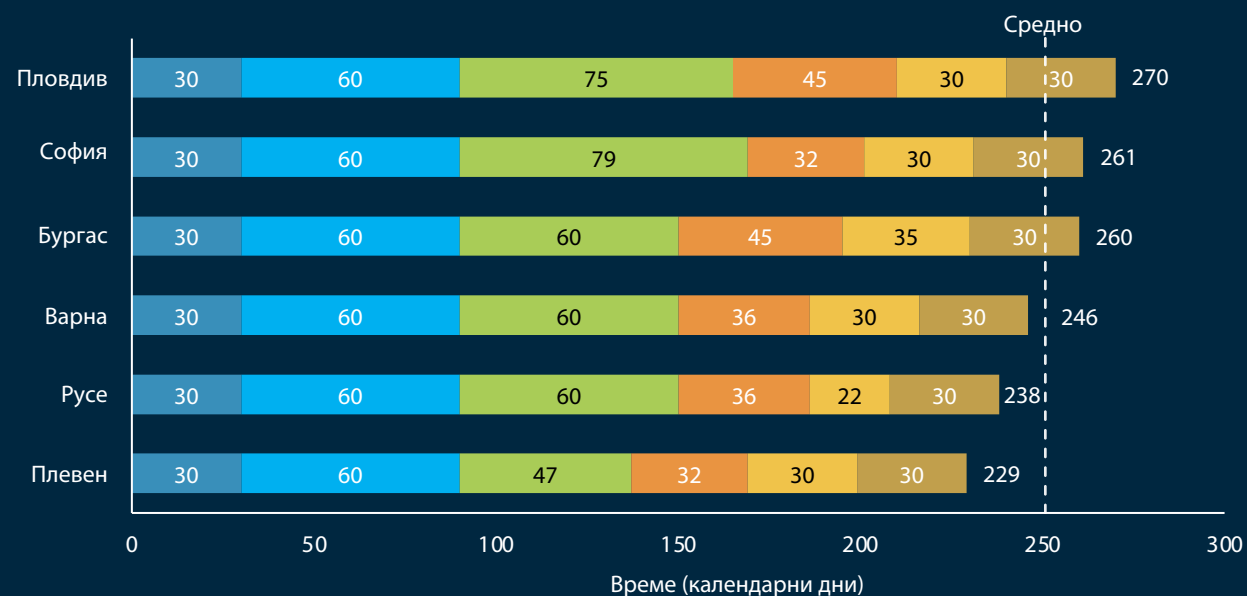
Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за електроснабдяване (2/5)

- Средното време за ново присъединяване към електрическата мрежа в България е 251 дни, като в четири от градовете то е по-дълго от средното за страната.
- Присъединяването към електроснабдителната мрежа е най-бързо в Плевен, където отнема 229 дни, и най-бавно в Пловдив, където отнема 270 дни.
- Разликите във времето в различните места се дължат главно на съгласуване с други доставчици на комунални услуги и строителни разрешителни от общините. Времето, свързано с тези стъпки, варира между 47 дни в Плевен и 79 дни в София.

Присъединяването към електроразпределителната мрежата е с повече от месец по-дълго в Пловдив, отколкото в Плевен

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за електроснабдяване (3/5)

- Регулаторният орган, КЕВР, определя таксите на национално ниво и максималната сума, която доставчиците на комуналните услуги могат да начислят за присъединяване към мрежата.
- Общият размер на таксите включва: i) такса за техническо проучване; ii) фиксирана такса за свързване за 180 kVA до 25 метра; и iii) променлива такса за свързване, определена на 33,33 лв. на метър над 25 метра разстояние от имота до точката на свързване.
- Най-често срещаното разстояние е различно за всяко населено място и варира от 125 метра (Бургас, Плевен и Пловдив) до 150 метра (Русе, София и Варна).
- Разходите за присъединяване са най-ниски в Бургас и Пловдив поради по-ниската такса за кандидатстване (183 лв.) и по-ниската променлива такса за присъединяване (3333 лв.).
- Променливата такса за присъединяване е най-висока в Русе, София и Варна (4166 лв.), тъй като разстоянието до точката на присъединяване е средно по-голямо.

Разходите за присъединяване към мрежата на нова връзка са по-високи във Варна, Русе и София, отколкото в другите оценявани градове

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) Забележка: лв. = български лев

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за електроснабдяване (4/5)

- През 2022 г. предприемачите в България са имали средно по 3,4 прекъсвания, всяко от които е продължило средно почти пет часа.
- В българските градове се наблюдават значителни разлики по отношение на честотата и продължителността на прекъсванията. В Бургас и Пловдив броят на прекъсванията е най-малък (2,6), като средната продължителност е 2,6 часа.
- Клиентите в Русе и Варна са имали най-чести прекъсвания, средно по четири, всяко от които е продължило близо 6,5 часа.

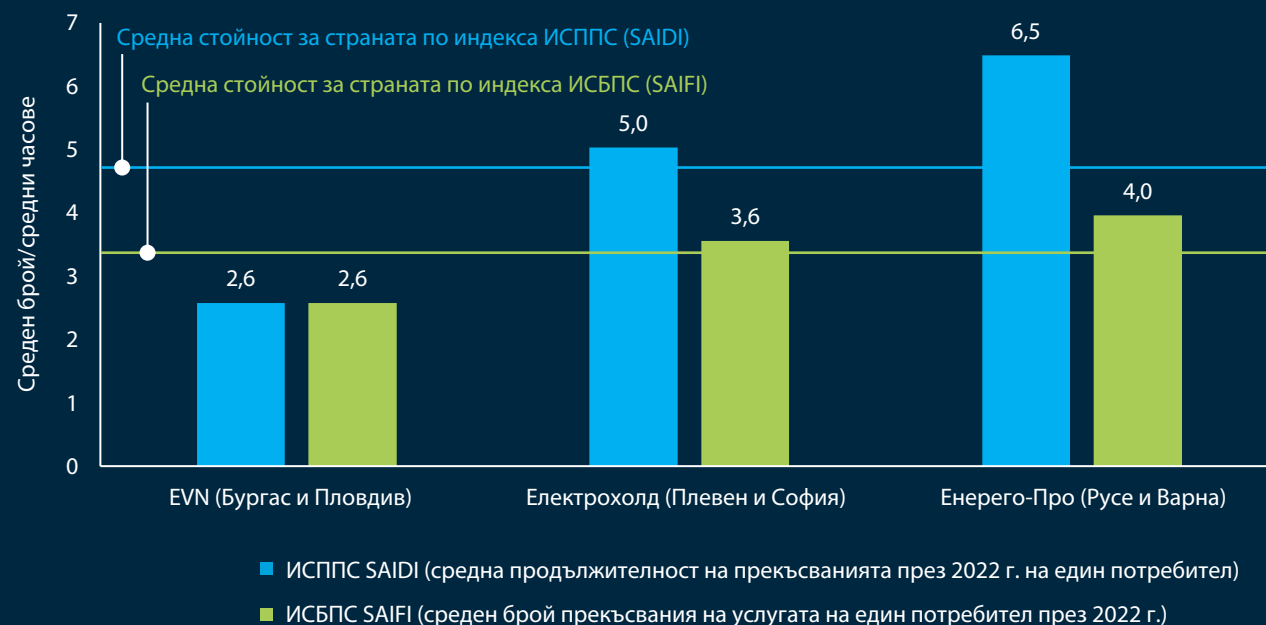

Добри практики в областта на доставките на електроенергия в България:

- Информацията за планираните прекъсвания се публикува на уебсайта на всяко електроразпределително предприятие. Освен това доставчиците на комунални услуги предоставят актуализации в реално време за непланирани прекъсвания.
- В Русе и Варна електроразпределителното предприятие предлага интерактивен телефонен номер за набиране. Когато клиентите се обаждат на този номер, системата автоматично идентифицира местоположението и предоставя информация дали в района има непланирано прекъсване.

Надеждност на електроснабдяването (ИСППС и ИСБПС) през 2022 г.

Докато прекъсванията на електрозахранването са по-чести в Русе и Варна, клиентите в Бургас и Пловдив се радват на по-стабилни доставки

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за електроснабдяване (5/5)

Процент на фирмите, които притежават или използват общ генератор, по региони*

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

*NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели),
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>

- Най-голям е делът на фирмите притежаващи генератор в Северозападния регион (включително Плевен) – 24%, докато най-нисък е делът им в Югоизточния регион (включително Бургас), Североизточния регион (включително Варна) и Южния централен регион (включително Пловдив) – между 4% и 6% (вж. картата).
- В национален мащаб 10% от анкетираните български фирми съобщават, че притежават или ползват общ генератор, което е по-малко от четири от петте други държави-членки на ЕС, обхванати от сравнителния анализ в рамките на ЕС.
- Българските фирми не отчитат загуби в годишните си продажби поради прекъсване на електрозахранването.

Процент на фирмите, които притежават или използват общ генератор (средни стойности за страната)

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Области на подобрение за предоставяне на услуги за електроснабдяване (1/3)

Укрепване на онлайн платформите за подаване на заявления и повишаване на осведомеността за онлайн услугите

Макар че всяко предприятие за комунални услуги е въвело онлайн платформа за рационализиране на заявките за присъединяване, само в Бургас и Пловдив този процес може да бъде завършен изцяло онлайн. В други градове клиентите трябва да посетят обслужващия център на предприятието за комунални услуги, за да представят допълнителни документи. В Русе и Варна клиентите трябва лично да посетят сервизен център, за да получат персонален идентификационен код за проверка на самоличността. Предприятията за комунални услуги биха могли да обмислят въвеждането на електронен подпис за всички онлайн услуги, както е направено в Бургас и Пловдив. Освен това оптимизирането на работата с потребителите и популяризирането на наличието на тези услуги ще подобри ефективността. Също така осигуряването на възможност за онлайн проследяване на всеки етап от присъединяването би повишило прозрачността и би насърчило по-ефективни процеси на кандидатстване с по-малко забавяния.

От друга страна, в България няма онлайн платформи, които да улесняват кандидатстването и сътрудничеството между страните отговорни за изкопни работи. В краткосрочен план българските градове биха имали полза от прилагането на законодателна рамка, въвеждаща съвместно планиране или подхода „dig once“ (стратегия, която минимизира многократното разкопаване на пътища и други инфраструктурни зони) за координиране на проектите за развитие на инфраструктурата. В дългосрочен план България би могла да подобри дейността на доставчиците на комунални услуги чрез въвеждане на цифровизация, която включва:

- i) създаване на обща, споделена база данни за мрежовите линии на множество доставчици на комунални услуги; и
- ii) въвеждане на онлайн система за одобряване на разрешителни за изкопни работи. Тези промени ще рационализират управлението на инфраструктурата, ще улеснят обмена на информация, ще повишат ефективността на координацията и ще подобрят обществената безопасност и качеството на услугите за нови проекти. България би могла допълнително да интегрира тези платформи в обслужване на едно гише. Това ще позволи на доставчиците и разработчиците да заявяват и проследяват проектите си на едно място.

Съответни заинтересовани страни: електроразпределителни предприятия; Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР); общини

Подобряване на надеждността на електроснабдяването и повишаване на прозрачността чрез събиране и публикуване на ключови показатели за надеждност на електроснабдяването

Намаляването на броя и продължителността на прекъсванията на електрозахранването е от решаващо значение за икономиката и обществото. Разбирането на причините, поради които продължителността и честотата на прекъсванията са по-високи в Русе и Варна, е ценно знание, което властите могат да използват за подобряване на надеждността на доставките. Понастоящем в България правната рамка не предвижда финансови механизми за ограничаване на прекъсванията на електроснабдяването, които биха могли да подобрят и надеждността на услугите. Електроразпределителното предприятие е крайното звено във веригата за доставка на електроенергия; много участници играят ключова роля в производството, преноса и разпределението. Данните сочат, че нивата на инвестициите в производството на електроенергия, нивата на тарифите и събираемостта на сметките, оперативната ефективност на комуналните услуги и цялостната регулаторна рамка играят важна роля за определяне на надеждността на доставките.

Освен това регулаторът, КЕВР, събира данни за показателите ИСППС и ИСБПС (SAIDI и SAIFI) от доставчиците на комунални услуги. Тези ключови показатели за ефективност обаче се публикуват само спорадично, а не се споделят систематично с обществеността всяка година. В няколко други държави-членки на ЕС, включително Хърватия и Португалия, регулаторът и предприятието за комунални услуги публикуват тези стойности онлайн. Освен това ключовият показател за устойчивост на електроснабдяването по отношение на околната среда също не е достъпен онлайн. Публикуването на ключови показатели за ефективност в годишен доклад ще увеличи прозрачността и отчетността.

Съответни заинтересовани страни: електроразпределителни предприятия; КЕВР

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Области на подобрение за предоставяне на услуги за електроснабдяване (2/3)

Повишаване на прозрачността и отчетността чрез събиране и публикуване на статистически данни

Изключително важно е агенциите, участващи в процеса на получаване на електроенергия (общини, електроразпределителни дружества, доставчици на електроенергия, различни доставчици на комунални услуги и т.н.), да предоставят публични данни за времето за обработка. Понастоящем на уебсайтовете на доставчиците на комунални услуги в България са достъпни само някои стъпки и техните законово определени срокове, а не действителното средно време, необходимо за осъществяване на ново присъединяване. Публикуването на такива данни ще позволи на инвеститорите да оценят точно времето за чакане. В Австрия регулаторът публикува стандартизиран доклад за качеството на електроенергията – *Kommerzielle Qualität Storm*, който включва междусекторни данни за процеса на присъединяване към електроразпределителната мрежа. Данните се събират ежегодно от доставчиците на комуналните услуги чрез въпросник. Докладът съдържа данни за времето за обработка на заявленията и времето за завършване на присъединяването при различни нива на напрежение, което прави данните лесно сравними за различните градове и доставчици на комунални услуги. Подобен доклад, базиран на статистически данни, би могъл да помогне за оптимизирането на електроенергийния сектор в България – и да помогне на инвеститорите и на доставчиците на комуналните услуги да определят ясни и реалистични очаквания. Предоставянето на данни може да служи и като непряка мярка за отчетност, която да стимулира доставчиците на комунални услуги и публичните административни органи да повишат ефективността си.*

Съответни заинтересовани страни: електроразпределителни предприятия; КЕВР

Оптимизиране на процеса на получаване на разрешителни за строеж и други предварителни одобрения

За присъединяване към електрическата мрежа най-важното разрешение, което трябва да се получи, е разрешението за строеж от съответната община, в допълнение към предварителните одобрения от всички други доставчици на комунални услуги, чиято инфраструктура е засегната от изграждането на мрежата. Получаването им включва представяне на набор от документи, включително проект. Всеки доставчик на комунални услуги разглежда документите поотделно и може да ги върне с коментари за корекции, което води до рестартиране на предвидените срокове за одобрение. По същия начин в разпоредбите за сроковете се посочва, че когато пакетът от документи се връща с коментари за корекция или се изискват допълнителни документи, на общините се дава допълнително време за последващо разглеждане. България би могла да се възползва от две потенциални подобрения на процеса: i) въвеждане на обслужване на едно гише за едновременно представяне на необходимия документ и план на проекта на всички заинтересовани страни; и ii) съкращаване на правната рамка с цел ускоряване на процеса на одобрение на по-малко сложни проекти. Дори когато законовите срокове се спазват, общата продължителност на процеса остава прекомерна. Това показва, че е необходимо да се преразгледат и да се намалят сроковете, определени от закона, особено за обикновени, стандартни присъединявания. Съвременните нормативни актове установяват различни нива на контрол – и следователно различни срокове – за различни нива на сложност. Този подход позволява ускоряване на одобренията за неусложнени присъединявания, което освобождава съответните страни и публичните органи да се съсредоточат върху по-рискови проекти. За да се гарантира безопасността, подходите, основани на риска, трябва да включват цялостна класификация на рисковете.

Съответни заинтересовани страни: електроразпределителни предприятия; други доставчици на комунални услуги; КЕВР; общини

*За повече информация относно Доклада за качеството на електроенергията в Австрия вижте уебсайта на австрийския регулатор на адрес <https://www.e-control.at/marktteilnehmer/erhebungen/erhebungen-zur-qualitaet-der-netzdienstleistung>.

Комунални услуги за електроснабдяване в България

Области на подобрение за предоставяне на услуги за електроснабдяване (3/3)

Замяна на проверката на място с декларация за съответствие

В България Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК) свиква Държавна приемателна комисия (ДПК), която извършва проверка на обекта. По време на проверката ДНСК преглежда документацията, изготвена в хода на строителството, включително проверката на завършените електрически работи. Трябва да присъстват доставчикът на комунални услуги и неговият подизпълнител, собственикът на сградата/имота, фирмата за строителен надзор и други заинтересовани страни, включително представител на общината. След това ДНСК издава „Разрешение за ползване“ за новоизградената връзка, което потвърждава, че дейностите по присъединяване към електрическата мрежа са извършени в съответствие с правилата за безопасност и правните разпоредби.

Гарантирането на безопасността и качеството на свързващите дейности е от решаващо значение. Но има начини това да стане, без да се налагат допълнителни изисквания в контекста на ново присъединяване. България би могла да вземе предвид примерите на други държави членки на ЕС, включително Дания и Германия, където разпоредбите позволяват на отговорния изпълнител да представи декларация, гарантираща качеството и безопасността на инсталациите, без да е необходима инспекция.

Съответни заинтересовани страни: ДНСК; електроразпределителни предприятия; други доставчици на комунални услуги; общини

4.2 Комунални услуги за водоснабдяване в България

Стълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):

87,5/100

Стълб III:
Оперативна
ефективност

Резултат:

46,5 до **53/100**
Варна София

Стълб II:
Публични
услуги

Резултат:

76,4 до **79,5/100**
4 града София, Варна

Време (дни):

121 (София) до **150** (Варна)

Разходи (% от дохода на глава от
населението*):

13,6% (София) до **42,3%** (Плевен)

% от фирмите, които изпитват недостиг
на вода:

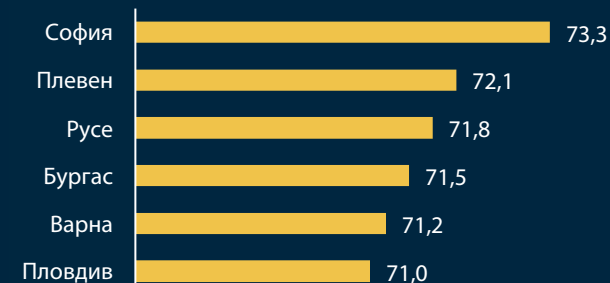
0% (Бургас, Плевен) до **9%** (Варна)

*БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- Регулаторната рамка, която регулира услугите за водоснабдяване, е в съответствие с най-добрите международни практики. Въпреки това България би могла да въведе изисквания и финансови и нефинансови стимули за бизнесите да възприемат практики за пестене на вода, като например инсталиране на водоспестяващи уреди или спазване на цели за пестене на вода (стълб I).
- В цяла България тарифите и определянето на тарифите за вода са прозрачни, налице са ключови показатели за качество, надеждност и устойчивост, а таксите за присъединяване към водоснабдителната мрежа могат да се плащат онлайн. Не е възможно обаче подаването онлайн на заявление за присъединяване към водоснабдителната мрежа. България би могла да подобри прозрачността, като направи публично достояние предвидените стандарти за времето необходимо за присъединяване към водоснабдителната мрежа. Освен това координацията между доставчиците на водоснабдителни комунални услуги може да се подобри чрез въвеждането на онлайн система за координиране на одобренията на разрешенията за изкопни работи. И накрая, всички градове биха могли да въведат онлайн бази данни, позволяващи идентифицирането на съществуващите водоснабдителни мрежи, подобни на тези, които вече се използват в София и Варна (стълб II).
- Присъединяването към водоснабдителната мрежа в България отнема средно 136 дни и струва 6854 лв. Въпреки това инвеститорите се сблъскват с различни срокове за разглеждане и такси за присъединяване в зависимост от това къде се намират (стълб III).
- Сред шестте града, включени в сравнителния анализ, София се отличава с най-бързия процес на присъединяване към водоснабдителната мрежа. Фирмите в София чакат четири месеца (121 дни), за да пуснат връзките си. Във Варна същият процес отнема пет месеца (150 дни).
- София е и градът, в който получаването на връзка за водоснабдяване е най-евтино: свързването в столицата обикновено се извършва от водоснабдителното дружество и струва 2207 лева (заплаща се от дружеството). Същият вид връзка би струвал над три пъти повече в останалата част на страната, където обикновено клиентите наемат и плащат на частен изпълнител за извършване на работата.
- Повечето фирми в страната се възползват от надеждна система за водоснабдяване. Въпреки това 4% от предприятията в страната съобщават, че са имали проблеми с водата. На поднационално ниво този дял е най-висок в Североизточния регион (Варна), където 9% от фирмите заявяват, че се сблъскват с недостиг на вода. Най-нисък е процентът в Северозападния регион (Плевен) и Югоизточния регион (Бургас), където почти няма фирми, които да съобщават за проблеми с водоснабдяването.

Обща оценка на комуналните услуги за водоснабдяване по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Защо са важни комуналните услуги за водоснабдяване?

- Недостатъчното водоснабдяване – поради остаряла инфраструктура, лошо качество на водата и промени в налягането на водата – може да доведе до намаляване на производителността на фирмата, влошаване на състоянието на машините и намаляване на печалбите.⁴⁷
- Добрите регулаторни рамки са от ключово значение за осигуряването на достъпно и висококачествено водоснабдяване.⁴⁸
- Стандартите за ефективност, съчетани със система от стимули, осигуряват ефективно разгръщане на комуналните връзки и адекватно водоснабдяване.⁴⁹

47 Световна банка, 2017 г.

48 ОИСР, 2021 г.

49 Фостер и Рана, 2020 г.

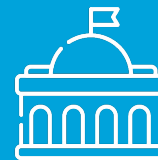
Какво измерва темата за услугите за водоснабдяване?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за водоснабдяване

- Регламенти за ефективно разполагане на водоснабдителните връзки (напр. съвместно използване на инфраструктурата) и качество на доставките
- Екологична устойчивост на предоставянето и използването на услуги за водоснабдяване, включително устойчиви практики за пречистване на отпадъчни води

Стълб II: Публични услуги

Качество на управлението и прозрачност на предоставянето на услуги за водоснабдяване

- Мониторинг на надеждността и устойчивостта на доставките на услуги и безопасността на водоснабдителните връзки
- Прозрачност по отношение на прекъсванията на услугите, тарифите, изискванията за присъединяване и механизмите за подаване на жалби
- Оперативна съвместимост с други комунални услуги (напр. електрооснабдяване) и наличие на електронни приложения и плащания

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на предоставянето на услуги за водоснабдяване

- Време, свързано с присъединяване към водоснабдителната мрежа
- Разходи за присъединяване към водоснабдителната мрежа и услуги
- Надеждност на водоснабдяването

За повече информация, моля, направете справка с *Наръчника за методология „Готови за бизнес“*: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Стълб I: Качество на нормативната уредба за водоснабдяване

Резултат за
България
(всички градове): **87,5** от 100 точки

25/25

Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите

- ✓ Мониторинг на тарифите
- ✓ Мониторинг на качеството на водоснабдителните услуги

25/25

Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството

- ✓ Финансови механизми за възпиране, насочени към ограничаване на прекъсванията на водоснабдяването
- ✓ Изисквания за съвместно планиране и строителство (напр. подхода „dig once“ - стратегия, която цели да минимизира многократното разкопаване на пътища и други инфраструктурни зони)

25/25

Безопасност на комуналните връзки

- ✓ Квалификационни изисквания за специалисти, които извършват водопроводните инсталации
- ✓ Наличие на регламентирани режими на отговорност във връзка с водопроводните връзки
- ✓ Съществуване на регламентирани режими за инспекция на външни водопроводни инсталации
- ✓ Съществуване на регламентирани режими за инспекция на вътрешните водопроводни инсталации

12,5/25

Устойчивост по отношение на околната среда

- ✓ Екологична устойчивост на водоснабдяването
- ✓ Наличие на разпоредби за практики за пестене на вода
- ✓ Наличие на изисквания за устойчиви практики за отпадъчни води
- ✓ Установени правила за повторна употреба на отпадъчни води
- ✗ Съществуване на изисквания към бизнеса да прилагат практики за пестене на вода
- ✗ Наличие на финансови и нефинансови стимули за предприятията за въвеждане на практики за пестене на вода

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Стълб II: Качество на управлението и прозрачност на предоставянето на услуги за водоснабдяване

Резултат за България: **76,4** до **79,5** от 100 точки
4 града София, Варна

15/25

Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)

- ✓ Наличие на ключови показатели за ефективност за наблюдение на качеството и надеждността на водоснабдяването
- ✓ Наличие на ключови показатели за ефективност за наблюдение на устойчивостта
- ✗ Анкетни проучвания на клиентите, разделени по пол

25/25

Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите

- ✓ Наличие на независим механизъм за подаване на жалби
- ✓ Прилагане на практика на пълен режим на инспекция на водопроводните връзки

23,9/25

Наличие на информация и прозрачност

Наличност онлайн на изискванията за присъединяване:

- ✓ Публична достъпност на документите и процедурите, необходими за присъединяване
- ✓ Публична достъпност на разходите за присъединяване
- ✓ Публично обявяване на планирани прекъсвания

Онлайн наличност на:

- ✓ Ключови показатели за мониторинг на екологичната устойчивост на водоснабдяването
- ✓ Тарифи и образуване на тарифите
- ✓ Наличие на механизми за подаване на жалби и прозрачност на процесите на подаване на жалби
- ✗ Публична достъпност на предвидените срокове за присъединяване

4 града:

12,5/25

София,
Варна:

15,6/25

Цифрови услуги и оперативна съвместимост

- ✓ Наличие на електронни плащания за такси за присъединяване
- ✓ Онлайн достъп до информация за планираните работи по водоснабдителните мрежи
- ✓ Съществуване на агенция за координиране на одобренията на разрешение за изкопни работи между всички доставчици на комунални услуги
- ✗ Наличие на онлайн база данни, позволяваща идентифицирането на съществуващите водоснабдителни мрежи (с изключение на София и Варна)
- ✗ Наличие на онлайн система за координиране на одобренията на разрешения за изкопни работи между различните доставчици на комунални услуги
- ✗ Наличие на електронни заявления за присъединяване
- ✗ Наличие на възможност за проследяване на онлайн заявленията

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Съдеб III: Оперативна ефективност на услугите за водоснабдяване (1/4)

Резултат за България: **46,5** до **53** от 100 точки
Варна София

Процесът на присъединяване към водоснабдителната мрежа

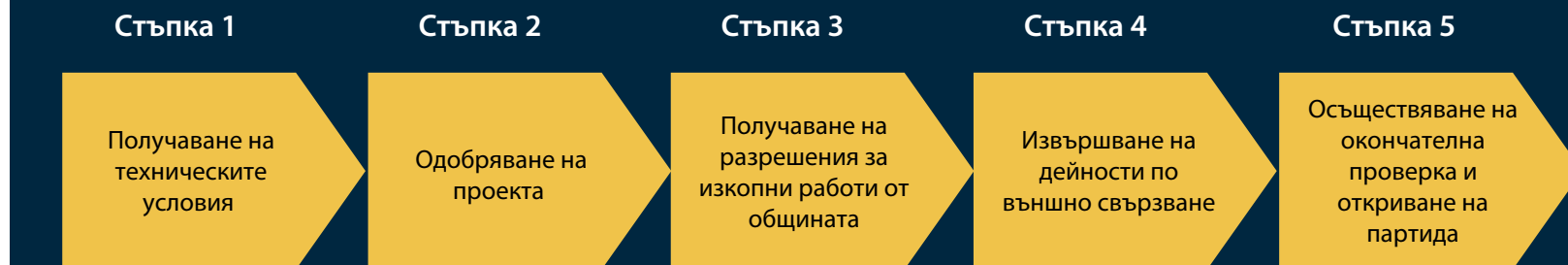
Продължителността на процедурата за присъединяване към водоснабдителната мрежа варира значително в България. Основните заинтересовани страни, участващи в процеса, са на местно ниво: (i) водоснабдителното дружество, което отговаря за проверката на възможността за присъединяване и одобрява проекта; (ii) други оператори на комунални услуги (за електроснабдяване, газоснабдяване, интернет и др.), които трябва да съгласуват присъединяването; (iii) общината, която издава разрешение за изкопни работи и други разрешения, необходими за инсталиране на връзката. В повечето градове водоснабдителните дружества се управляват от общините, с изключение на София, където водоснабдителното дружество („Софийска вода“) е концесионер на ВиК активите.

За да подготвят своя проект, инвеститорите първо подават заявление до водоснабдителното дружество, в което се изискват техническите условия, необходими за присъединяване. Втората стъпка е клиентът да получи одобрение на проекта от доставчика на комунални услуги, както и от всички други мрежови оператори (обикновено това са електроразпределителното дружество, газоразпределителното дружество и телекомуникационният оператор). Последната стъпка преди започване на работата е получаването на разрешение за изкопни работи от общината.

Клиентите имат възможността да възложат дейностите по присъединяването на водоснабдителното дружество или да наемат частен изпълнител.

След приключване на дейностите по свързването и монтирането на измервателния уред се извършва проверка от страна на водоснабдителното дружество (включваща изпитване на водата и проверка на връзката) и се открива нова клиентска партида.

Как протича процесът на присъединяване към водоснабдителната мрежа в България

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за водоснабдяване (2/4)

Присъединяването към водоснабдителната мрежа в България отнема между четири и пет месеца в зависимост от местоположението

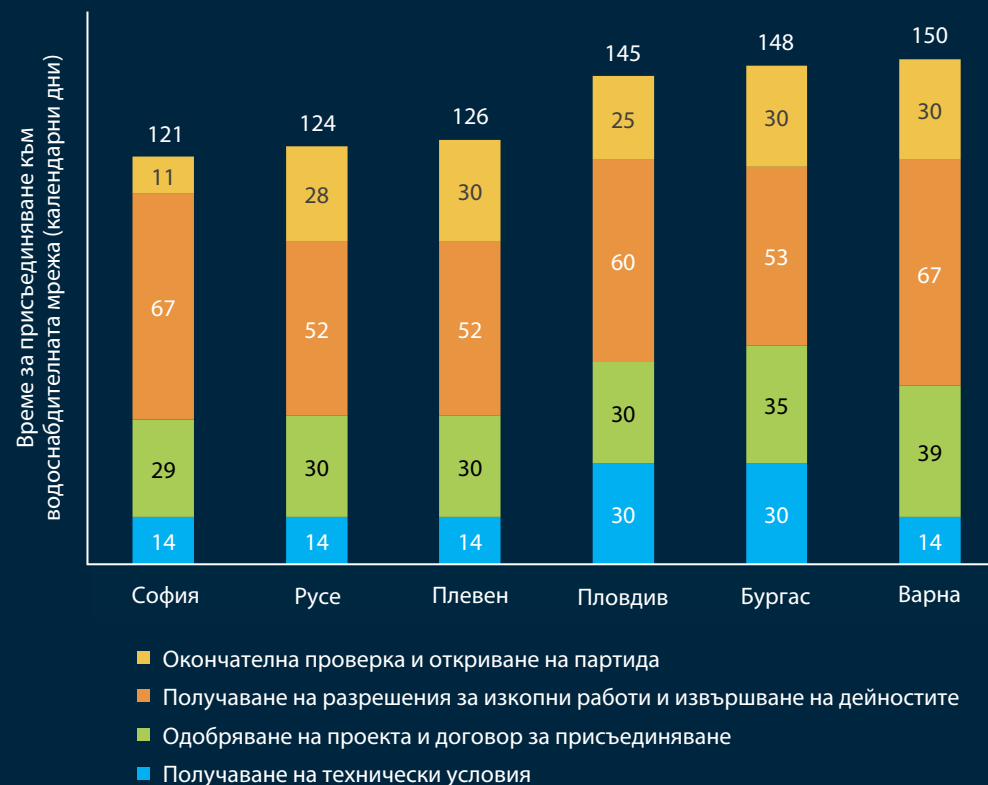
Времето за присъединяване към водоснабдителната мрежа в българските градове варира между 121 дни (в София) и 150 дни (във Варна). Различията се дължат главно на ефективността на водоснабдителните дружества при обработката на заявките за присъединяване. Например получаването на техническите условия от водоснабдителното дружество, което е съществена стъпка за изготвяне на проекта, отнема един месец в Бургас и Пловдив, докато в останалите градове – две седмици. Докато повечето доставчици на комунални услуги разглеждат проектите и издават договор за присъединяване в рамките на един месец, в Бургас и Варна това отнема съответно 35 и 39 дни.

Времето за присъединяване към водоснабдителната мрежа зависи и от това колко бързо общините издават разрешения за изкопни работи. В Русе и Плевен получаването на разрешенията и последващото извършване на дейностите по присъединяване отнема 52 дни. В София и Варна същият процес отнема повече от два месеца.

В България клиентите могат да изберат дали разрешенията да бъдат получени и строителните дейности да бъдат извършени от доставчика на комунални услуги, или от частни изпълнители. Във всички градове, с изключение на София, клиентите обикновено избират втория вариант, защото е по-бърз. В София обаче за разглеждания в настоящото проучване тип присъединяване, клиентите биха разчитали на „Софийска вода“ поради ефективността на дружеството при получаването на разрешения и извършването на строително-монтажните дейности: в столицата това отнема 67 дни, което не е далеч от средния срок за страната от 59 дни. Само ако проектът е особено сложен, клиентите в София сами получават разрешения и наемат изпълнител за извършване на строителните работи, тъй като ползите от гледна точка на времето за изпълнение са по-осезаеми.

Последната стъпка от процеса изисква клиентите да получат окончателна проверка от доставчика на комунални услуги, да се пломбира водомера и да се открие партида за водоснабдяване. В София пломбирането на водомера и откриването на партида се извършва към момента на приключване на строителните работи от страна на водоснабдителното дружество. По този начин продължителността на последния етап в столицата се намалява до 11 дни (времето за получаване на окончателна проверка). В останалите градове последната стъпка може да отнеме до един месец.

Присъединяването към водоснабдителната мрежа е най-бързо в София и най-бавно във Варна

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за водоснабдяване (3/4)

Присъединяването към водоснабдителната мрежа е най-евтино в София

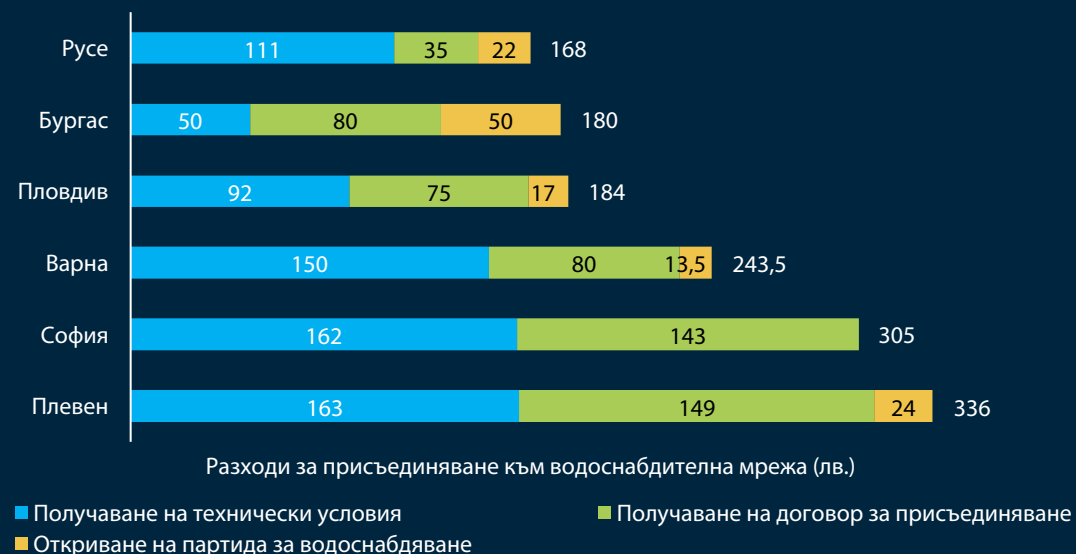
Разходите за присъединяване към водоснабдителната мрежа варират в България, особено между София и останалите градове. Клиентите в столицата обикновено разчитат на „Софийска вода“ да извърши и покрие разходите за присъединителните работи на стойност 2207 лв. В останалите градове клиентите обикновено наемат частен изпълнител на приблизителна цена от 7500 лв.

Освен това клиентите понасят три основни административни разходи, които се определят от всеки доставчик на комунални услуги:

- Получаването на техническите условия струва между 50 лв. в Бургас и 162,80 лв. в Плевен.
- Одобряването на проекта и получаването на договор за присъединяване струва между 35 лв. в Русе и 148,78 лв. в Плевен.
- Откриването на партида за водоснабдяване струва между 13,50 лв. във Варна и 50 лв. в Бургас. В София това е безплатно.

Като цяло, административните такси са по-ниски в Русе (168 лв.) и най-високи в Плевен (336 лв.).

Административните такси за присъединяване към водоснабдителната мрежа в Плевен са два пъти по-големи, отколкото в Русе

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)
Забележка: лв. = български лев

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Стълб III: Оперативна ефективност на услугите за водоснабдяване (4/4)

Що се отнася до надеждността на водоснабдяването, фирмите в Северозападния и Югоизточния регион не изпитват недостиг на вода, но почти една от десет фирми в Североизточния регион изпитва такъв.

Фирмите в три български региона (Северозападен, Югоизточен и Югозападен) не се сблъскват с никакви или с незначителни случаи на недостатъчно водоснабдяване (вж. картата). Ситуацията е различна в Северния централен и Южния централен регион, където 6% от предприятията съобщават за проблеми с водоснабдяването. Съотношението е още по-високо в Североизточния регион (включително Варна). Там надеждността на доставките е проблем за около една от десет фирми (9%).

Процент на фирмите, които изпитват недостиг на вода, по региони*

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

*NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели), <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Области на подобрене за предоставяне на услуги за водоснабдяване (1/2)

Възможност за онлайн заявление за присъединяване към водоснабдителната мрежа

В цяла България клиентите трябва да посетят физически помещенията на съответното водоснабдително дружество, за да подадат заявление за ново присъединяване. Доставчиците на комунални услуги биха могли да улеснят процеса, като предоставят възможност за подаване на заявления онлайн. В краткосрочен план това може да стане, като се позволи на клиентите да подават заявленията си по електронна поща. В по-дългосрочен план от всеки доставчик на водоснабдителни комунални услуги или на национално ниво би могло да се създаде подходяща онлайн платформа за подаване и проследяване на заявления, особено за доставчици на комунални услуги, които са публична собственост. Една национална платформа за публичните комунални услуги би спестила ресурси в сравнение с разработването на собствена платформа от всяко отделно водоснабдително дружество.

Съответни заинтересовани страни: водоснабдителни дружества; национален регулатор на водния сектор – Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР)

Публикуване онлайн на предвидените стандартни срокове за присъединяване към водоснабдителната мрежа

Българските градове биха могли да подобрят нивото на публичните си услуги, като предоставят онлайн предвидените срокове за присъединяване. Това би улеснило клиентите да оценят времето за изпълнение и да планират съответно. Освен това водоснабдителните предприятия биха могли да предложат на клиентите да изберат ускорени услуги. Плевен и София предлагат добри примери за тази част от процеса, свързана с първоначалното заявление за присъединяване към водоснабдителната мрежа. И двата града предлагат ускорени услуги срещу допълнителни такси за първия етап от получаването на техническите условия. В Плевен клиентите могат да изберат седемдневен ускорен срок за изготвяне, а в София – десетдневен. Това е реална алтернатива за клиенти, които се нуждаят от по-кратки срокове за изпълнение на поръчките. Допълнително събраните такси покриват средствата, необходими на доставчиците на комунални услуги за предоставяне на ускорени услуги. Водоснабдителните дружества в Плевен и София публикуват информация за ускорените услуги онлайн, което е важна стъпка да се гарантира, че клиентите са запознати с тази възможност и с начина, по който тя работи.

Съответни заинтересовани страни: водоснабдителни дружества

Внедряване на географска информационна система (ГИС), за идентифициране на съществуващите мрежи за комунални услуги

В годишния си доклад за 2022 г. КЕВР оценява напредъка на водоснабдителните дружества в прилагането на ГИС - база данни за идентифициране на съществуващите водоснабдителни мрежи. КЕВР установява, че във Варна е внедрена такава база данни. Дружеството за комунални услуги „Софийска вода“, което не е оценено в доклада на КЕВР поради специалния си статут на концесионер, също разполага със собствена ГИС. Други градове биха могли да последват примера и да възприемат тази добра практика, която улеснява работата на проектантите при изготвянето на техните проекти за присъединяване.

Съответни заинтересовани страни: водоснабдителни дружества

Комунални услуги за водоснабдяване в България

Области на подобрение за предоставяне на услуги за водоснабдяване (2/2)

Оптимизиране на издаването на разрешителни между доставчиците на комунални услуги и местните власти

За всяко присъединяване към комунална услуга (водоснабдяване, електроснабдяване, газификация и др.) фирмите в България трябва да преминат отделна процедура за съгласуване, която се управлява от съответния доставчик на комуналната услуга. Това означава, че за да получат разрешение за изкопни работи за нова водопроводна връзка, заявителите трябва да получат разрешения от всеки отделен собственик на подземни мрежи (включително например от електроразпределителното дружество). А за да се присъедини същата сграда към електроразпределителната мрежа, инвеститорът ще трябва отново да получи разрешения от всички собственици на мрежи, включително от водоснабдителното дружество. Въвеждането на координационни срещи между доставчиците на комунални услуги и други съответни административни органи, както и премахването на излишните разрешения, би спестило време както на инвеститорите, така и на служителите, отговарящи за издаването на разрешение. По подобен начин въвеждането на онлайн система за координиране на одобренията на общинските разрешителни за изкопни работи между различните доставчици на комунални услуги ще позволи на заявителите да преминат през процеса само веднъж за всички връзки.

Съответни заинтересовани страни: водоснабдителни дружества; общини

Въвеждане на изисквания и стимули за предприятията да прилагат практики за пестене на вода

В повечето аспекти предприемачите в България се радват на регулаторна рамка, която е на нивото на международно признатите добри практики. Независим регулаторен орган контролира тарифите за водоснабдяване, определя стандартите за работа на доставчиците на комунални услуги и установява механизми за финансово възпиране, за да гарантира надеждността на услугите за водоснабдяване. Изискванията и стандартите за качеството на водата, за насърчаване на пестенето на вода и за пречистване на отпадъчните води се определят от закона. Регламентирани са също така изискванията за квалификация на специалистите, работещи в сектора, проверките и режимите на отговорност. Въпреки това, за да се постигне още по-висок стандарт на регулаторната рамка, България би могла да въведе изисквания и стимули за предприятията да прилагат практики за пестене на вода. Примери за това са изискванията към предприятията да се придържат към цели за пестене на вода или да инсталират водоспестяващи уреди. По подобен начин могат да се въведат стимули за предприятията да възприемат добри практики за управление на водите, като например данъчни или тарифни стимули за награждаване на добросъвестни фирми.

Съответна заинтересована страна: национален воден регулатор – Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)

4.3 Услуги за достъп до интернет в България

Стълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):

100/100

Стълб III:
Оперативна
ефективност

Резултат:

72 до **95,5/100**
Плевен София

Стълб II:
Публични
услуги

Резултат (всички градове):

79,4/100

Време (дни):

3 (4 града) до **5** (Бургас, Плевен)

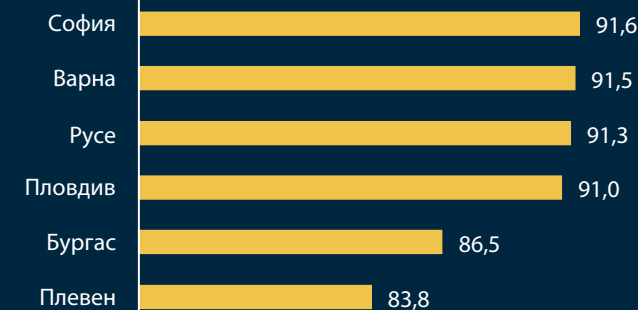
% от фирмите, изпитали
прекъсвания на интернет:

10% (Бургас) до **27%** (Плевен)

Основни констатации

- Качеството на интернет регулациите (Стълб I) и качеството на управлението и прозрачността (Стълб II) са еднакви в цяла България. Разликата в резултатите се дължи на оперативната ефективност на предоставянето на достъп до интернет (Стълб III), като има разлики във времето за изчакване за получаване на достъп до интернет и различни нива на прекъсване на достъпа до интернет.
- В съответствие с добрите международни практики Комисията за регулиране на съобщенията (КРС) в България контролира тарифите за свързаност на едро. Компетентните органи могат също така да инициират разследвания за антиконкурентни практики.
- Регулаторната рамка на България предвижда разпоредби за съвместно планиране и строителство (подхода "dig once", който цели да минимизира многократното разкопаване на пътища и други инфраструктурни зони) и за съвместно ползване на инфраструктурата. Съществуват и разпоредби за безопасност и опазване на околната среда.
- В България е възможно да се провери онлайн дали интернет доставчикът (ИД) има покритие на адреса на клиента. Възможно е също така онлайн да се подаде и проследи заявлението за нова интернет връзка.
- Онлайн платформата „Единна информационна точка“ има потенциала да рационализира процеса на разгръщане на телекомуникационни мрежи и инфраструктура.
- Интернет доставчиците в България публикуват онлайн планираните прекъсвания – други показатели за ефективността на предоставянето на услуги също са публично достъпни.
- Времето, необходимо за получаване на достъп до интернет, е сходно в оценяваните градове – от три дни във Варна, Пловдив, Русе, и София и до пет дни в Бургас и Плевен.
- В цялата страна 15% от българските фирми съобщават, че са имали смущения в достъпа до интернет. Съобщените смущения обаче варират в зависимост от региона. Само 10% от фирмите съобщават за смущения в Югоизточния регион (включително Бургас), докато 27% от фирмите съобщават за такива в Северозападния регион (включително Плевен).

Обща оценка на услугата за достъп до интернет по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Услуги за достъп до интернет в България

Защо е важна услугата за достъп до интернет?

- Интернет подпомага стопанските дейности и се използва като производствен фактор от фирмите.⁵⁰
- Ненадеждните мрежи и високите разходи за създаване на широколентова връзка могат да попречат на фирмите да възприемат и модернизират цифровите технологии в своите стопански операции.
- Добрите регулаторни рамки са от ключово значение за предоставянето на достъпни и висококачествени интернет услуги. Също така, улесняването на навременния достъп до такива услуги на разумна цена и по устойчив за околната среда начин е от съществено значение за икономическия растеж.⁵¹
- Стандартите за ефективност, съчетани със система от стимули, принуждават интернет доставчиците (ИД) да осигурят адекватно предлагане на услуга за високоскоростен широколентов достъп до интернет.⁵²

⁵⁰ Световна банка, 2016 г.

⁵¹ Световна банка, 2017 г.

⁵² Фостър и Рана, 2020 г.

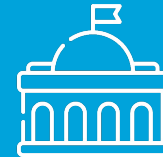
Какво измерва темата за услуги за достъп до интернет?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за достъп до интернет

- Регламенти за ефективно разгръщане на достъпа до интернет (напр. споделяне на инфраструктурата) и качество на достъпа
- Регламенти за безопасността на услугите за достъп до интернет (напр. киберсигурност)
- Екологична устойчивост на предоставянето и използването на услуги за достъп до интернет

Стълб II: Публични услуги

Качество на управлението и прозрачност при предоставянето на услуги за достъп до интернет

- Мониторинг на надеждността и устойчивостта на предоставянето на услуги и безопасността на достъпа до интернет в практиката
- Прозрачност по отношение на прекъсванията на услугите, тарифите, изискванията за свързване, механизмите за подаване на жалби и обслужването на клиентите
- Оперативна съвместимост с други доставчици на комунални услуги (напр. електроразпределение)
- Наличие на електронни заявления и плащания

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на предоставянето на услуги за достъп до интернет

- Срок за получаване на достъп до интернет
- Разходи за достъп до интернет и обслужване*
- Надеждност на доставката на достъп до интернет (напр. прекъсване на услугата за достъп до интернет)

*Разходите за инсталиране не се отнасят до достъпа до интернет в ЕС, тъй като те са включени като част от плановете за лоялност, които са обичайна практика в региона. Не беше възможно да се съберат надеждни данни за месечните такси за обслужване.

За повече информация, моля, направете справка с *Наръчника за методология „Готови за бизнес“*: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Услуги за достъп до интернет в България

Столб I: Качество на нормативната уредба за достъп до интернет (1/2)

Резултат за България (всички градове): **100** от 100 точки

Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите и механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството

25/25

Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите

- ✓ Наблюдение на тарифите за достъп до интернет: регулаторната агенция КРС следи за тарифите за свързаност на едро. Компетентните органи могат също така да започват разследвания и да определят глоби за антиконкурентни практики.
- ✓ Наблюдение на качеството на услугите за достъп до интернет: КРС установява и следи за спазването на стандартите за ефективност, за да гарантира надеждността и качеството на услугите за достъп до интернет

40/40

Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството

- ✓ Разпоредби в регулаторната рамка, изискващи съвместно планиране и строителство (т.е. съвместни изкопни работи или подхода „dig once“)
- ✓ Правни разпоредби, изискващи от операторите, притежаващи пасивна или активна инфраструктура, да споделят достъпа до последната миля
- ✓ Правни разпоредби, гарантиращи равен достъп до инфраструктурата, собственост на държавата
- ✓ Правни разпоредби, установяващи права на преминаване за доставчиците на услуги за цифрова инфраструктура
- ✓ Регулаторна рамка, позволяваща партньорства за споделяне на инфраструктура
- ✓ Правни разпоредби за определяне на срокове за субектите, участващи в изграждането на нова цифрова инфраструктура
- ✓ Регулаторната рамка предвижда финансови възпиращи мерки (напр. санкции, плащани от доставчика на услуги за достъп до интернет, или компенсации, плащани на клиентите) и механизми за стимулиране, насочени към ограничаване на прекъсванията или забавянията на услугите за достъп до интернет

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Услуги за достъп до интернет в България

Столб I: Качество на нормативната уредба за достъп до интернет (2/2)

Резултат за
България
(всички градове): **100** от 100 точки

Безопасност на комуналните връзки и екологична устойчивост

25/25

Безопасност на комуналните връзки

- ✓ Регулаторната рамка установява отговорност и законно право на обезщетение за нарушения на защитата на личните данни, както и ясни разпоредби за докладване на инциденти, свързани с нарушения на сигурността на данните
- ✓ Държавната агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ), която отговаря за координацията на киберсигурността на национално ниво, изготвя стратегии за оценка на риска, одити на киберсигурността, тренировки, учения или обучения и прилага закони и разпоредби за киберсигурността
- ✓ Нормативната уредба установява минимални защити за киберсигурност или налага минимални стандарти за киберсигурност и предпазни мерки за киберсигурност, както и определя начина на действие за реакция при инциденти в случай на голяма кибератака или компрометиране на наличността на услугата

10/10

Устойчивост по отношение на околната среда

- ✓ Задължително екологично отчитане или стандарти за оповестяване на цифровата свързаност и инфраструктурата за данни. Примери за екологични стандарти са емисиите на парникови газове, ISO 50001 или ITU-TL1332.
- ✓ Национални цели за емисиите или енергийната ефективност на електронните съобщителни мрежи и инфраструктурата за данни, като например ефективност на потреблението на енергия, използване на възобновяема енергия или коефициент на енергийна ефективност (COP)

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Услуги за достъп до интернет в България

Стълб II: Качество на управлението и прозрачност при предоставянето на услуги за достъп до интернет (1/3)

Резултат за
България
(всички градове):

79,4 от
100 точки

Цифрови услуги и оперативна съвместимост

6,3/6,3

Електронни заявления за достъп до интернет

- ✓ Наличие на електронно заявление и онлайн проследяване на заявлението за новите търговски свързвания за достъп до интернет

6,3/6,3

База данни за инфраструктурата и платформа с планирани строителни дейности

- ✓ База данни за инфраструктурата за идентифициране на мрежите за достъп до интернет на доставчиците на услуги и споделена база данни за мрежовите линии на множество доставчици на комунални услуги, включително електроснабдяване, водоснабдяване и достъп до интернет
- ✓ Онлайн достъп до информация за планираните дейности по комуналните мрежи

6,3/6,3

Електронни плащания

- ✓ Наличие на електронно плащане за достъп до интернет и месечни такси за услуги

3,1/6,3

Координационни механизми за разрешения за изкопни работи

- ✓ Общинските власти във всеки град имат координираща роля, за да улеснят сътрудничеството между субектите при подаване на заявления за разрешения за изкопни работи и одобрения
- ✗ Липса на онлайн система за координиране на одобренията на разрешения за изкопни работи между различните доставчици на комунални услуги

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Услуги за достъп до интернет в България

Стълб II: Качество на управлението и прозрачност при предоставянето на услуги за достъп до интернет (2/3)

Резултат за
България
(всички градове): **79,4** от
100 точки

Наличие на информация и прозрачност

5/5

Прозрачност на изискванията за свързване

- ✓ Публикуване на изискванията за свързване за високоскоростен широколентов достъп до интернет, включително необходимите документи, процедури, разходи за свързване и срокове за свързване

5/5

Прозрачност на планираните прекъсвания

- ✓ Публикуване и обявяване на планирани прекъсвания на интернет

5/5

Прозрачност на показателите за качество на услугите

- ✓ Наличност онлайн на ключови показатели за ефективност, с които се следи надеждността и качеството на доставките на достъп до интернет

0/5

Прозрачност на тарифите и техните настройки

- ✗ Въпреки че месечните такси за достъп до интернет са налични онлайн и промените в тарифите се съобщават на обществеността, формулите за определяне на тарифните нива не се публикуват онлайн или в сметките на клиентите

5/5

Прозрачност на процесите за подаване на жалби

- ✓ Наличен е механизъм за подаване на жалби за докладване на проблеми при предоставянето на услуги за достъп до интернет. Този механизъм съществува в рамките на доставчиците на услуги за достъп до интернет както и независимо от тях, за да ескалира жалбите
- ✓ Информацията, която е достъпна онлайн, за да насочи клиентите към подаване на жалба, включва: организацията, която отговаря за управлението на жалбите, документите, необходими за подаване на жалба, критериите на механизма за подаване на жалби и стъпките, необходими за подаване на жалба

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Услуги за достъп до интернет в България

Стълб II: Качество на управлението и прозрачност при предоставянето на услуги за достъп до интернет (3/3)

Резултат за
България
(всички градове): **79,4** от 100 точки

Мониторинг на предоставянето на услуги и прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите

12,5/12,5

Мониторинг на надеждността и качеството на доставките на достъп до интернет

- ✓ Въведени ключови показатели за ефективност (KPI) за надеждността и качеството на доставките на достъп до интернет
 - Скорост на изтегляне/качване
 - Закъснение
 - Пропускателна способност
 - Джитер
 - Време за възстановяване

0/12,5

Мониторинг на достъпа на жените предприемачи до комунални услуги

- ✗ Интернет доставчиците в България не провеждат проучвания сред клиентите, разделени по пол, за да измерят качеството на услугите, предоставяни от доставчика на комунални услуги, от гледна точка на предприятията, притежавани от жени:
 - Пол на лицето, отговарящо на проучването за удовлетвореността на потребителите
 - Пол на лицето, което подава жалба, свързана с качеството, надеждността и доставките на комуналните услуги

12,5/12,5

Протоколи за киберсигурност в практиката

- ✓ Протоколи за киберсигурност, прилагани в практиката, като например:
 - Нарушения на киберсигурността, докладвани от агенцията за киберсигурност на частния сектор
 - Екипи за реагиране при компютърни инциденти или екипи за готовност за действие при компютърни инциденти реагират на докладвани кибератаки или нарушения на киберсигурността
 - Провеждат се практически тренировки, обучения или учения за реагиране при инциденти в областта на киберсигурността, за да се тестват възможностите за предотвратяване, откриване, реагиране и/или възстановяване след кибератаки или нарушения на киберсигурността
 - Одити за киберсигурност, извършвани за оператори на критична инфраструктура с цел откриване на уязвимости и препоръчване или налагане на коригиращи действия за предотвратяване на кибератаки или нарушения на киберсигурността

12,5/12,5

Независим механизъм за подаване на жалби

- ✓ Независим механизъм за подаване на жалби: механизмът за спазване на правилата е независим от доставчиците на услуги за достъп до интернет, за да могат да се ескалират жалбите

✓ Аспекти в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са в съответствие с международно признати добри практики

Услуги за достъп до интернет в България

Стълб III: Оперативна ефективност на предоставянето на услуги за достъп до интернет (1/3)

Резултат за България: **72** до **95,5** от 100 точки
Плевен София

Как протича процесът на свързване за достъп до интернет в България

Стъпка 1

В България първата стъпка за получаване на нова връзка за достъп до интернет като собственик на малко предприятие е да се обадите на денонощния център за обслужване на клиенти на доставчика на достъп до интернет или да отидете лично в офис, за да подадете заявление. Възможно е също така да изпратите онлайн запитване/искане или да разговаряте в реално време с представител на отдела за обслужване на клиенти.

Клиентите могат да проверят покритието за свързване на адреса, като го въведат в специален интерфейс на уебсайтовете на доставчиците на услуги за достъп до интернет. На средните и по-големите предприятия ще бъде назначен акаунт мениджър, който може да адаптира предлаганите услуги към нуждите на предприятието.

Стъпка 2

Втората стъпка включва проверка от страна на доставчика на услуга за достъп до интернет на покритието на заявения адрес и подготовка на договора. В зависимост от местоположението този процес обикновено отнема един или два дни от момента на подаване на заявлението.

В най-простите случаи, когато има покритие и свързването е лесно (например в сградата вече има монтирана разклонителна кутия на доставчика), доставчикът на услуги за достъп до интернет се договаря с клиента за дата, на която да изпрати технически екип, който да извърши инсталацията, която в този случай обикновено е просто свързване.

Стъпка 3

Третата стъпка е физическата инсталация, която в този случай отнема по-малко от един ден.

Ако сградата вече е окабелена за свързване с интернет и е подписан договор (най-често срокът на договора е 24 месеца), инсталирането е безплатно. Ако клиентът реши да не използва план за лоялност, обикновено има такси за инсталиране и активиране. Например Vivacom в град София начислява такса за инсталиране между 18 и 20 лева; обичайната практика обаче е да се сключи срочен договор.

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Услуги за достъп до интернет в България

Стълб III: Оперативна ефективност на предоставянето на услуги за достъп до интернет (2/3)

Време: 3 до 5 дни

Време (дни) за получаване на връзка за достъп до интернет в България

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

- Времето, необходимо за получаване на връзка за достъп до интернет, е сходно в цялата страна и варира от три дни в четирите града до пет дни в Бургас и Плевен.
- Респондентите от частния сектор съобщават, че по-дългото време в Бургас и Плевен може да се обясни с по-ниското ниво на конкуренция поради по-малкия брой интернет доставчици, предлагащи услугата.
- Въпреки това в повечето български градове свързването за достъп до интернет е по-бързо, отколкото в други градове от петте други икономики в Европейския съюз в сравнителния анализ.

Средно време (дни) за получаване на връзка за достъп до интернет (средни стойности за страната)

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Услуги за достъп до интернет в България

Стълб III: Оперативна ефективност на предоставянето на услуги за достъп до интернет (3/3)

Процент на фирмите, претърпели смущения в достъпа до интернет, по региони*

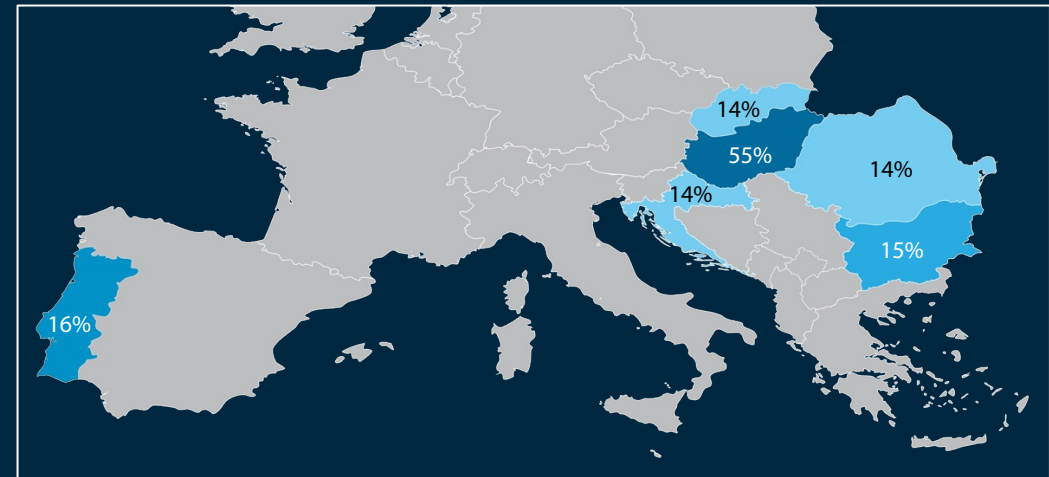

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

*NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели),
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>

- Като цяло 15% от българските фирми съобщават, че са имали смущения в достъпа до интернет, докато в Югоизточния регион (включително Бургас) този дял е само 10%.
- В Северозападния регион (Плевен) 27% от фирмите съобщават, че са имали смущения в достъпа до интернет.
- Повечето от останалите региони в България съответстват на отчетените проценти от петте други икономики, включени в сравнителния анализ в рамките на ЕС, с изключение на Унгария, където 55% от фирмите съобщават, че са имали прекъсвания на интернет услугите.

Процент на фирмите, които изпитват смущения в достъпа до интернет (средни стойности за страната)

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

5. Разрешаване на спорове в детайли

Разрешаване на спорове в България

Стълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):

74,1/100

Стълб III:
Лекота
на разрешаване на
търговски спорове

Резултат:

73,5 до **83,1/100**
Плевен Бургас

Стълб II:
Публични
услуги

Резултат:

56,3 до **64,6/100**
Бургас Пловдив, София

Време (дни):

Съдебни производства: **300** (Плевен, Русе) до **724** (София)

Изпълнение на съдебно решение: **20** (Плевен) до **37** (София)

Разходи (% от
цената на иска*):

Съдебни производства: **16,52%** (всички градове)

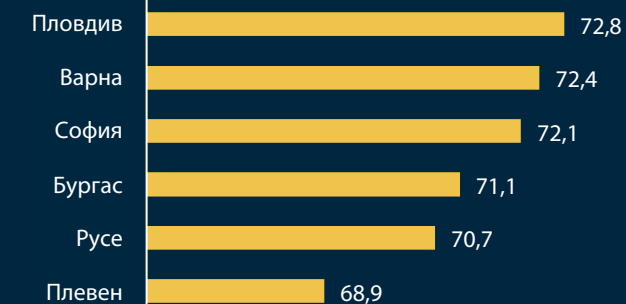
Принудително изпълнение на съдебно решение: **2,7%** (всички градове)

*При цена на иска от 370 451 лева, равняваща се на 20 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- Регулаторната рамка за разрешаване на спорове в България се прилага еднакво в цялата страна (Стълб I). Българските градове прилагат всички международни добри практики за интегритет в съдебната система. Страната разполага с добре развита регулаторна рамка за търговския арбитраж, докато за търговската медиация би било полезно да се възприемат допълнителни международни добри практики.
- Съществуват различия на поднационално ниво в прилагането и наличието на публични услуги, използвани за разрешаване на спорове (Стълб II). Във Варна, Пловдив и София има отделни търговски отделения в рамките на съществуващите окръжни съдилища. В останалите градове съдиите разглеждат комбинация от граждански и търговски дела. При поискване от някоя от страните се провеждат виртуални заседания по спешни въпроси в Плевен, Пловдив, Русе и София.
- Времето за водене на съдебни дела е различно в различните части на страната: то е най-дълго в по-големите градове като София и Пловдив, главно поради по-голямата натовареност и сложност на делата в съответните окръжни съдилища, което оказва влияние върху графика на съдиите (Стълб III). Окръжните съдилища в Плевен и Русе са най-бързите сред съдилищата в оценените градове.
- Разходите за съдебни спорове са еднакви в цялата страна (Стълб III). Съдебните такси са регулирани на национално ниво. Повечето адвокати начисляват хонорари в съответствие с национално приложима наредба.

Общ резултат за разрешаване на спорове по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)
*Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Разрешаване на спорове в България

Защо е важно разрешаването на спорове?

- За развитието на частния сектор са необходими силни съдебни системи и ефективни процедури за разрешаване на спорове.
- Когато съдилищата приключват процесите по разрешаване на спорове своевременно и по икономически ефективен начин, предприятията вземат повече заеми и инвестират повече.⁵³
- Надеждността на съдебната система е също толкова важна: силните съдебни системи привличат повече инвеститори и разширяват бизнеса.⁵⁴

⁵³ Моро, Мареш и Ферандо. 2018 г.; Кутрумпис и Равасан, 2020 г. .

⁵⁴ Световна банка, 2004 г.; Стаатс и Биглейзър, 2011 г.; Световна банка, 2019 г.

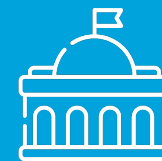
Какво оценява темата за разрешаване на спорове?

Съдеб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба за разрешаване на спорове

- Срокове за основните процесуални стъпки при търговски спорове
- Наличие на подготвително съдебно заседание, неписъствено решение и стандарти при спорове, свързани с околната среда
- Отвод на съдиите и кодекс за етично поведение на съдиите и съдебни изпълнители
- Достъп до арбитраж, независимост и безпристрастност на арбитражите и медиаторите

Съдеб II: Публични услуги

Публични услуги за разрешаване на спорове

- Организационна структура на съдилищата и механизми за контрол в подкрепа на интегритета в съдебната система
- Цифровизация на воденето на делата и комуникацията със съдилищата
- Публикуване на съдебни решения и информация за състава и работата на съдилищата
- Публични услуги за арбитраж и медиация

Съдеб III: Лекота на разрешаване на търговски спорове

Оперативна ефективност и надеждност на съдебните и арбитражните процеси

- Време и разходи за съдебни производства (първа инстанция, медиация и процедури по въззивно обжалване)
- Време и разходи за принудително изпълнение на окончателно вътрешноправно решение
- Време и разходи за арбитражна процедура
- Време и разходи за признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения и чуждестранни арбитражни решения

За повече информация, моля, направете справка с Наръчника за методология „Готови за бизнес“: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Разрешаване на спорове в България

Скорошни реформи и промени в разрешаването на спорове

- С **измененията на Гражданския процесуален кодекс** (ДВ, бр. 86/2017 г.) беше въведена правна рамка, която позволява, *inter alia*, провеждането на електронни публични търгове на недвижимо и движимо имущество като алтернатива на публичната продажба.
- С **измененията на Закона за съдебната власт** (ДВ, бр. 86/2020 г.) беше въведена правната рамка за създаването на Информационната система на съдебното изпълнение. Министерство на правосъдието поддържа системата и изисква от правоприлагащите органи да споделят, наред с другото, данни относно постъпилите и приключените дела.
- С **измененията на Гражданския процесуален кодекс** (ДВ, бр. 98/2020 г.) се разрешава използването на видеоконференции в изключителни случаи, а с последващи изменения (ДВ, бр. 110/2020 г.), в сила от 30 юни 2021 г., се въвежда новата **Глава 11а**, регламентираща електронните услуги, като например електронно плащане на такси и електронно издаване на съдебни решения.
- С **Наредба №Н-1** от 17 януари 2022 г. (ДВ, бр. 7 от 2022 г.) Информационната система на съдебното изпълнение стана публично достъпна, като се осигури централизиран електронен достъп до данните за изпълнителните производства.
- С **Наредба №Н-3** от 6 април 2023 г. за воденето, съхраняването и достъпа до информационната система за единна входна точка за запорите (www.zapori.mjs.bg) се създават онлайн платформа и процедура за електронни публични продажби. Наредбата е в сила от 20 юли 2023 г.

Предстоящи реформи

- С **измененията на Гражданския процесуален кодекс** (ДВ, бр. 11/2023 г.) се предвижда издаването на заповеди за изпълнение и изпълнителни листове в електронен вид. Бе предвидено измененията да влязат в сила на 1 юли 2024 г., но влизането им в сила бе отложено за 01 юли 2025 г. (ДВ, бр. 67/09.08.2024).

Разрешаване на спорове в България

Приложимо законодателство и основни заинтересовани страни

Приложими закони и подзаконови актове в България

- **Граждански процесуален кодекс:** урежда правилата на гражданския процес в България.
- **Закон за международния търговски арбитраж:** урежда международни и вътрешни арбитражни процедури със седалище на арбитража в България.
- **Закон за частните съдебни изпълнители:** определя правилата за поведение на частните съдебни изпълнители.
- **Закон за съдебната власт:** урежда организацията и принципите на дейността на органите и персонала на съдебната система.
- **Закон за медиацията:** урежда процедурите по медиация в България като алтернативен начин за разрешаване на правни спорове.
- **Закон за опазване на околната среда:** урежда опазването на околната среда и правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физическите лица в областта на опазването на околната среда.

Публични институции и услуги за разрешаване на спорове

- **Окръжните съдилища** са оправомощени да разглеждат търговски дела, с цена на иска над 25 000 лв. във всички градове с изключение на София, където компетентният съд се нарича Софийски градски съд.
- В окръжните съдилища в София, Пловдив и Варна има **специализирани търговски отделения**.
- **Арбитражната институция** е Арбитражният съд при Българската търговско-промишлена палата в София.
- **Съдебните изпълнители** (СИ) представляват както държавни съдебни изпълнители, действащи съгласно Закона за съдебната власт, така и частни съдебни изпълнители, действащи съгласно Закона за частните съдебни изпълнители.
- Медиацията се извършва от **съдебни медиатори и частни медиатори**.
- **Единният портал за електронно правосъдие** (ecase.justice.bg) е електронна база данни за съдебните дела, достъпна за всички съдилища. Порталът позволява достъп до основна информация за всички съдебни дела.

Разрешаване на спорове в България

Столб I: Качество на нормативната уредба за разрешаване на спорове (1/2)

Резултат за
България
(всички градове): **74,1** от 100 точки

Съдебни производства

Процедурна сигурност

- ✓ Срок за подаване на отговор на искова молба
- ✓ Срок за постановяване на съдебно решение от съдията
- ✓ Срок за изготвяне на експертно становище
- ✓ Срок за допускане на нови доказателства
- ✗ Липса на срок за връчване на искова молба на ответника
- ✗ Максималният брой отлагания не е регламентиран

Съдебен интегритет

- ✓ Съдиите са длъжни да си направят самоотвод в случай на конфликт на интереси
- ✓ Страните имат право да оспорват безпристрастността или независимостта на съдиите
- ✓ Съдиите са длъжни да декларират публично имуществото си
- ✓ Кодекс за етично поведение на съдиите и на съдебните изпълнители
- ✓ Няма ограничения жени да бъдат съдии
- ✓ Жените имат същите права като мъжете при търговски спорове

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Разрешаване на спорове в България

Стълб I: Качество на нормативната уредба за разрешаване на спорове (2/2)

Резултат за
България
(всички градове): **74,1** от 100 точки

Алтернативно разрешаване на спорове

13,9/16,7

Правни гаранции при арбитраж

- ✓ Арбитражност на спорове за интелектуална собственост
- ✓ Арбитраж на търговски спорове с държавни предприятия и публични органи без изпълнение на допълнителни условия
- ✓ Избор на правен съветник независимо от професионалната квалификация, гражданството или допускането до съдилища или професионални организации
- ✓ Избор на арбитри независимо от професионалната им квалификация, пол и националност
- ✓ Страните имат право да поставят под въпрос независимостта и безпристрастността на арбитрите
- ✗ Без финансиране от трети страни в инвестиционен арбитраж
- ✗ Неарбитражност на спорове за недвижими имоти

6,3/16,7

Правни гаранции при медиация

- ✓ Търговската медиация не е задължителна
- ✓ Медиаторите са длъжни да разкриват конфликти на интереси
- ✗ Няма законова разпоредба, която да забранява на медиаторите да изпълняват функциите на арбитър по същия или подобен договор или правоотношение
- ✗ Няма правна разпоредба, според която доказателствата, разкрити при медиация, не могат да се използват в други съдебни производства
- ✗ Няма специален режим за принудително изпълнение на спогодба за уреждане на спорове чрез медиация
- ✗ Няма конкретни правила за признаване и изпълнение на международни спогодби за уреждане на спорове чрез медиация, които не са одобрени от съда

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Разрешаване на спорове в България

Столб II: Публични услуги за разрешаване на спорове (1/3)

Резултат за България: **56,3** до **64,6** от 100 точки
Бургас Пловдив, София

• Пловдив
• София
• Варна

• Бургас
• Плевен
• Русе

Организационна структура на съдилищата

Всички градове:

- ✓ Автоматизирано възлагане на дела
- ✓ Механизми за разглеждане на жалби срещу неправомерно поведение на съдиите и съдебните изпълнители
- ✓ Механизъм за разглеждане на жалби срещу решения за назначаване и повишаване на съдии
- ✗ Липса на съд за иски с малък материален интерес или на ускорени процедури

Пловдив, София и Варна:

- ✓ Съществува специализирано отделение на съда, предназначено единствено за разглеждане на търговски дела на първа инстанция

Бургас, Плевен и Русе:

- ✗ Липсва специализирано отделение на съда, предназначено единствено за разглеждане на търговски дела на първа инстанция

Специализация на съда

- Съдиите в окръжните съдилища във Варна и Пловдив, както и в Софийския градски съд, имат отделни търговски отделения. Съдиите в тези градове разглеждат само търговски дела и не се произнасят по други видове съдебни дела.
- В окръжния съд в Русе е създадено отделно търговско отделение. Въпреки това, според сътрудниците от публичния сектор, интервюирани за целите на настоящото проучване, четирима съдии в търговското отделение в Русе разглеждат както търговски, така и граждански дела.
- Окръжните съдилища в Бургас и Плевен не разполагат със специализирани отделения, които да разглеждат търговски дела. В тези съдилища съдиите разглеждат както граждански, така и търговски дела.
- Съдилищата в Пловдив и София имат висока натовареност на един съдия. Например, 38% от всички дела в окръжните съдилища в България през 2022 г. са образувани в Софийския градски съд.²⁰

20 България, Висш съдебен съвет на България, 2023 г.

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Разрешаване на спорове в България

Стълб II: Публични услуги за разрешаване на спорове (2/3)

Резултат за България: **56,3** до **64,6** от 100 точки
Бургас Пловдив, София

- Плевен
- Пловдив
- Русе
- София

- Бургас
- Варна

Цифровизация на съдебните процеси

Всички градове:

- ✓ Подаване на искова молба по електронен път
- ✓ Електронно връчване на искова молба
- ✓ Електронна комуникация със съдилища и съдебни изпълнители
- ✓ Обмен на документи чрез електронна платформа
- ✓ Цифровите доказателства са допустими от съдилищата в практиката
- ✓ Електронно плащане на съдебни такси, електронно проследяване на делата, онлайн достъп до графиците на съдилищата
- ✗ Съдилищата не издават съдебни решения в електронна форма
- ✗ На практика не се провеждат онлайн публични продани

Плевен, Пловдив, Русе, София:

- ✓ Виртуални съдебни заседания се провеждат само по спешни въпроси, когато това е поискано от някоя от страните

Бургас и Варна:

- ✗ Не се провеждат виртуални съдебни заседания

Виртуални съдебни заседания

- Виртуалните съдебни заседания са разрешени от действащата приложима регулаторна рамка. Всички оценени градове в България имат достъп до ИТ инфраструктура за провеждане на виртуални съдебни заседания с наличните цифрови инструменти.
- За разлика от съдилищата в София, Пловдив, Русе и Плевен, съдилищата в Бургас и Варна все още не провеждат виртуални съдебни заседания.

Стъпки за подобряване на цифровите публични услуги за разрешаване на спорове

- Българските градове биха могли допълнително да засилят цифровизацията, като разширят използването на своята платформа за онлайн публични продани и издават съдебни решения в електронна форма.
- И в двете области вече има напредък:
 - От 6 април 2023 г. е възможно да се провеждат онлайн публични продани чрез Информационната система за единна входна точка за запори (www.zapori.mjs.bg). Платформата все още не се използва широко в България.
 - Регулаторната рамка позволява издаването на електронни съдебни решения. Прилагането ѝ, обаче, изостава. Съдиите продължават да подписват съдебните решения на ръка, а практиката да се използва електронна форма за съдебните решения е ограничена.

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Разрешаване на спорове в България

Стълб II: Публични услуги за разрешаване на спорове (3/3)

Резултат за България: **56,3** до **64,6** от 100 точки
Бургас Пловдив, София

13,8/22,2

Прозрачност на съдилищата (включително на база пол)

- ✓ Публичен достъп до всички правни инструменти
- ✓ Публичен достъп до присъствени съдебни заседания
- ✓ Публикуване на съдебни решения на първо, въззивно и касационно ниво
- ✓ Публикуване на статистически данни за броя на съдиите, разбити по съдилища
- ✗ Липсват публично достъпни статистически данни за броя решени дела като процент от общата натовареност; броя решени дела, разделен на броя входящи дела, броя на съдиите, разпределени по пол
- ✗ Липсват публично достъпни статистически данни за ефективността на изпълнителните производства
- ✗ Не се публикува информация за назначаването и повишаването на съдиите

Публикуване на съдебни решения

- България публикува всички съдебни решения на първо, въззивно и касационно ниво на портала на Висшия съдебен съвет (<https://legalacts.justice.bg/>).
- Порталът съдържа база данни с възможност за търсене, която позволява на обществеността да го използва безплатно.
- Съдебните решения са достъпни и на уебсайта на всеки съд в България.

9,7/16,7

Публични услуги за арбитраж (включително на база пол)

- ✓ Наличие на търговски арбитраж
- ✓ Публикуван списък на всички арбитри
- ✓ Виртуални конференции в арбитража
- ✗ Няма онлайн платформа за арбитраж
- ✗ Няма електронно подписване на арбитражни решения
- ✗ Няма публично достъпна статистика за арбитражните дела

7,8/16,7

Публични услуги за медиация (включително на база пол)

- ✓ Наличие на услуги за търговска медиация
- ✓ Наличие на финансови стимули за използване на медиация
- ✓ Наличие на виртуални конференции в медиацията
- ✗ Няма публично достъпна статистика за случаите на медиация
- ✗ Не се подават искания за медиация по електронен път
- ✗ Няма публично достъпен списък на всички медиатори
- ✗ Няма електронно подписване на споразумение за медиация

- ✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики
- ✗ Аспекти, които не са регламентирани в съответствие с международно признати добри практики

Разрешаване на спорове в България

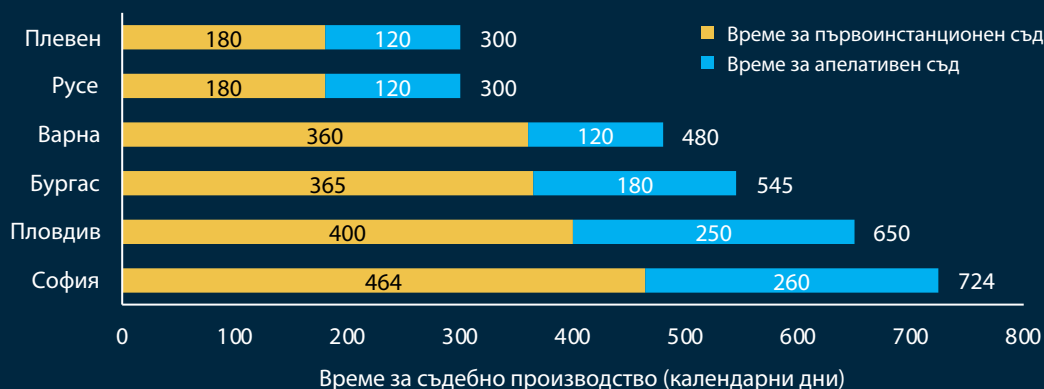
Стълб III: Оперативна ефективност и надеждност на съдебните и арбитражните процеси (1/3)

Резултат за България: **73,5** до **83,1** от 100 точки
Плевен Бургас

Време (в дни) за съдебно производство: **300** към **724**
Разходи за съдебни производства(% от цената на иска): **16,52%**

- Като цяло съдебните спорове отнемат най-много време в по-големите градове като София и Пловдив. Съдилищата в Плевен и Русе са най-ефективни.
- Разликите се дължат в значителна степен на натовареността на всеки съд. Това се отразява на графика на съдиите и води до по-дълго време за изчакване, особено в по-големите градове, които имат по-голям брой дела. В Софийски градски съд съдиите разглеждат средно по 18 дела на месец. Следват съдиите в Пловдивския окръжен съд с около 11 дела месечно. Окръжните съдилища в Плевен и Русе са с по-ниска натовареност – средно по 9 и 8,5 дела на съдия.⁵⁵ Подобна връзка между натовареност и време за разрешаване може да се направи и по отношение на работата на въззивните съдилища.
- Воденето на дела на първа инстанция пред окръжните съдилища представлява по-голямата част от общото време за водене на дела в шестте български града. Приключването на първоинстанционна процедура отнема най-много време в София – 464 дни, следвано от Пловдив – 400 дни. Градовете с най-кратки срокове в България са Русе и Плевен с по 180 дни. Подаването и връчването на исковата молба отнема 50 дни в София и 60 дни в Пловдив. Същата стъпка отнема 30 дни в Плевен и само 23 дни в Русе. В София, след като съдиите прегледат документацията по делото и аргументите на страните, им трябва 75 дни, за да насрочат първото заседание. Тази стъпка изисква само 30 дни в Русе.

Съдебно производство е най-ефективно в Русе и Плевен

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Състав на разходите за съдебно производство (% от цената на иска)

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

⁵⁵ България, Висш съдебен съвет на България, 2023 г.

Разрешаване на спорове в България

Стълб III: Оперативна ефективност и надеждност на съдебните и арбитражните процеси (2/3)

Как се осъществява изпълнението на окончателно вътрешно съдебно решение в практиката

Молбата за принудително изпълнение се подава от кредитора до съдебния изпълнител заедно със заплащане на авансова такса (80 лв.).

Съдебният изпълнител изпраща поканата до длъжника да плати доброволно дължимите суми в срок от две седмици.

В практиката преди да връчи поканата за доброволно плащане, съдебният изпълнител запорира средствата по банковата сметка.

След като банковите сметки на длъжника бъдат запорирани и срокът за доброволно плащане изтече, средствата се прехвърлят по сметка на съдебния изпълнител.

В рамките на седем дни съдебният изпълнител превежда средствата на кредитора.

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Време (дни) за изпълнение на съдебно решение: **20 към 37**

Разходи за принудително изпълнение на съдебно решение (% от цената на иска): **2,7%**

- Съществуват две възможности за изпълнение на окончателно вътрешно съдебно решение в България: 1) чрез държавни съдебни изпълнители или 2) чрез частни съдебни изпълнители, действащи съгласно Закона за частните съдебни изпълнители. В практиката повечето предприемачи използват услугите на частни съдебни изпълнители поради тяхната ефективност и рентабилност, особено за кредитори, които имат много дела.
- Голямо предизвикателство в оценените градове в България е практиката на някои търговски банки да не получават и приемат по електронен път съобщението за запор на средствата на длъжника. Електронните формуляри могат да се подават чрез платформата на системата за сигурно електронно връчване или съдебните изпълнители могат да изпращат съобщения на електронните пощенски адреси, посочени в споразумението между тях и банките. Повечето търговски банки отказват и двете електронни форми. По този начин съдебните изпълнители трябва да изпращат съобщения и друг вид комуникация относно запорирането на средствата на длъжниците на хартиен носител, което като цяло удължава процеса на изпълнение.
- Разходите за принудително изпълнение са еднакви в цялата страна: адвокатите начисляват 2,7% от цената на иска в съответствие с наредба на Висшия адвокатски съвет. Съгласно нормативната уредба кредиторите трябва да заплатят авансова такса в размер на 80 лв. за подаване на молбата за принудително изпълнение и за започване на изпълнителния процес. Тази такса обаче се възстановява, след като активите бъдат събрани от длъжника чрез запора.

Време за изпълнение на съдебно решение

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Разрешаване на спорове в България

Стълб III: Оперативна ефективност и надеждност на съдебните и арбитражните процеси (3/3)

Надеждност на съдилищата и алтернативното решаване на спорове (АРС)

- Сред изследваните региони в България делът на фирмите, които не смятат съдилищата за независими и безпристрастни, е най-голям в Северозападния регион (включително в Плевен), където е и най-големият дял на фирмите, които не смятат механизмите за АРС за надеждни.
- В национален мащаб 41% от българските фирми не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни.
- Средно само 14% от българските фирми смятат, че съдилищата са пречка за стопанската дейност.

Процент на фирмите, които не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни

Процент на фирмите, които не смятат, че арбитражът е надеждна алтернатива на съдилищата

Процент на фирмите, които не смятат, че медиацията е надеждна алтернатива на съдилищата

Процент на фирмите, които смятат, че съдилищата са пречка за стопанската дейност

Източник: Проучвания на предприятията от Световната банка 2023 г.

*NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели),

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>

Разрешаване на спорове в България

Области на подобрение в областта на разрешаването на спорове (1/2)

Създаване на съдилища за иски с малък материален интерес или ускорени процедури за иски с малък материален интерес

Търговските спорове могат да отнемат много време и средства на малките предприятия. За да се избегне прекомерното натоварване на собствениците на малки и средни предприятия (МСП), които често имат спорове с относително ниска стойност, държавите създават съдилища за иски с малък материален интерес или ускорени процедури за иски с малък материален интерес. В България не съществува нито едно от двете. Въпреки че в България съществуват определени правила за производствата по иски с малък материален интерес в съответствие с регламентите на ЕС, те се отнасят за дела, които са свързани с безспорни производства или с трансгранични спорове.

Съдилищата или процедурите за иски с малък материален интерес използват по-опростени правила и по-кратки срокове, което намалява разходите по търговски спорове за иски с малък материален интерес. Хърватия въведе процедури за иски с малък материален интерес за всички иски на стойност до 6630 евро и определи опростени правила, които целят по-ефективно приключване на съдебните процеси (например, не се провежда отделно съдебно заседание за издаване на съдебно решение; в исковите претенции трябва да бъдат посочени всички факти и доказателства).

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Висш съдебен съвет

Въвеждане на подготвителни съдебни заседания като техника за водене на делата

При търговски спорове българските съдии провеждат закрити подготвителни съдебни заседания (предварителни съдебни заседания) без участието на страните. По време на тези заседания съдиите се произнасят по предварителни въпроси въз основа на писмената размяна на становища, която страните са направили преди това.

Практиката на използване на подготвителни съдебни заседания като техника за водене на делата може да доведе до по-ефективни съдебни процеси. Тяхната цел е да се стеснят и изяснят въпросите между страните преди началото на основното съдебно производство. Съдиите в България, работещи в областта на наказателното производство, активно използват подготвителни заседания, включително с участието на страните, като техника за водене на делата.

Разширяването на използването на тази техника за водене на делата върху търговските спорове в българските градове би могло да повиши ефективността на решаването на търговските дела. След реформите през 2018 г. Унгария въведе подготвителни съдебни заседания, които допринесоха за предотвратяване на тактиките за забавяне и повишиха ефективността на търговските спорове в цялата страна.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Висш съдебен съвет

Разрешаване на спорове в България

Области на подобрение в областта на разрешаване на спорове (2/2)

Регулиране на максималния брой отлагания

Друга техника за водене на делата, която би могла да бъде възприета в България, е установяването на ясни правила за максималния брой отлагания, които могат да бъдат допуснати по едно търговско дело. Без строги правила за използването на отлагания търговските спорове могат да излязат извън рамките на разумните срокове.

В България вече съществуват някои правила относно отлаганията при търговските спорове, които ограничават случаите, в които могат да се използват отлагания, но не и тяхното количество. А именно, Гражданският процесуален кодекс ограничава използването на отлагания само до изключителни или непредвидени обстоятелства.

Гърция въведе строги правила за максималния брой отлагания. Гръцките съдии могат да допуснат най-много едно отлагане преди разглеждането на делото. Въвеждането и стриктното прилагане на такива правила би могло да подобри ефективността на търговските спорове в България, което би било от полза за предприемачите от частния сектор.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Висш съдебен съвет

6. Търговска несъстоятелност в детайли

Търговска несъстоятелност в България

Сълб I:
Регулаторна
рамка

Резултат (всички градове):

66,3/100

Сълб III:
Оперативна
ефективност

Резултат:

73,5 до **94,5/100**
Варна Пловдив

Сълб II:
Публични
услуги

Резултат (всички градове):

68,3/100

Време (месеци):

Ликвидация: **24** (Пловдив, Русе) до **42** (Варна)

Преструктуриране: **6** (Пловдив) до **12** (4 града)

Разходи (% от пазарната
стойност на дружеството в
несъстоятелност*):

Ликвидация: **4%** (3 града) до **6,5%** (Русе)

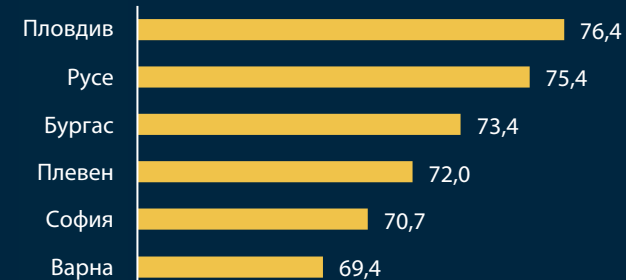
Преструктуриране: **3%** (3 града) до **5%** (Русе, София)

*За пазарна стойност на дружество в несъстоятелност от 2 778 384 лева, което се равнява на 150 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Основни констатации

- Производството по несъстоятелност в България се урежда от Търговския закон (част IV) и се прилага еднакво в цялата страна (Сълб I). Българската правна рамка признава два вида производства по несъстоятелност на предприятия: (i) производство, предшествашо производство на несъстоятелност (стабилизация): започва в случай на вероятна неспособност на длъжника да изплати задълженията си – с опити за преструктуриране на предприятието; и (ii) производство по несъстоятелност (оздравяване и ликвидация): започва, когато длъжникът не е в състояние да изпълни изискуеми парични задължения, свързани с търговска сделка – с опити за възстановяване на платежоспособността на длъжника на пазара или, ако това не е успешно, за ликвидация на дружеството. Съобщава се, че опитите за стабилизация са по-чести от опитите за оздравяване, въпреки че нито един от тях не е често срещан (по-малко от 10 опита през последните две години).
- Предлагането на цифрови обществени услуги е хомогенно в българските градове (Сълб II). Съдебната система по несъстоятелност премина през процес на цифровизация чрез платформа, наречена Единен портал за електронно правосъдие (ЕПЕП, ECASE Justice), с цел да се премахнат хартиените копия на всички документи, подавани в съдилищата. Тази платформа улеснява електронното подаване на документи и публичността на процедурите за длъжници, кредитори, синдици и съдии. Платформата, която първоначално беше пилотирана в 19 съдилища, от 2020 г. е внедрена във всички български съдилища.
- По-големите градове с по-голям брой дела в търговските съдилища имат по-дълги срокове както за производствата по ликвидация, така и за производствата по преструктуриране в сравнение с по-малките градове. Във Варна времето е най-дълго поради липса на съдии и/или налични съдебни зали. Софийският съд е най-натовареният, но не е и най-бавният – 1080 дни за ликвидация и 300 дни за преструктуриране.
- Предизвикателствата при преструктуриране в България включват практиките за разпродажбата на активи, липсата на ефективни инструменти за ранно предупреждение за своевременно откриване на финансови затруднения и общата недостатъчна капитализация на дружествата, което в съвкупност възпрепятства успешните усилия за преструктуриране.
- Големите банки и Националната агенция за приходите (НАП) са най-активните кредитори, които обикновено предпочитат ликвидацията пред преструктурирането поради основния си интерес от събиране на вземанията. Техните приоритети може да не съвпадат с поддържането на непрекъсваемостта на стопанската дейност.

Общ резултат за производства по несъстоятелност на предприятията по градове*

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) *Скала от 0 до 100 (по-висока оценка = по-добра оценка)

Търговска несъстоятелност в България

Защо търговската несъстоятелност е важна?

- Ефективната система за несъстоятелност насърчава създаването на нови фирми и стимулира по-голяма предприемаческа активност.⁵⁶
- Тя позволява ефективен изход на неплатежоспособните предприятия, така че предприемачите да могат да се преоткрият, като стимулира преразпределението на капитала, повишаващ производителността, и насърчава създаването на предприятия и достъпа до финансиране.
- Тя осигурява оцеляването на икономически платежоспособните предприятия чрез реструктуриране на финансовата им структура с цел насърчаване на по-динамична предприемаческа дейност и създаване на работни места.
- Стабилността на финансовата система зависи и от ефективната рамка за несъстоятелност. Инвеститорите са готови да поемат ангажименти само когато неплатежоспособните предприятия могат да бъдат ликвидирани бързо, а платежоспособните – реструктурирани.⁵⁷

⁵⁶ Чирмизи, Клапър и Утамчандани, 2012 г.

⁵⁷ Менезес, 2014 г.

Какво оценява темата за търговската несъстоятелност?

Стълб I: Регулаторна рамка

Качество на нормативната уредба на съдебните производства по несъстоятелност

- Правни и процедурни норми
- Активи и заинтересовани страни
- Специализирани производства

Стълб II: Публични услуги

Качество на институционалната и оперативната инфраструктура за съдебните производства по несъстоятелност

- Цифровизация и онлайн услуги
- Държавни служители и синдици

Стълб III: Оперативна ефективност

Оперативна ефективност на решаването на съдебните производства по несъстоятелност

- Време и разходи за провеждане на процедура по ликвидация
- Време и разходи за провеждане на процедура по реструктуриране

За повече информация, моля, направете справка с Наръчника за методология „Готови за бизнес“: <https://www.worldbank.org/en/businessready>

Търговска несъстоятелност в България

България успешно преодоля Глобалната финансова криза, кризата в Еврозоната и страничните ефекти от Гръцката криза, но корпоративният сектор в страната продължава да е задлъжнял с най-високото съотношение на нефинансовия корпоративен дълг към БВП сред страните от Централна и Източна Европа и Балканите. Избухването на пандемията COVID-19, нахлуването на Русия в Украйна, продължаващите инфлационни условия и геополитическата несигурност подновиха опасенията за корпоративния дълг и затрудненията в корпоративния сектор, особено сред по-малките предприятия.

Политиците в България са изправени пред сложното предизвикателство да се справят с финансовите затруднения на предприятията, което изисква комбинация от правни реформи, подкрепа за бизнеса и финансови инструменти. Успешното оздравяване на предприятията е рядкост в България, като повечето дела по несъстоятелност приключват с ликвидация. Този резултат е довел до особено ниски проценти на събиране на вземания за кредиторите. Приемането на Закона за изменение на Търговския закон през август 2023 г. в съответствие с Директивата на ЕС (Директива 2019/1023) беше важна стъпка.

В сравнение с по-големите предприятия, ММСП (микро-, малки и средни предприятия) в затруднено положение са изправени пред значително по-големи предизвикателства, за да увеличат максимално шансовете си за оцеляване. Докато са на етапа на превенция и втори шанс, българските ММСП се нуждаят от укрепване на управленските умения и финансовите познания. На етапите преди и по време на несъстоятелността ММСП могат да се възползват от консултантски услуги във връзка със сложните процедури и да получат подкрепа при изготвянето на добър план за реструктуриране. Публичната подкрепа може да окаже голямо въздействие, като повиши устойчивостта на предприятията, които показват ранни признаци на затруднения, и им позволи да издържат на бъдещи сътресения, да запазят заетостта и да създадат стойност за парите.

Източник: Световна банка, 2024 г. Доклад за страната: България, Проучване на финансовите инструменти и инструментите за подкрепа на бизнеса, които са на разположение на предприятията по време на етапите на финансови затруднения, несъстоятелност и повторно стартиране. Група на Световната банка, Вашингтон, окръг Колумбия. Май 2024 г.

Приложими закони и разпоредби в България

- **Български търговски закон** (ДВ, бр. 48 от 18 юни 1991 г., изменен и допълнен с ДВ, бр. 35 от 19 април 2024 г.), части IV и V: урежда производствата преди обявяване в несъстоятелност и по несъстоятелност.
- **Закон за изменение и допълнение на Търговския закон** („Новият закон“) от 01.08.2023 г. (ДВ, бр. 66 от 1 август 2024 г.): реформирано производство по несъстоятелност в съответствие с Директива 2019/1023 на ЕС.
- **Наредба № 3 от 27.05.2005 г.** (ДВ, бр. 5 от 2005 г.) за реда за подбор, квалификация и контрол върху дейността на синдиците.
- **Наредба за утвърждаване на образци от 2023 г.** (ДВ, бр. 100 от 1 декември 2023 г.), уреждаща образците и исканията при производство по несъстоятелност.
- **Постановление № 269 от 7.12.2023 г.** (ДВ, бр. 103 от 12 декември 2023 г.) за приемане на Наредба за инструментите за ранно предупреждение и достъпа до информация на предприятията при вероятност от несъстоятелност.
- **Тарифа № 1 към Закона за държавните такси:** урежда таксите, събирани от съдилищата, прокуратурата, следствените служби и Министерството на правосъдието (ДВ, бр. 71 от 1 септември 1992 г., допълнен с ДВ, бр. 25 от 22 март 2024 г.).
- **Наредба № 1 от 09.07.2004 г.:** урежда минималните размери на адвокатските възнаграждения (ДВ, бр. 64 от 23 юли 2004 г.).

Търговска несъстоятелност в България

Стълб I: Качество на нормативната уредба на производствата по несъстоятелност

Резултат за
България
(всички градове): **66,3** от 100 точки

Информационни и процедурни стандарти в производството по несъстоятелност

19,5/30

Правни и процедурни стандарти

- ✓ Задълженията на ръководството на дружеството по време на периода, предшестващ производството по несъстоятелност, се основават на задължението за полагане на грижи и лоялност, под риск от поемане на лична отговорност за вреди и загуби
- ✓ Възможно е започване на официално производство както от длъжници, така и от кредитори
- ✓ Преобразуването от оздравяване в ликвидация е разрешено от закона
- ✓ Изискванията за заемане на длъжността на синдик са определени в закона
- ✓ Механизмите за избор и освобождаване на синдици са законово установени
- ✗ Няма електронно гласуване на планове за реструктуриране
- ✗ Няма ефективни механизми за извънсъдебно реструктуриране

36,8/50

Активи на длъжника и участие на кредитора

- ✓ Прилага се автоматичното спиране на производства, което възпрепятства принудителното изпълнение на плащания по кредити
- ✓ Продължаването на съществуващите основни договори е възможно в най-добрия интерес на платежоспособността на предприятието
- ✓ Отхвърлянето на обременителни договори е възможно в интерес на платежоспособността на предприятието
- ✓ Кредитът след започване на процедурата е на разположение за плана за реструктуриране, който трябва да посочва своите условия и цел
- ✗ Няма прилагане на изключения или облекчения при автоматичното спиране на производства

10/20

Специализирани производства по несъстоятелност и международна несъстоятелност

- ✓ Съществува рамка и признаване на чуждестранни производства по несъстоятелност
- ✓ Съществува правна рамка за сътрудничество с чуждестранни съдилища
- ✗ Липсват специализирани производства по несъстоятелност за микро-, малки и средни предприятия (ММСП)

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Търговска несъстоятелност в България

Съдеб II: Качество на институционалната и оперативната инфраструктура за производствата по несъстоятелност (1/3)

Резултат за
България
(всички градове):

68,3 от
100 точки

25/40

Цифрови услуги (електронни съдилища) в производствата по несъстоятелност

Електронни услуги за:

- ✓ Плащане на съдебни такси
- ✓ Изпращане и получаване на известия (напр. когато се качват документи, трябва да се съобщават решения и др.)
- ✓ Управление и архивиране на процесуални документи по делата
- ✓ Преглед и достъп до съдебни заповеди и решения
- ✓ Наблюдение на състоянието на производството по несъстоятелност
- ✗ Исковите и документите могат да се подават по електронен път, но е необходимо да се представят копия на хартиен носител
- ✗ Виртуални съдебни заседания са налични, но не се използват в практиката
- ✗ Няма виртуални публични продани

- Предлагаането на цифрови публични услуги е хомогенно в българските градове.
- В София и Пловдив, въпреки че специалистите разполагат с подходящи технически умения, експертите съобщават, че се предпочитат хартиените методи пред услугите на електронното правителство поради организационни предизвикателства при реалното внедряване на технологичната инфраструктура, което възпрепятства внедряването на цифрови инструменти на ежедневна база.
- Обратно, в Бургас, Варна, Русе и Плевен анкетираните съобщават, че новите технологии са били възприети безпроблемно, включително чрез подходящо обучение на съдебните служители и практикуващите юристи в преходната фаза към пълното внедряване на новата платформа.

Платформата „Единен портал за електронно правосъдие“ (ECASE Justice)

- Съдебната система в областта на несъстоятелността беше дигитализирана чрез платформа, наречена „Единен портал за електронно правосъдие“ (ECASE Justice), с цел да се премахнат хартиените копия на всички документи, подавани в съдилищата. Тази платформа улеснява електронното подаване на документи и публичността на процедурите за длъжници, кредитори, синдици и съдии.
- Съдиите и синдиците преминават обучение за това как да използват новата система „Единен портал за електронно правосъдие“ (ECASE Justice), която им дава възможност да правят справки, да подготвят и анотират досиета по дела, включително да проучват съдържанието на документите.

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Търговска несъстоятелност в България

Стълб II: Качество на институционалната и оперативната инфраструктура за производствата по несъстоятелност (2/3)

Резултат за
България
(всички градове): **68,3** от 100 точки

Оперативна съвместимост на услугите в производствата по несъстоятелност, публична информация за производствата по несъстоятелност и регистър на синдиците

- ✓ Оперативна съвместимост с външни системи (напр. Търговски регистър)
- ✓ Взаимовръзка между системите за управление на делата и електронното депозиране
- ✓ Публикуването на съдебните решения по производства по несъстоятелност е публично достъпно на всички нива (първоинстанционно, въззивно и касационно)
- ✓ Регистърът на синдиците по несъстоятелност е публично достъпен
- ✗ Статистическите данни за броя на процедурите по несъстоятелност са публично достъпни, но не са разбити по видове
- ✗ Не се публикуват данни за средната продължителност на процедурите по несъстоятелност

Взаимосвързаност в рамките на съдилищата и другите органи; подобрения в цялата система за несъстоятелност в България

- **Новата електронна система (Единна информационна система на съдилищата) обедини всички български съдилища в една електронна платформа.** Според експертите проектът, тестван от 1 юли 2020 г., първоначално не се е представил добре. В момента, въпреки съобщенията за трудности в по-големите съдилища като тези в София, тя е напълно въведена във всички съдилища, на всички инстанционни нива, включително и в касационните.
- Чрез този портал **съдилищата имат възможност да получават и изпращат документи онлайн от/към страните.** Системата се използва все по-често от юристите, въпреки че използването ѝ е задължително само за банките и застрахователните дружества. **Все още е задължително да се съхранява досие на хартиен носител;** законодателството, разрешаващо пълното преминаване към цифровизация, все още не е одобрено. Офлайн подаването на документи от страните намалява ефективността, тъй като съдебните служители трябва да сканират целия файл и да го качат отново в платформата. Както частните, така и публичните респонденти възприемат като пречка ниската наличност на широколентов достъп и тежестта на сканираните PDF файлове, които възпрепятстват безпроблемното предаване на документи в платформата.
- **Системата също така позволява актуализиране на напредъка на делата в местните съдилища в реално време,** когато те са висящи пред други инстанции (въззивна или касационна). Все още обаче не е активиран инструментът, позволяващ справка за делата в други местни съдилища.
- **В съдилищата е наличен и електронен подпис,** позволяващ подписване чрез електронна квалифицирана система и предаване на документи чрез „система за защитен обмен на документи“
- И накрая, **обменът на документи, свързани с производствата по несъстоятелност, е взаимосвързан с други органи, най-вече с Търговския регистър,** тъй като той е органът, който отговаря за публикуването на информация за дружества в несъстоятелност.

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Търговска несъстоятелност в България

Съдеб II: Качество на институционалната и оперативната инфраструктура за производствата по несъстоятелност (3/3)

Резултат за
България
(всички градове): **68,3** от 100 точки

0/10

Специализация на съдилищата, компетентни по производствата по реструктуриране и ликвидация

- ✗ Няма съдилища или съдии, които да се занимават изключително с несъстоятелност
- В съдилищата в София, Пловдив и Варна има специализирани търговски отделения, които разглеждат, наред с други, и дела по несъстоятелност, но не само. Наличието на търговски съдилища, които разглеждат както търговски дела, така и дела за несъстоятелност, се счита за полезно от експертите от частния сектор. Те изразяват опасения относно специализираните съдилища, които разглеждат само дела за несъстоятелност, поради потенциалната прекомерна сегментация на съдебната система.
- В другите три града делата по несъстоятелност се разглеждат от гражданските отделения на съдилищата, което може да повлияе на ефективността поради това, че съдиите наблюдават по-широк кръг от правни въпроси.
- Участниците от частния сектор подчертават необходимостта от специализирано обучение на съдиите, за да се преодолеят пропуските в експертния опит и да се подобри разглеждането на делата за несъстоятелност в цялата страна.

10/10

Експертни познания на синдиците в практиката

Статутът на синдика (Търговски закон(ДВ, бр. 48 от 18 юни 1991 г., изм. и доп. с ДВ, бр. 35 от 19 април 2024 г.) описва изискванията за упражняване на професията, които включват:

- ✓ Да няма криминално досие, освен ако не е реабилитиран
- ✓ Не трябва да е нереабилитиран обявен в несъстоятелност
- ✓ Трябва да има поне пет години професионален опит след завършване на висше образование в областта на правото или икономиката
- ✓ Трябва да издържи квалификационен изпит и да бъде включен в одобрения списък от министъра на правосъдието
- ✓ Не трябва да е бил освобождаван от задълженията на попечител, освен ако не са изпълнени определени условия
- ✓ Не трябва да е бил временно отстранен от одобрения списък
- ✓ За конкретни производства по несъстоятелност не трябва да има близки отношения с длъжника или кредитор, нито да ги е представлявал през последните три години.
- ✓ Синдиците могат да работят по дела в цялата страна

✓ Аспекти, регулирани в съответствие с международно признати добри практики ✗ Аспекти, които не са регулирани в съответствие с международно признати добри практики

Търговска несъстоятелност в България

Стълб III: Оперативна ефективност на решаването на съдебни производства по несъстоятелност (1/3)

Резултат за България: **73,5** до **94,5** от 100 точки
Варна Пловдив

Време за производство по ликвидация в България

- Срокът за ликвидация варира от 24 месеца в Пловдив и Русе до 42 месеца във Варна.
- Силно развитите сектори на недвижимите имоти и туризма във Варна бяха засегнати по-силно от кризата COVID-19, което доведе до сравнително голям брой дела и ограничаване на ресурсите. Варна е един от градовете с най-голям брой дела по несъстоятелност и с по-малко служители в сравнение с другите местни съдилища. Експертите от частния сектор в града съобщават за липса на достатъчно съдебни зали (само четири за цялата търговска секция) и съдии (шестима съдии от общо 21 в момента са командировани в други съдилища). Тези фактори се отразиха на ефективността на производствата по ликвидация, като ги направиха най-дългите в страната.
- В Софийския съд се разглеждат най-много дела по несъстоятелност, като забавянията често се дължат на натрупвания на сложни дела и административни пречки.
- Съдилищата в Пловдив и Русе показват по-добра ефективност при управлението на делата, което се изразява в относително по-кратки срокове на производствата по ликвидация. Съдилищата разполагат с достатъчно съдии в сравнение с други градове.
- В различните градове предизвикателствата включват трудности при конфискуването на активи, спорове за класиране на вземанията и административни тежести. Синдиците посочват като причини за забавянето големия брой дела, липсата на прозрачност по отношение на кредиторите и техните списъци с вземания, както и липсата на технически експерти, които да определят стойността на активите.

Търговска несъстоятелност в България

Столб III: Оперативна ефективност на решаването на съдебни производства по несъстоятелност (2/3)

Време за производство по преструктуриране (оздравяване) в България

- Срокът за производство по преструктуриране в българските градове варира от 6 месеца в Пловдив до 12 месеца в Бургас, Плевен, Русе и Варна. Софийските съдилища са по средата с 300 дни, благодарение на по-голямото разпределение на персонала.
- Продължителността на производствата по преструктуриране в българските градове е сравнително кратка и поради рядкото им практикуване. Случаите на преструктуриране са по-малко от тези на ликвидация поради строгите изисквания за допустимост, които действат като филтър, за да се предотврати кандидатстването на вече изпаднали в несъстоятелност дружества.
- Експертите от частния сектор отчитат ограничена практическа употреба и опит в процесите на преструктуриране като част от предизвикателствата за ефективното прилагане на тези рамки.

Търговска несъстоятелност в България

Столб III: Оперативна ефективност на решаването на съдебни производства по несъстоятелност (3/3)

Разходи за процедури по ликвидация и реструктуриране

- Страните в София и Русе често понасят по-високи разходи за производството по ликвидация, съответно 6% и 6,5% от пазарната стойност на дружеството в несъстоятелност, поради по-голямата наличност на ценни активи, които да бъдат продадени. Колкото повече активи са налични, толкова по-високи са хонорарите, които адвокатите и синдиците могат да поискат.
- За разлика от тях, страните в Бургас, Плевен и Пловдив са изправени пред по-ниски разходи за ликвидация – около 4% от пазарната стойност на дружеството в несъстоятелност; по-малко дружества имат ценни активи, което води до по-опростен процес на ликвидация.
- Разходите във Варна възлизат на 5% от пазарната стойност на дружеството в несъстоятелност. В повечето случаи става въпрос за относително по-голямо количество активи, които могат да бъдат продадени, предвид наличието на множество предприятия, работещи в сектора на недвижимите имоти.
- Възнаграждението на синдика е по-високо в градовете, в които, както се съобщава, по време на ликвидацията се осребряват повече активи. Такъв е случаят с градовете, в които има по-големи компании, като София и Русе, където преди са се намирали няколко металургични завода. Варна има няколко случая в сектора на недвижимите имоти.
- Експертите от частния сектор признават сложността на изчисляването на таксите на съдебните изпълнители и на синдиците, като често не разбират в цялост тези изчисления, с които обикновено се занимават съдилищата.

- Разходите за производството по реструктуриране са най-високи в София и Русе – 5% от пазарната стойност на дружеството в несъстоятелност и 3% във всички останали градове. Експертите от частния сектор в Русе съобщават за много дълги дела, дължащи се на опити за реструктуриране на приватизирани публични дружества преди обявяването им в несъстоятелност, които в крайна сметка се оказват скъпи и неуспешни.
- Възнагражденията на синдиците представляват най-същественият разход както в производствата по ликвидация, така и в производствата по реструктуриране, като покриват както фиксирани, така и променливи възнаграждения. Съобщава се, че в София синдиците искат малко по-високи възнаграждения.
- Липсата на достатъчно практически опит създава несигурност при изчисляването на променливите възнаграждения (адвокати и синдици). Законодателните промени през 2023 г., свързани, наред с другото, с процеса на стабилизиране, и противоречивите правни тълкувания допринасят за тази сложност.
- Синдиците често се отказват от променливите такси в производствата по реструктуриране поради нестабилното финансово състояние на дружествата. Добавянето на допълнителни разходи може да застраши изпълнението на плановете за реструктуриране.

Хомогенни съдебни такси за производства по ликвидация и реструктуриране:

- 250 лв. за подаване на молба за откриване на производство по несъстоятелност в съда
- 780 лева (933 лева от 1 януари 2024 г.): минимално месечно възнаграждение за синдика

Търговска несъстоятелност в България

Области на подобрене за производствата по търговска несъстоятелност (1/2)

Повишаване на прозрачността на прехвърлянето на активи чрез обмисляне на въвеждането на по-строг надзор върху длъжниците в процеса на продажба или даряване на активи

Това може да включва въвеждането на по-стабилни системи за мониторинг и докладване. Тези системи ще имат за цел да откриват всякакви случаи на несправедливо третиране на кредиторите или злоупотреба с процедурите по несъстоятелност. Беше отбелязано, че има случаи, в които длъжниците могат да злоупотребят с поверителността, предназначена да защити интегритета на производствата по несъстоятелност. В случаите, в които кредиторът предявява иск, производството обикновено е частно и поверително. След това се пристъпва към събиране на цялата необходима документация от длъжника. Обикновено решението на съдията се очаква в срок от три месеца. Беше отбелязано, че през този период има случаи, в които длъжниците могат да променят седалището на дружеството, което потенциално ограничава участието в производството до определена група кредитори. Това действие може да доведе до продължаване на дейността на длъжника на ново място, като се прехвърлят активи и операции. Подобни практики могат да бъдат неблагоприятни за кредиторите, които не са информирани за производството по несъстоятелност и поради това може да не получат задоволително удовлетворение на вземанията си.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Търговски регистър

Осигуряване на цялостно и хомогенно внедряване на технологични инструменти в българските съдилища

На първо място, това би довело до премахване на все още съществуващите задължения за подаване на документи на хартиен носител (заедно с подаването на документи по електронен път), които се възприемат като ненужна тежест. На второ място, това ще изисква и хомогенно внедряване на технологично оборудване, надежден широколентов интернет и подходящо обучение в различните съдилища. И накрая, специално за производствата по несъстоятелност, широкото разпространение на виртуалните публични продажби, заедно с приемането на ефективна и удобна за ползване онлайн платформа, е от ключово значение за осигуряване на прозрачност и ефективност на процеса на продажба на активи. В Румъния Министерството на правосъдието напредва в прилагането на новата версия на системата ECRIS, която има за цел да дигитализира съдебните процедури чрез функционалности като новото електронно досие, което ще позволи цялостно управление на документите по делата. Освен това, Националният съюз на синдиците е въвел изцяло система за електронни публични продажби.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Висш съдебен съвет

Търговска несъстоятелност в България

Области на подобрене за производствата по търговска несъстоятелност (2/2)

Укрепване на капацитета на синдиците и участниците в производството по несъстоятелност, включително по-голяма прозрачност на процеса на назначаване

На първо място, това би довело до прилагането на програми за непрекъснато обучение на синдиците по най-добрите практики, право и икономически въпроси, за да се гарантира, че те притежават необходимия експертен опит за ефективно управление на производствата по несъстоятелност. На второ място, има възможност за по-често извършване на одити и оценки на работата на синдиците, за да се поддържа отчетността и да се поддържа професионализмът. И накрая, може да се проучи възможността за приемане на ясни насоки и кодекси за поведение на синдиците, за да се гарантира справедливо отношение към всички страни, участващи в процеса на несъстоятелност. За тази цел създаването на "лотарийна" система за случайно назначаване на синдици може да помогне за предотвратяване на потенциални конфликти на интереси.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Висш съдебен съвет

Приемане на специализирани програми за обучение на съдии, които разглеждат производства по несъстоятелност

Индивидуалните образователни програми за съдии в областта на корпоративното право и икономиката могат да допринесат за ефективността. Заслужава да се отбележи, че използването на специални експертни познания в областта на корпоративното право и несъстоятелността може да доведе до рационализиране на процеса и по-бързо решаване на делата. Специализираните програми за обучение на съдиите могат също така да улеснят разпространението на решенията, като повишат правната сигурност и предвидимостта на съдебните решения. Програмите за обучение допринасят и за по-ефективно етично поведение на съдиите и спазване на правилата за несъстоятелност. Пример за възпроизвеждане може да бъде участието на Икономическата колегия в Будапеща, Унгария, която активно участва в пилотни проекти, особено в тестването на нови програми и инициативи, свързани с несъстоятелността. Колегията насърчава сътрудничеството и разпространява знания в областта с други институции, като например Унгарската юридическа академия. Една от ключовите функции на Икономическата колегия е да обучава съдии по дела за несъстоятелност. Тя има за цел да осигури специализирано обучение на съдиите, които разглеждат дела по несъстоятелност, което да им позволи да придобият задълбочени познания по темата.

Съответни заинтересовани страни: Министерство на правосъдието; Висш съдебен съвет

Библиография

- Armour, J. 2006. "Legal Capital: An Outdated Concept?" *European Business Organization Law Review* 7 (1): 5-27.
- България, Висш съдебен съвет на България. 2023 г. Анализ на натовареността на съдилищата в Република България през 2022 г. София, България. <https://vss.justice.bg/root/f/upload/41/Analiz-na-natovarenostta-prez-2022.pdf>.
- Carlson, V. 2000. "Studying Firm Locations: Survey Responses vs. Econometric Models." Mid-Continent Regional Science Association, *Journal of Regional Analysis and Policy* 30 (1): 1-22.
- Cirmizi, E., L. Klapper, and M. Uttamchandani. 2012. "The Challenges of Bankruptcy Reform." *World Bank Research Observer* 27 (2): 185-203.
- De Soto, H. 2000. *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*. New York: Basic Books.
- Elkind, G. 2007. "Minimum Capital Requirements: A Comparative Analysis" U.S. Agency for International Development, Washington, DC.
- European Bank for Reconstruction and Development. 2022. "Business Reorganization Assessment: Bulgaria." European Bank for Reconstruction and Development, London. [https://ebrd-restructuring.com/storage/uploads/documents/13472%20EBRD%20\(Bulgaria%20Country%20Profile%20ARTWORK\).pdf](https://ebrd-restructuring.com/storage/uploads/documents/13472%20EBRD%20(Bulgaria%20Country%20Profile%20ARTWORK).pdf).
- Field, E. 2007. "Entitled to Work: Urban Property Rights and Labor Supply in Peru." *Quarterly Journal of Economics* 122 (4): 1561-602.
- Foster, V., and A. Rana. 2020. *Rethinking Power Sector Reform in the Developing World*. Sustainable Infrastructure Series. Washington, DC: World Bank.
- Green, A., and C. Moser. 2013. "Do Property Rights Institutions Matter at the Local Level? Evidence from Madagascar." *Journal of Development Studies* 49 (1): 95-109.
- Johnson, S., J. McMillan, and C. Woodruff. 2002. "Property Rights and Finance." *American Economic Review* 92 (December): 1335-56.
- Klapper, L., A. Lewin, and J. M. Quesada Delgado. 2011. "The Impact of the Business Environment on the Business Creation Process." Chapter 5 in *Entrepreneurship and Economic Development* (Studies in Development Economics and Policy), edited by W. Naudé, 108-23. London: Palgrave Macmillan.
- Koutroumpis, P., and F. R. Ravasan. 2020. "Do Court Delays Distort Capital Formation?" Working Paper No. 2020-4, Oxford Martin Working Paper Series on Economic and Technological Change, University of Oxford, Oxford, United Kingdom.
- Kubler, F. 2004. "A Comparative Approach to Capital Maintenance: Germany." *European Business Law Review* 15 (5): 1031-35.
- La Porta, R., and A. Shleifer. 2014. "Informality and Development." *Journal of Economic Perspectives* 28 (3): 109-26.
- Medvedev, D., and A. M. Oviedo Silva. 2015. "Informality and Profitability: Evidence from a New Firm Survey in Ecuador." *Journal of Development Studies* 52 (3): 1-25.
- Menezes, A. 2014. "Debt Resolution and Business Exit: Insolvency Reform for Credit, Entrepreneurship, and Growth." World Bank Group Knowledge Note, World Bank, Washington, DC.
- Moro, A., D. Maresch, and A. Ferrando. 2018. "Creditor Protection, Judicial Enforcement and Credit Access." *European Journal of Finance* 24: 250-81.
- Moullier, T., and F. Krimgold. 2015. *Building Regulation for Resilience: Managing Risks for Safer Cities*. World Bank Report ACS15966. Washington, DC: World Bank.

Библиография

- Mülbert, P., and M. Birke. 2002. “Legal Capital—Is There a Case against the European Legal Capital Rules?” *European Business Organization Law Review* 3 (4): 695–732.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2015. *OECD Policy Guidance for Investment in Clean Energy Infrastructure*. OECD, Paris.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2021. *OECD Regulatory Policy Outlook 2021*. OECD, Paris.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) and IDB (Inter-American Development Bank). 2021. *Building Effective Beneficial Ownership Frameworks: A Joint Global Forum and IDB Toolkit*. Global Forum on Enhancing Government Effectiveness and Transparency, OECD, Paris, and IDB, Washington, DC.
- Rand, J., and N. Torm. 2012. “The Benefits of Formalization: Evidence from Vietnamese Manufacturing SMEs.” *World Development* 40 (5): 983–98.
- Simon, J. 2004. “A Comparative Approach to Capital Maintenance: France,” *European Business Law Review* 15 (5): 1037–44.
- Staats, J. L., and G. Biglaiser. 2011. “The Effects of Judicial Strength and Rule of Law on Portfolio Investment in the Development World.” *Social Science Quarterly* 92 (3): 609–30.
- UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law). 2019. *UNCITRAL Legislative Guide on Key Principles of a Business Registry*. UNCITRAL, Vienna.
- World Bank. 2004. *World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone*. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. 2016. *World Development Report 2016: Digital Dividends*. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. 2017. *Connecting to Water and Sewerage in Mexico*. Doing Business. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. 2019. “Moldova: Rekindling Economic Dynamism.” Country Economic Memorandum, World Bank, Washington, DC.
- World Bank. 2020. *Enhancing Government Effectiveness and Transparency: The Fight against Corruption*. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. 2024. *B-READY 2024 Report*. Washington, DC: World Bank.

